

బృహిజాతీకము - దశాధ్యాయా వ్యాఖ్య
Bruhajjatakamu - Dashadhyae Vyakhy

ప్రథమ ప్రచురణ : 2006

మేడివరపు సంపత్తికుమార్

4-399 'విశ్వమిత్ర' జల్లింగ్
 తారకరామా నగర్,
 జగన్నాథపురం
 కాకినాడ - 2
 ఫోన్ : 2341878

గ్రంథ ముద్రణ :

శ్రీ లక్ష్మీగణపతి ప్రింటింగ్ & బైండింగ్ వర్క్స్
 మెయిన్ రోడ్
 కొవ్వురు - 534 350
 ఫోన్ : 231575

దశాధ్యాయి యందు ఉదహారించబడిన గ్రంథములు

1. సాంబస్తుతి	18. హరిదత్తః
2. ఆర్యభటః	19. గర్భః
3. భగవత్పాదాచార్యులు	20. మణిత్తః
4. పరాశరుడు	21. షట్ పంచాశిక
5. సారావళి	22. వాగ్మిటుడు
6. జాతక సంగ్రహం	23. రత్నమూల
7. బృహత్పుంపాత	24. సారసముచ్చయం
8. వశిష్ఠ సంహిత	25. విద్వజ్ఞనవల్లభం
9. మనువు	26. ఆర్యాస్తత్తుతి
10. భట్టోత్పలుడు	27. గార్దిః
11. కృష్ణాచార్యులు	28. హారాసార
12. యవనేశ్వరుడు	29. మాధవీయం
13. శ్రీపతి	30. శృతకీర్తి
14. భాస్కరాచార్యులు	31. జీవశర్మ
15. సంగ్రామ విజయం	32. సూర్యసిద్ధాంతం
16. స్వల్పజాతకం	33. ఇతరములు
17. శ్రీధరపద్ధతి	

ప్రథమశ్లోక రఘస్యం

★ “బృహజ్జాతకము”లోని ప్రథమశ్లోకము - సూర్యస్తుతి. దీనిని నిత్యమూ పరించి, ధ్యానించిన ‘భవిష్యజ్ఞానము’ కలుగును.

ఈ శ్లోకమునందు మొదటి 3 పదములలోని అక్షరములలో “బృహజ్జాతక శ్లోక సంఖ్య” రఘస్య సంకేతముగా ఇట్లు చెప్పబడినది.
శ్లో || “మూర్తిత్వ పరికల్పితః శశ్భుతో”

ఈ అక్షరములకు సంఖ్యలను “అకటపయ” సూత్రానుసారముగా ఇట్లు చూడవలయును.

- మూ = 5, ర్తి = తపత్తుకు = 6, త్వే - వపత్తుకు = 4, సంభ్యానాం వామతోగతిః అను సూత్రముచే ఇది - 465 అగును.
- ప - 1, రి - 2, క 1 = 121 అగును, ల్పి - 1 తో - 6 = 16
- శ - 5, శ, 5 = 55 = భృత్తః = కూడినది.

$$465 - 121 = 344 - 16 = 328 + 55 = 383$$

బృహజ్జాతక మందలి మొత్తం శ్లోకముల సంఖ్య = 383.

మరియుక విధముగా ఈ అక్షరముల సంఖ్యలను, యథాతథముగా నుపయోగించినచో 27 అధ్యాయముల శ్లోకసంఖ్య 372 వచ్చును. ఇది సూర్య భగవానుని అనుగ్రహముచే నాకు స్ఫురించినదిగా భావిస్తున్నాను. గమనించండి.

మూర్తిత్వ	=	564
పరిక	=	- 121
ల్పిత		443
		- 16
		427
శశ		- 55
		<hr/>
భృత	=	372
		నిండియున్నది, ధరించబడియున్నది

॥ గురుకృపాసిద్ధిరస్తు ॥

సంజ్ఞాపనం

“బృహజ్జ్ఞతకం” జ్యోతిష శాస్త్ర గ్రంథములలో గురు స్థానీయము. శ్రీ మధ్వరాహమిహిరాచార్యులవారు ఆనాటికి ఉన్న ప్రాచీనుల విజ్ఞానాన్ని బాగా మధించి జిజ్ఞాసువుల హితము కోరి మహాసముద్రాన్ని దాటడానికి ఒక చిన్న నావవలె ఈ బృహజ్జ్ఞతకం రచించినట్లుగా పేరొన్నారు.

ముఖ్యముగా జ్యోతిష శాస్త్ర గ్రంథములు సంస్కృతభాషలో నుండుట వలన, శాస్త్రపరిభాష, సాంప్రదాయార్థవగతి లేనిదే సామాన్య సంస్కృత పండితులు అర్థము చెప్పలేరు.

“స్వల్పవృత్త విచిత్రమర్థ బహుళం”గా ఈ గ్రంథం రచించినట్లు వరాహ మిహిరులు గ్రంధారంభంలోనే చెప్పారు.

విషయము ఒకటియే అయిననూ, ఆలోచనా విధానము అనేక విధములుగా ఉండునట్లు గంభీరమైన బృహజ్జ్ఞతకమునకు లోతైన అర్థ విశేషములు తెలియ జేయుటకు అనేక వ్యాఖ్యానములు వెలువడ్డాయి.

సంస్కృతభాషలో 8 వ్యాఖ్యానములున్నవి

- 1) భట్టోత్పలుని - వివృతి వ్యాఖ్య
- 2) చంద్రిక - ఇది లభించుటలేదు
- 3) మితాక్షరి - దీనికి ‘ముద్రాక్షరి’ అని మరో పేరు.
- 4) శంకరాచార్యులు ప్రాసిన ‘జయమంగళా వివృతి’ లభించుటలేదు.
- 5) వివరణం - దేశమంగళ రుద్రుడు ప్రాసినది
- 6) పారమేశ్వరి - ఇది చిన్న వ్యాఖ్య లభించుచున్నది.
- 7) అపూర్వార్థ ప్రకాశిక - లభించుచున్నది.
- 8) దశాధ్యాయ - గోవింద సోమయాజి ప్రాసినది.

“దశాధ్యాయ” వ్యాఖ్యానము, పేరుకు తగినట్లుగా మొదటి పది అధ్యాయములకు మాత్రమే వ్యాఖ్యానము ప్రాయిబడినది. జ్యోతిషశాస్త్ర

గహన విషయమంతా ఇందు చర్చించబడింది. ఇది చాలా అపూర్వమైన అనుమతమానమైన వ్యాఖ్య. దీని రచయిత కేరళలోని తిరూర్ దగ్గర తలక్కు లత్తూర్ గ్రామ వాసి అయిన ‘గోవిందసోమయాజి’ ఈయనకే ‘భట్టత్తీరి’ అని నామాంతరము కలదు.

‘సారావళి’ జ్యోతిషగ్రంథము, స్వతంత్ర గ్రంథమైననూ అది ‘బృహజ్జ్ఞతకమునకు విశదమైన వివరణయే. దశాధ్యాయి యందు కూడా సారావళి నుంచి ఎక్కువగా శ్లోకములు ఉదహరించబడ్డాయి.

‘ప్రత్యమార్గమనే ప్రసిద్ధ ప్రత్యశాస్త్ర గ్రంథమందు ‘దశాధ్యాయి వ్యాఖ్య’ బహుధాప్రశంసించబడినది. ‘దశాధ్యాయి’ సంస్కృతభాషలో దేవనాగర లిపిలో 2005 వరకు ముద్రింపబడలేదు. మశయాళ లిపిలో 1990లో ముద్రించబడినది.

కేరళ రాష్ట్రములో దశాధ్యాయి వ్యాఖ్య మిక్కిలి ప్రచారములో నున్నది. బ్రహ్మలీ చెరువిల్లి నారాయణ సంబూధిగారు ప్రాచీన తాళపత్ర గ్రంథములు పరిశీలించి సంస్కరించగా, “శ్రీనాతన భారత భారతీ పారశాల” మైసూరువారు, సంస్కృతిలిపిలో 2005లో మొట్టమొదటి సాఱిగా దశాధ్యాయి ముద్రించారు.

దశాధ్యాయి వ్యాఖ్యానమువలన, జ్యోతిష పండితులకు, జ్యోతిష విద్యార్థులకు ఎన్నో విశేషములు తెలియును. ఒక గ్రహమునకు గూర్చి ఎంత సూక్ష్మముగా ఎలా అధ్యయనము చేసి ఫలితము చెప్పవచ్చునో, ప్రత్యశాస్త్రము నందు కూడా ఇది ఎంతగా ఉపయోగించునో తెలియ జేయును.

‘దశాధ్యాయి’ తెలుగుభాషలో అనువదించడం నా అదృష్టంగా భావిస్తున్నాను.

ఈ వ్యాఖ్యానము వలన విశేష ప్రతిపత్తి తప్పక కల్పన.

కాకినాడ

26-1-2006

మేడవరపు సంహిత కువణి

॥శివాయ గురవే సమః॥

8 బృహాజ్ఞతకము-దశాధ్యాయి

శ్లో॥ భూగ్రహానాం గోళార్థాని స్వచ్ఛాయయా నివర్ణాని
అర్థానియధాసారం సూర్యాభిమఖాని దీప్యంతే ॥

ప్రకృతిభూతుడైన జడాత్మకమైన చంద్రునికి మూర్తిత్వమును, చిదాత్మ
అయిన పురుషభూతుడైన సూర్యుడు తన దృగ్వశమున చేతనత్వమును
జచ్చుచున్నాడు.

మరొక అర్థము ఏమనగా మనోరూపుడు చంద్రుడు, అనగా, మనస్సు
ఏ రూపమును ధ్యానించునో దానిని అనుగ్రహించువాడు మూర్తిగా కల్పించు
వాడు సగుణబ్రహ్మాంయిన సూర్యుడు.

ముముక్షువులకు మోక్షమార్గము సూర్యుడు. స్వాల్-స్వాక్ష్మై-పర, అని
ఉపాసన 3 విధములు. నిరాకారుడైన పరమాత్మని విగ్రహరూపునిగా
పరికల్పించి మంత్రాంగన్యాసాదులచేత లేదా భగవత్సైవచేత చేయునదే
స్వాలోపాసన. ఇది అధమాధికారులకు విధింపబడినది. మూలాధారాది,
బ్రహ్మరంద్ర పర్యంతం వ్యాపించియున్న కుండలినీ ఉపాసన స్వాక్ష్మైపాసనం.
ఇది మధ్యమాధికారులకు విధింపబడినది. సచ్చిదానందరూప పరబ్రహ్మతానే
అని భావించునది పరోపాసన. మరణ సమయమునందు ఏ మాత్రం తేజస్సును
ధ్యానించినా తిరిగి శరీరమును పొందడు. సర్వతేజోమయుడు సూర్యుడు కావున
ముముక్షువులకు మార్గమగుచున్నాడు. ఆత్మజ్ఞానులకు ఆత్మకరిష్ణులకు
కర్మఫలదాత. ఆకాశమందున్న గ్రహ నక్షత్రాదులకు తన ప్రభాయోగముచేత
వాటికి ప్రభావము కల్గించును కావున దివ్యజ్యోతులకు భర్త అగుచున్నాడు.
సృష్టి - స్థితి - లయములకు ప్రభువగుచున్నాడు. అనేక కిరణుడు - సహస్ర
కిరణుడు. తన వేయి కిరణములలో 500 కిరణములచేత_ భూమియందు
పదార్థములలో శక్తిని కల్గించుచున్నాడు. 500 కిరణములతో ప్రకృతిని
రక్షించుచున్నాడు.

శ్రీః

“దశాధ్యాయా” వ్యాఖ్యానే సీహాతీ బృహాజ్ఞతకీ ప్రారంభః

ప్రధమంఘ్రాయః

రాశిప్రభేదాధ్యాయః

శ్రీః

శ్లో॥ మూర్తిత్వే పరికల్పితః శశ్భుతో వర్ష్యై పునర్జన్మన్నాం
ఆత్మైత్యాత్మ విదాం క్రతుశ్చ యజతాం భర్తామరజ్యోతిషాం ।
లోకానాం ప్రతయోదయ స్తితివిభుష్ణానేకధాయః శ్చతో
వాచం న స్పిదధాతు నైకకిరణః త్రైలోక్య దీపో రవిః ॥

వ్యాఖ్యానం - దశాధ్యాయా:

వరాహమిహిరాచార్యులవారు శాస్త్ర ప్రారంభంలో తన ఇష్టదేవత అయిన
సూర్యుని “వాక్షిధి” ఇమ్మని ప్రార్థిస్తున్నాడు. తేజో శూన్యుడైన చంద్రుడు రవిరశ్మి
సంపాతము వలన రూపవంతుడై వెలుగొందు చున్నాడు. జ్యోతిశ్చక్రమందు
భూమి పశ్చిమాధిముఖముగా తిరుగుచున్నది. చంద్రాది గ్రహములు
గోళరూపములై తూర్పుదిశగా తిరుగుచున్నవి. ప్రాంగుళ్యగతుడై గోళముల అర్థభాగము
వెలుగుబోందుచున్నవి. ఇదియే పగలు - రాత్రి. అర్ధభటులు ఇలా పేర్కొన్నారు.

పేడవరపు సంపత్తికువారీ

సంపత్తులీ వ్యాఖ్య :

సూర్యుని సహస్రకిరణములలో 400కిరణములు వర్షమును 300 కిరణములు ఎండను 300కిరణములు మంచును వదలును. ఈ విషయము వైజయంతీ నిఘంటువులో నున్నది.

**శ్లో ॥ తాసాంశతాని చత్వారి రశ్మివాం సృష్టి సర్జనే ।
శతత్రయం హిమోత్స్వర్దే తావత్ ఘర్మస్య సర్జనే ॥**

త్తేలోక్తాభిపు :

మూడులోకములకు వెలుగు నిచ్చువాడు భూత - భవిష్య - వర్తమానము లను దర్శింపచేయువాడు.

సంపత్తులీవ్యాఖ్య :

ఈ శ్లోకమును నిత్యము ధ్యానించినచో వాక్షిధి కలుగునని, గురు ముఖముగా నాకుతెలిసినది. జ్యోతిష్మవేత్తలు ఈ శ్లోకపారాయణ చేయవలెనని మా పూర్వుల వాక్యము.

**2. శ్లో॥ భూయోభిః పటుబుద్ధిభిః పటుధియాం హోరాఫలజ్జప్తయే
శబ్దవ్యాయ సమన్వితేషు బహుశశ్మాప్తేషు దృష్టిష్టప్తిః ।
హోరాతంత్ర మహార్థవప్రతరణే భగ్వేద్యమానాంతపాం
స్వల్పం వృత్తవిచిత్ర మర్మబహుళం శాప్తప్రవం ప్రారభే ॥**

దశాధ్యాయి :

ఈ హోరాతంత్రము సముద్రమువంటిది. కనుకనే అపారము - గంభీరము - విస్తీర్ణము అగుచున్నది. మందమతులకు దాటశక్యము కానందునే తెప్పచే దాటుటకు వీలగునట్లు ఈ వ్యాఖ్య ప్రాయబడుచున్నది.

గ్రంథము స్వల్పమేఅయినను - అర్థము బహుళముగానున్నది. విచిత్ర ఛందస్సులలో నిబధ్యము చేయబడినది. “అర్థ” బహుళం = అనగా రత్నాది అనేక ప్రియ విషయములున్నవి. పూర్వుల శాప్తములందు బుద్ధి పటుత్వము గలవారికి అధికారమున్నది. సామాన్యులగు శిష్యులహితము కోరి ఈ వ్యాఖ్య ప్రాయబడుచున్నది.

పరాశర హోరయందు మైత్రేయుడు ఇట్లు చెప్పేను.

**శ్లో॥ సంకరాత్ము ఫలాంనాంచ గ్రహోణాం గతి సంకరాత్
నావ్యేయ మిదృశస్యేతి పరిచ్ఛేత్తుమలం నరాః ।
కలౌయుగే తతోలైవ బుద్ధిః పాపోత్తరా నరాః ।
తతో న చాస్య ప్రచయగమనం న ప్రయోజనం ।
ఆయుష్మ లోకయాత్రాచ శాప్తేస్మిన్ ద్వేప్రయోజనే
నిశ్చేతుంకోను శక్కొతి వశిష్టో వా బృహస్పతిః
కింపున ర్మమజాస్తుత విశేషాత్ము కలౌయుగే ।**

సంపత్తులీ వ్యాఖ్య -

వ్యాకరణ - తర్వా బహుశాప్త గ్రంథములు చదివిననూ జ్యోతిషశాప్త సముద్రము దాటుటకు “ఫ్లవం” - నొకగాని, పక్షి గమనము గాని అవసరము.

**3. శ్లో॥ హోరేత్యహోరాత్ర వికల్పమేకే
వాంఘంతి పూర్వాపర వర్షలోపాత్ ।
కర్మార్జితం పూర్వభవే సదాది
యత్తస్య పక్తిం సమభివ్యవక్తి ॥**

దశాధ్యాయి :

అహోరాత్రములే అనగా పగలు - రాత్రి రెండూ హోరా అని చెప్పబడు చున్నవి. అహోరాత్ర శబ్దములో ఆ-త్ర వదిలినచో హోరా పదము ఏర్పడును. పూర్వజన్మమందు చేసిన కర్మఫలితము హోరాశాప్తము తెలియజేయును.

సారాపతి యందు -

శ్లో॥ జాతకమితి ప్రసిద్ధంయల్లోకే
తదిహ కీర్త్యతే హోరా ।
అథవా దైవ విమర్శన
పర్యాయా ఖల్యాయం శబ్దః ॥

అహోరాత్రములు రాశి - నవాంశ - ద్వాదశాంశ - త్రేత్యాంశ హోరా - తింశాంశక మొదటి భేదములతోను, గుళిక - యమకంటక, అర్థప్రపారాది భేదముల చేతను శుభాశుభ ఫలములు తెలియవచ్చును.

సూర్యోదయము నుండి 8 దిక్కులందు సూర్య సంచారము వలన, శుభాశుభ ఫలితములు తెలియనగును.

జాతక సంగ్రహము నందు :

శ్లో॥ దృఘాది కర్మత్రయ జాతమీశ్వరః
కాలస్వరూపః ప్రదదాతి దేహివాం
ఫలత్రయంతత్ సదసద్విమిత్రితం
తత్పంక్షయే సంక్షయకృత్త ధాపునః॥

సంహితయందు :

శ్లో॥ తంత్రే సుపరిజ్ఞాతే లగ్నే
భాయాంబు యంత్ర సంవిదితే
హోరార్థే చసురూఢేన
ఆదేష్టుర్భారతీ వంధ్వా॥

4. శ్లో॥ కాలాంగాని వరాంగమానమురో హృతోదవాసోభృతః
వస్తిర్వ్యంజనమూరు జానముగళే జంశే తతోంప్రేద్వయం

మేషాశ్విప్రథమా నవర్క్షచరణః చక్రస్తారాశయో
రాశిక్షేత్ర గృహార్క్షభాని భవనం షైక్షార్థ సంప్రత్యయే॥

దశాధ్వాయి :

జ్యోతిషశాస్త్రము త్రిస్నూంధ సమన్వితము. 1. గణితము 2. సంహిత 3. హోరా. ఈ హోరాస్నూంధమునందు జాతక - ప్రశ్న - ముహూర్తములు చెప్పబడుచున్నవి. జాతక లక్షణముల చేతనే ప్రశ్న ఫలితములు నిరూపించ వలయును. జాతక ప్రశ్న భాగములు విడివిడిగా కృష్ణాది ఆచార్యులు గ్రంథములు రంచించారు.

జ్యోతిషశాస్త్రము పై విధముగా షడంగ సహితమని చెప్పబడినది.

బృహాజ్ఞాతకము జాతకప్రథానముగానే చెప్పబడినది. ప్రశ్నకూడా ఈ శాస్త్రముచేతనే ఇందు సిద్ధించును.

జాతక - ప్రశ్నలకు కాలము ప్రథానమగుటచేత కాలపురుషుని లక్షణము ముందుగా చెప్పబడుచున్నవి.

అమూర్తమైన కాలమునకు, అవయవాది విభాగము ఎట్లు కుదురును? అను ప్రశ్నకు ఫల నిరూపణార్థము అంగవిభాగము కల్పించబడినది.

కాలపురుషునకు :

మేషము	- తల	తుల	- పొత్తికడుపు
వృషభము	- ముఖము	వృశ్చికము	- మర్మావయవములు
మిథునం	- భుజములు	ధనస్ను	- తొడలు
కర్కాటకం	- హృదయం	మకరం	- మోకాళ్లు
సింహం	- కడుపు	కుంభం	- పిక్కలు
కన్య	- నడుము	మీనం	- పాదములు.

దీని ప్రయోజనమేమనగా ఏ రాశిభాగమందు శుభగ్రహమున్నదో ఆ అవయవము పుష్టిగా - ఆరోగ్యముగా నుండును. పాపగ్రహ సంబంధమున్నచో బాధలు కలిగించును.

నష్టజ్ఞతకమునందు, ప్రశ్నయందు ఈ విభాగము ఉపకరించును.

మేషమునందు అశ్విని4 పాదములు భరణి4 పాదములు కృత్తిక1 పాదము కలసి - 9 పాదములతో 1 రాశి ఏర్పడుచున్నది.

కృత్తికయందలి3 పాదములు, రోహిణి4 పాదములు - మృగశిర2 పాదములు కలసి 9 పాదములతో వృషభరాశి ఏర్పడుచున్నది.

ఇట్లే మేషాది మిాన పర్యంతము 27నక్షత్రములకు 4పాదముల చొప్పున 108పాదములతో భ.చక్రమేర్పడుచున్నది.

ఆర్యభట్టు:

శ్లో॥ మేషాదాః కన్యాంతం సమం
ఉదగప మండలార్థమపయాతం ।
తౌల్యాదేర్మినాంతం
శేషార్థం దక్షిణేవం ॥

మేష వృషభములు తూర్పు - మిథునం ఆగ్నేయం కటకసింహములు దక్షిణం - కన్యనైరుతి, తులా వృశ్చికములు పడమర, ధనుస్స వాయవ్యం - మకర కుంభములు ఉత్తరం - మిానం - ఈశాస్యం॥

ప్రశ్నయందు వృష్టికుని స్థితిననుసరించి ఉదయరాశి నారూఢముగా ఎంచి ప్రశ్నఫలితములు చెప్పవలయును. లేదా

ఒక ప్రదేశమునందు చతురప్ర రాశిచక్రము ప్రాసి అందు మేషాది రాశులను కల్పించి వృష్టికుని చేత స్పృశింపచేసి, దానిని లగ్నముగా భావించి

ఫలితములు చెప్పవలయును. వృష్టికుడు మనస్సుర్టిగా అడుగవలయును. పరీక్షించుటకు అడుగరాదు. అది ఫలించదు.

గ్రహములను - నక్షత్రములను జ్యోతిషవేత్త పూజించి చక్రము పరిశీలించవలయును. వివాహప్రశ్నయందు బృహస్పతి కూడా ఇట్లే చెప్పేను.

నిశ్చయ జ్ఞానము కలుగుటకు లగ్నము - చంద్రరాశి - ఆ అధిపతులున్న రాశులు పరిశీలించవలయును.

ప్రశ్నయందు తత్కాలలగ్నము - ఆరూఢము - నవాంశరాశి - చత్రరాశి - వృష్టికుడు స్పృశించిన అంగసంబంధ రాశి - చంద్రాధిష్టితరాశి ఈ ఆరూఢములను పరిశీలించిన ఏకార్థ భావము కుదురును.

సంపత్కులీ వ్యాఖ్యా:

ప్రశ్నకాల లగ్నాధిపతి ఏరాశిలోనుండెనో, ఆ రాశినుండి చంద్రుడున్న రాశి, అందున్న గ్రహములు జాతకుని ప్రశ్న ఏవిషయమో తెలియజేయును.

5. శ్లో॥ మత్స్యాఘటీ సృమిధునం సగదం సపీణం

చాపీ నరో_శ్వజఘనో మకరో మృగాస్యః ।

తౌతీ ససస్యదహనాష్టవగా చ కన్యా

శేషాః స్వనామపద్మశాః ఖచరాశ్చ సర్వే ॥

దశాధ్యాయి:

మేషాది 12 రాశులు కేవలం సంజ్ఞామాత్రములేకాదు. వాటి స్వరూపము ననుసరించి ఖగోళమునందు గోచరించును. స్వభావాది గుణములు తదను గుణముగనే యుండును. ముందుగా మిానరాశి రెండుచేపల ఆకృతి గలది. కుంభరాశి భుజమునందు రిక్తఘటమును ధరించిన పురుషుడు. మిథునరాశి ఇరువురు స్త్రీ పురుషులు గదను - వీణను ధరించియుంటారు. ధనురాశి

ధనుర్థరుడైన పురుషుడు గుర్వరువునడుము కలిగియుంటాడు. మకరరాశి పూర్వభాగము మృగాకృతి వెనుకభాగము మొనటి ఆకారము కలది. తులారాశి త్రాసును ధరించిన పురుషుడు కలది. కన్యారాశి నోకయిందు ఒక స్త్రీ వరికంకెను - జ్యోలను ధరించియుండునది.

మిగిలిన రాశులు అనగా మేష - వృష - సింహ - కర్తృట - వృశ్చిక రాశులు, ఆయా ఆకృతులు కలిగినవి. వీటి రూపమునకు తగిన స్వభావము కల్గినవి. ఇదే విషయము సారావళియిందు కళ్యాణవర్గ పేర్కొనియున్నాడు.

“స్వచరాశ్చ సర్వే” అనుచోట స్వచరాః తమతమ స్తోనములందు సంచరించునవి. అంతేగాక “చర గతి భక్తణయోః” అనిధాతువు. కనుక తమతమ భక్తణ విధానము కల్గినవి. మేషము చేదు - వేడి చేయు పదార్థములను భుజించునది. వృషభము గడ్డిమేయును. మిథునము అన్నపాన భక్తణ గలది. కర్తృటము చేపలు తినును. సింహము మృగమాంస భక్తణ చేయును.

స్వభావము కూడా అటువంటిదే. మేషము సంచారశీలి. త్వరగాతినును. విరిగిన గోళ్లగలది. నీటిభయం - కామి అగుమన్నది.

వృషభము మందగామి - పెద్దనోరు - మంచి జరరాగ్ని కలది - బాధలను సహించునది.

మిథునము - గీతవాద్య కళల యిందు కుశలత - రతికౌశలము - హస్యచతురత - తిండిపోతు.

కర్తృటకము వక్రగమనము - జలప్రీతి - రహస్య గోపన కుశలత కలిగియుండును.

సింహము పెద్దనోరు - స్త్రీదేషము - తీత్రప్రకృతి - మాంసభక్తణ ప్రీతి - ఏకాంతవాసము - ఉదరదంతరోగములు - గర్వము - ఆకలి దప్పికలు ఎక్కువ.

కన్య సురతప్రీతి - సిగ్గు - పరగ్యహవాసము - ప్రియభాషణము. తుల క్రయవిక్రయ కౌశలం - చికిత్స దేహము - ధనవంతులు - వ్యాపారదక్షత -

వృశ్చికము విషస్వభావము - శీష్మగమనము - క్రూరచేష్టలు - ధనుస్సు పొట్టిశరీరము - రాజ సన్మిధియిందుండుట - సహాయము నర్దించుట - యద్ధత్తితి - ధనుస్సు రెండవభాగముందు కోలముఖం - పెద్దపళ్లు - వీర్యవంతులు -

మకరము నడుము కిందిభాగము కృశించియుండును. అందమైన నేత్రములు - అల్పస్పిక్ (చిన్నపిరలు) శీతల స్వభావము.

కుంభము చిన్నముఖము - నీటియిందు మక్కువ - విశాల దేహము - బరువు మోయుట. గంభీరహృదయము మొయు॥

మిహనము అందమైన దేహము - భారీదేహము - జలచర ద్రవ్యభోక్త. మంచి నేత్రములు - సాధు స్వభావము అగును.

మేషాది జంతువుల 12 రాశుల స్వభావములు - ఇతర విషయములు శాస్త్రమువల్ల - లోకజ్ఞానము వల్ల తెలుసుకొని ఘలనిరూపణయిందు అను సంధానము చేయవలయును.

ఈ విషయము కృష్ణాచార్యులు కూడా ఈ విధముగానే పేర్కొనేను.

ముందుగా మిహనాశిని పేర్కొనుటవల్ల వెనుకనుంచి చెప్పినను, కొన్ని సమయము లందు విలోమపద్ధతి ఘలనిర్దయములో అనుసరించ వలసి యుండును.

శేషాస్వనామ సదృశాః - అని చెప్పట వలన, ప్రత్య చెప్పానపుడు జ్యోతిష్టేత్త వినినది - చూచినది, లేదా మనసుకు కంటికి ఆనందము కలిగించునది ఆ సమయమునందు శుభశకునముగా గ్రహించవలయును. భట్టోత్పలుడు కూడా ఇట్లు చెప్పేను.

శ్లో॥ దృంగ్నిష్టాః ప్రీతికరంప్రశ్నే సందర్భం యదిత్రవణం ।
మాంగలిక ద్రవ్యాణాం భవతి పుభం నిర్మిశేత్తత్తత్త ॥

ప్రశ్నచెప్పునపుడు ఏవి శబ్దములు క్రియావాచికములు - పదార్థ వాచికములు శుభాశబ్దపిష్టయములు గోచరించునో అన్నిటిని అనుసంధానించి ఆలోచించవలయును.

ప్రశ్నకాలమందు కట్టెలుకొట్టట గోచరించినచో ఆ ప్రశ్న ఫలితము వినాశకరముగనే భావించవలయును. గర్భప్రశ్నయందు అడుగువాడు పురుషపదముచ్ఛరించినచో, పుత్రజననము కలుగునని తెలియవలయును.

సంపత్తులీ వ్యాఖ్యా:

6. శ్లో॥ క్షీతిజసితజ్జ చంద్రరవిసౌమ్య సితావనిజాః

సురగురుమంద సౌరి గురవశ్చ గృహంశకపాః ।

అజమ్యగతోళి చంద్ర భవవాది నవాంశవిధిః

భవనసమాంశకాధిపతయః స్వగృహాత్క్రమః ॥

దశాధ్వాయి:

ఇప్పుడు రాశ్యధిపతులను చెప్పుచున్నాడు.

మేఘమునకు - కుజుడు	తుల - శుక్రుడు
వృషభము - శుక్రుడు	వృశ్చికం - కుజుడు
మిథునం - బుధుడు	ధనుస్సు - గురుడు
కర్కాటకం - చంద్రుడు	మకరం - శని
సింహం - సూర్యుడు	కుంభం - శని
కన్య - బుధుడు	మింం - గురుడు.

నవాంశవేయునపుడు, మేష - కటుక - తులా, మకరములు ప్రథమముగా ప్రారంభమగును. సారావళియందు ఇదే చెప్పబడినది.

రాశియెక్క అధిపతి బలంగాయున్నపుడు ఆరాశి భావము బలంగా యుండును.

“సురగురుసౌరి మందగురవశ్చ” అని మింంరాశి అధిపతి గురునినుంచి వెనుకకు విలోమకుములో చెప్పుటవలన ఇచ్చట సృష్టికుము సూచించబడినది.

మింంరాశి	-	గురుధపతి	-	గురుడు ఆకాశభూతము
కుంభరాశి	-	శని	-	వాయుభూతము
వృశ్చికము	-	కుజుడు	-	అగ్నిభూతము
తుల	-	శుక్రుడు	-	జలభూతము
కన్య	-	బుధుడు	-	పృథివీభూతము.

షై విధముగాని సృష్టికుము జరిగినట్లు వేదమునందు ఉల్లేఖించబడినది.

“ఆకాశద్వాయుః, వాయోరగ్నిః - అగ్నేరాపః - ఆపఃపృథివీ - పృథివ్యాం ఓషధయః.....

మకర - ధనుస్సురాశులు - కుంభ - మింం - గురుములకు జంటరాశులు కనుక మరల పేర్కొనలేదు.

కాలచక్రదశాక్రము కూడా ఇచ్చట సూచించబడినది.

క్షీతిజాది ఎనిమిది గ్రహములకు ఒక సమాసము. సురగుర్వాది 4 గ్రహములకు ఒక సమాసము దీనివలన తెలియనదేమనగా దక్కిణ నక్షత్రములలో మేషాదిమింంతం ఒక క్రమముగా గణించవలయును. వృశ్చికాది ధను రాశ్యంతం విలోమముగా గణించవలయును. వామనక్షత్రములలో ధనురాశి

నుంచి వృశ్చికాంతము, మించి మేషాంతముగాను గణించవలయును. అందుచేతనే “సురగురుమందసౌరి గురవశ్చ” అని నాలుగింటికే వృథక్ సమాసము రచింపబడినది.

7. శ్లో॥ కుజరవిజ గురుజ్జ పుక్రభాగః
 మపవసమిరణ కొర్పిజ్ఞాకలేయః ।
 అయుజియుజితుతే విషర్వయస్థః
 శశిభవనాణి రఘుషాంతమృక్ష సంధిః ॥

దశాధ్యాయి:

ఇందు త్రింశాంశ గూర్చి వివరించబడినది. బేసిరాశులందు కుజర్ శని 5 గురు 8 బుధ్ 7 శుక్రులు 5 భాగాలు వరుసగా ఆధిపత్యము పొందెదరు. సరిరాశులందు వెనుకకు శుక్రునినుంచి కుజుని వరకు లెక్కించవలయును.

పీచివలన భోజనవిధి - శయనము - మైదానము జాతిశేషుత ఫలితము తెలియనగును.

కర్మాంశ - వృశ్చిక - మించి అంత్యభాగాలు “బుక్కసంధి” అనబడును. వీటినే గండాంతము లందురు.

సారావతియందు:

శ్లో॥ జాతోనజీవతినరో మాతురపథో భవేత్ స్వకులహంతా ।
యదిజీవతి గండాంతే బహుగజతురగో భవేత్ భూపః ॥

అని ఫలితము చెప్పబడినది.

8.శ్లో॥ క్రియతావురుజుతు మకులీరలేయ
 పార్శ్వనజ్ఞాక కొర్పాభ్యాః ।
 తౌక్కిక ఆకోకోరో హృద్రోగః:
 చ ఇత్త సిః క్రమశః ॥

దశాధ్యాయి:

మేషాది 12 రాశులకు నామాంతరములు.

మేషం	-	క్రియ	తుల	-	జూక
వృషభం	-	తావరి	వృశ్చికం	-	కొర్పి
మిథునం	-	జితుమ	ధనుస్సు	-	తౌక్కిక
కర్కాటకం	-	కుళీర	మకరం	-	ఆకోకేర
సింహం	-	లేయ (Leo)	కుంభం	-	హృద్రోగం
కన్య	-	పాథోన	మించం	-	ఇత్తసి

మేషమునుంచి వృశ్చికము వరకు 8 ఒకే సమాసము చెప్పి ధనుస్సు నుంచి మించము వరకు 4 వేరొక సమాసములో చెప్పుటవలన, ఆత్మాది అష్టబ్ధావములు ధర్మాది చతుర్భావ సాపేక్షికములు.

ఆత్మభావమునకు అనగాలగ్నమునకు - 9వ స్థానము ధర్మ సాపేక్షము 2వ స్థానమునకు అనగా ధనాగమమునకు 10ప్రవృత్తిసాపేక్షము - 3వ స్థానము పరాక్రమమునకు 11లాభసాపేక్షము - 4సుఖస్థానమునకు - 12ధన వ్యయసాపేక్షము, 5వస్థానము సంతానసిద్ధికి మరల 9ధర్మసాపేక్షము 6వస్థానం శత్రుక్యయమునకు 10 ప్రయత్నసాపేక్షము 7వస్థానం కళత్రసుభిమునకు 11అర్థాగమలాభసాపేక్షము. 8మరణరోగపరాభవములకు 12 ధననాశ సాపేక్షములు ఇక్కడ సూచించబడినవి.

9. శ్లో॥ ద్రేక్కూణహోరా నవభాగసంజ్ఞః

త్రింశాంశక ద్వాదశ సంజ్ఞితాశ్చ ॥

క్షేత్రంచయద్వస్యచ తస్యవర్గో

హోరేతిలగ్నం భవనస్య చార్ధమ్ ॥

దశాధ్యాయి :

లగ్నమునకు షడ్వర్ణ చెప్పబడినది. లగ్నము - హోర - ద్రేక్షాణము - నవాంశ - త్రింశాంశ ద్వాదశాంశ. ఇవి షడ్వర్ణ అనబడును.

లగ్న - చంద్రరాశులలో బలమైన రాశికి షడ్వర్ణ గణించి జాతక - ప్రశ్నవిషమయులందు ఫలితము చక్కగా నిరూపించవచ్చును.

నవాంశ అనగా నవప్రాణాత్మకము. ప్రాణ - అపాన - వ్యాస - ఉదాన - సమాన - నాగ - కూర్చుక్కకల - దేవదత్త వాయువులు9. ధనంజయమను మరొక వాయువు కలదు. కానీ అది ప్రాణములేని శరీరమును ఉబ్బగాచేయును.

ద్వాదశాంశ అనగా రజ్జునేంద్రియములు రకర్మేంద్రియములు. మనస్సు - బుధి - కలసి12.

నవప్రాణములతో ద్వాదశ ఇంద్రియములతో 21తో సూక్ష్మ శరీరముండును.

కొందరు రాశి స్వాలశరీరమని - ద్రేక్షాణము ఉర్ధ్వ - మధ్యమ - అధోభాగమని - హోర, కుడి - ఎడమభాగములని - నవాంశ ఆత్మయని - ద్వాదశాంశలు వాయుమనోబుద్ధులని - దేహమందారోపించి ఫలనిరూపణ చేయుచున్నారు.

10. ఖ్లో॥ గోజాశ్వి కర్మిమిథునాః పమ్యగా విశాఖ్యాః

పృష్ఠోదయాః విమిథునాః కథితాప్తవీవి
శీర్షోదయా దినబలాశ్చ భవంతి శేషా
లగ్నం సమేత్యభయతః పృథురోమయుగ్మేమ్ ||

దశాధ్యాయి :

మేష - వృషభ - మిథున - కటక - ధను - మకరరాశులు రాత్రియందు బలముకలవి. మిథునము తప్ప మిగిలిన ర్పపృష్ఠోదయరాశులనబడును.

సింహ - కన్య - తులా - వృశ్చిక - కుంభరాశులు పగటియందు బలముకలవి. వీటితో మిథునము చేర్చిన శీర్షోదయరాశులనబడును. మింసం ఉభయోదయరాశి అనబడును. శీర్షోదయరాశులు శుభప్రదములు - శీప్రముగా ఫలించునవి. పృష్ఠోదయరాశులు అశుభఫలితము నిచ్చును.

జాతక - ప్రశ్నయందు వీటిప్రయోజనమెంతయో ఉన్నది.

కృష్ణీయమందు :

ఖ్లో॥ పృష్ఠోదయేషు సిధ్యత్యషుభం
మూర్ఖోదయేషు షుభయుత్కం ।
ఉభయోదయే విమిశ్రం
గ్రహరపాతేభ్యః ఫలంవాచ్యేమ్ ॥

శీర్షోదయ రాశులలో నున్నగ్రహములు దశాప్రారంభములోను - పృష్ఠోదయరాశులలోనున్న గ్రహములు దశాచివరి భాగములోను, ఉభయోదయ రాశి అనగా మింసం మున్న గ్రహదశ మధ్యభాగములోను ఫలితమునిచ్చును.

11. ఖ్లో॥ క్రూరస్మీమ్యః పురుషవనితే తే చరాగద్విద్వేషః:

ప్రాగాదీశాః క్రియవృష్ణుయుక్ కర్గుటాః సత్రికోణాః ।
మార్తాండేంద్యోః అయుజి సమభేచంద్రభాన్వోళ్పశోరే
ద్రేక్షాణాస్మ్యః స్వభవనసుత త్రిత్రికోణాధిపానామ్ ॥

దశాధ్యాయి :

బేసిరాశులు క్రూరస్మీభావము గలవి. సరిరాశులు సౌమ్యస్మీభావము గలవి. బేసిరాశులు పురుషరాశులు, సరిరాశులు స్త్రీరాశులు అనబడును.

ఆయరాశుల యందు జన్మించిన వారి ప్రకృతి ఆయావిథముగానుండును. పురుషరాశులందు జన్మించిన వారు తేజస్సుగాను, స్త్రీరాశులందు జన్మించినవారు మృదుత్వము కలిగియుందురు.

సురతపశ్చయందు బేసిరాశులలో విషముసభ్యత, సరిరాశులలో సమసభ్యత చెప్పవలెను.

సర్వపదార్థములకు బేసిరాశులలో క్రూరత్వము, సరిరాశులలో సౌమ్యత్వము చెప్పవలెను.

చరరాశులు - మేష - కటక - తులా - మకరములు

స్థిరరాశులు - వృషభ - సింహ - వృశ్చిక - కుంభములు

ద్విస్వభావరాశులు - మిథున - కన్య - ధనుర్మీనములు.

చరరాశులందు జన్మించినవారు సంచారశీలురు. స్థిరరాశియందు జన్మించిన వారు స్థిరముగా నుండుటకు ఇష్టపడువారుగుదురు. ద్విస్వభావములో జన్మించినవారు మిత్రస్వభావము గలవారగుదురు.

ప్రశ్నయందు గూడ ఇట్లే చూడవలెను.

తూర్పుదిశ - మేష - సింహ - ధనుస్సులు

పడము - మిథున - తులా - కుంభములు

దక్షిణదిశ - వృషభ - కన్య - మకరములు

ఉత్తరదిశ - కర్కట - వృశ్చిక - మిశనములు.

బేసిరాశులందు మొదటిదినుర్మార్ఘహోర రెండవది చంద్రహోర అగును. సరిరాశులలో మొదటిది చంద్రహోర, రెండవది సూర్యహోర అగును.

రాశిని 3 భాగములు చేయగా 10 భాగాలకు ఒక ద్రేక్షణముగును. ఈ 3 ద్రేక్షణములకు 1-5-9 అధిపతులు ద్రేక్షణాధిపతులగుదురు.

మరణవిషయములో 22వ ద్రేక్షణముననుసరించి మరణకారణము తెలియును.

ప్రశ్నవిషయములో చోరుడు ద్రేక్షణముననుసరించి, లగ్నంశము ననుసరించి చౌర్యద్రవ్యవిషయము తెలియవలెను.

27వ అధ్యాయములో ద్రేక్షణముల ఆకారము, వాటిఅయుధ వివరము వర్ణించబడినది.

**12. శ్లో॥ కేచిత్తు హోరాం ప్రధమాంభపస్య
వాంఛంతి లాభాధిపతే ర్మీతీయం ।
ద్రేక్షణ సంజ్ఞామపి వర్ణయంతి
సద్వాదశైక్షా దశ రాశిపానామ్ ॥**

దశాధ్యాయి:

యవనులు కొందరు 2 హోరలలో ఒకటి అదేరాశియందును, రెండవది 11వ రాశిగాను చెప్పుదురు. ద్రేక్షణ విషయములో కూడా 3 ద్రేక్షణములు 1-12-11 అధిపతులుగా చెప్పుచున్నారు.

ఈ యవనమతము వరాహామిహిరులకు అంగీకారము కాదు. సత్యాచార్యులు కూడా వరాహామిహిరుల వలనే పూర్వకాలమందు చెప్పిరి.

శ్లోకమందు ‘తు’ అని ఉండుటచేత 3ద్రేక్షణములు విధాన-జాతక-ప్రశ్నలందు తిప్రకారములుగా నుండునని కొందరి మతము. ఈ విషయములో గురుముఖముగా గ్రహించి సంప్రదాయము ననుసరించవలయును.

13. శ్లో॥ అజవృషభమృగాంగనా కుళీరాః

రుషపణిజీచ దివాకరాదితుంగాః ।

దశశిథిమనయుక్తి ధీంద్రియం శైః

త్రినవక వింశతిభిష్ణు తేం పునీచాః ॥

ದಂಡಾಯ:

గ్రహములకు ఉచ్చనీచస్తానములు.

సూర్యుడు	- మేఘముణ్ణు	- 10భాగలుపరమోచ్చ	- తులనీచ
చంద్రుడు	- వృషభంణ్ణు	- 3భాగలుపరమోచ్చ	- వృశ్చికంనీచ
కుజుడు	- మకరంణ్ణు	- 28భాగలుపరమోచ్చ	- కటుకంనీచ
బుధుడు	- కన్యాణ్ణు	- 15భాగలుపరమోచ్చ	- మింసంనీచ
గురుడు	- కటుకంణ్ణు	- 15భాగలుపరమోచ్చ	- మకరంనీచ
శుక్రుడు	- మింసంణ్ణు	- 27భాగలుపరమోచ్చ	- కన్యానీచ
శని	- తులణ్ణు	- 20భాగలుపరమోచ్చ	- మేఘంనీచ.

కృష్ణమండు :

శ్లో॥ సుఖినః ప్రకృష్టకార్యః
రాజప్రతిరూపకాళ్య రాజాన
వికద్యైతి - చతుర్భుర్జాయ
అతఃపరం దివాః ॥

14. శ్లో॥ వర్ణత్తమాశృరగ్సహదిషు పూర్వమధ్య
పర్యంతతః సుశుభదా నవభాగసంజ్ఞాః ।
సింహోవృష్టః ప్రధమషష్ట హాయంగతోళి
కుంభాప్రికోణభవవాని భవంతి సూర్యాత్ ॥

ଦଶାଧ୍ୟ :

చరరాశులకు మొదటి నవాంశ - స్థిరరాశులకు ఐదవనవాంశ - ద్వి స్వభావ రాశులకు తోమ్యిదవ నవాంశ “వర్గోత్తమం” అనబడును. వర్గోత్తమం పొందిన గహము శుభపుత్రమునిచూను.

శ్రీపతి:-

శ్లో॥ జ్ఞేయోత్త ప్రథమం హి జన్మసమయ
చాయాంబు యంత్రైః స్ఫుటః ॥
16. శ్లో॥ కల్యాస్ విక్రమగృహా ప్రతిభాక్షతాని
చిత్తోత్త రంధ్ర గురుమాన భవవ్యయాని
లగ్నిచ్చతుర్భ నిధనే చతురస్ సంజ్ఞే
ద్వానంచ సప్తమగృహం దశమర్క్షమాజ్ఞా॥

దశాధ్యాయి :

లగ్నాది భావములకు నామాంతరములు - లగ్నమునకు కల్యాము - ద్విత్యాయమునకు స్వం - తృతీయమునకు విక్రమం - చతుర్థమునకు గృహం - పంచమమునకు ప్రతిభ - షష్ఠమమునకు క్షత్రము - సప్తమమునకు చిత్తోత్తము - అష్టమమునకు రంధ్రము - నవమమునకు గురువు - దశమమునకు మానము - ఏకాదశమునకు భవము - ద్వాదశమునకు వ్యయము అనిపేర్లు కలవు.

చతుర్థమునకు చతురస్రమని - దశమమునకు ఆజ్ఞ అని కూడా కలవు.

లగ్నాది ఆరుభావములు ఒకే పదముచే చెప్పబడినవి. ఇవి అదృశ్య భావములు. సప్తమాది ఆరు భావములు దృశ్యభావములని సూచించబడినది.

ఇతర శాప్తములనుండి కూడా ద్వాదశ భావములను పర్యాయములను తెలుసుకొనవలెను.

పరాశరుడు :

శ్లో॥ లగ్నాత్ శరీర చింతాస్యాత్ ద్వితీయాత్ స్వంచైత్తుకం
భరణీయజనంవాచం పశ్యాదిచ వదేద బుధః

తృతీయాత్ సోదరాన్ బుధిం దుష్మార్యం విక్రమంవిదుః
చతుర్థాన్మాతరం వేశ్వ సుఖం లాలిత్యమేవచ
సౌమనస్యమపత్యాది ప్రజ్ఞాం మేధాంచ పంచమాత్
ఆధివ్యాధి మరింపుష్టాత్ మైధునంప్రీ జయంతతః
మృతింపరాజయం దుఃఖం హానింవ్యాధిం తథాష్టమాత్
సాశిల్యం భాగ్యధర్మంచ నవమాద్వాషమాత్తథా
మానాస్పదాజ్ఞా కర్మాణిలాభాల్లాభం వ్యయాద్వ్యయంః॥

జాతక సంగ్రహమందు :

శ్లో॥ లగ్నాత్చింత్యం ముఖికీర్తి స్థితించ
విత్తంనేత్రం వాక్ కుటుంబంచ విత్తాత్
ఛైర్యం వీర్యం భ్రాతరం విక్రమేణ
విద్యాత్మేత్తం వాహనం బాంధవాంశ్చ
బంధుస్థానాన్మాతులం భాగినేయం
తోయంవేశ్వా జీవికాద్యం సుఖంచ
బుధింపుత్రం పూర్వపుణ్యంత్యమాత్యం
పుత్రాత్, వ్యాధించాత్రవాద్వింగ్ ప్రణాదీన్
మదనగమన జాయాలోకనాన్యష్టభాతమ్పుః
మరణహరణ దాసక్కేశవిఘ్నాని రంధ్రాత్
గురుజన పరపుణ్యాన్యష్టధం భాగ్యసిద్ధిం
నవమభవవతః స్యాన్మాన కర్మాస్పదాద్యం
సర్వాప్తిః దుఃఖహానిర్భువాభ్యాద్రిః ఫాద్రిఃఫం
స్వష్టయం భ్రంశమేవ॥

మరియుక చోట ఇట్లు చెప్పబడినది.

శ్లో॥ యోయోభావః స్వామిచ్చుషైయుతోవా
సౌమ్యర్యా స్వాతస్య తస్యభివృద్ధిః ।
పాషైరేవం తస్యభావస్య హోనిః ।
నిదీష్టవ్యా పృచ్ఛతో జన్మతోవా ॥

వరాహ మిహిరులు - చంద్రుని నుంచి కూడా ద్వారశ భావములు పరిశీలించ వలయునని ముందు చెప్పబోవుచున్నారు.

శ్లో॥ చంద్రాదాయది సంపదస్తి హో
తయోర్మోయోఽన్యధాఽసంభవః ॥ అని.

17. **శ్లో॥ కంటక కేంద్ర చతుష్పయ సంజ్ఞాః**
సప్తమలగ్ని చతుర్థ ఖభానాం ।
తేముయధాభి హితేము బలాధ్యః ।
కీటనరాంబుచరాః పశవశ్చ ॥

దశాధ్వాయి :

లగ్ని - చతుర్థ - సప్తమ - దశమ - భావములకు కంటకములని - కేంద్రములని - చతుష్పయములని పేర్లుకలవు.

లగ్నము సరరాశులు అయినచో బలవంతములగును. అనగా మిథున - కన్య - తుల - ధనుస్ పూర్వార్థ - కుంభరాశులు.

చతుర్థము జలరాశులయిన, అనగా కర్కాటక మకరోత్తరార్థ మీసములు బలవంతములు.

సప్తమము వృశ్చికమైనచో బలకరము.

దశమము చతుప్యద రాశులయినచో అనగా మేష - వృషభ - ధనుస్ ఉత్తరార్థ - సింహములైనచో బలవంతములు.

ఇట్లు పరికించి చూడగా సప్తమమందున్న గ్రహములు లగ్నములో బలహీనములు.

18. **శ్లో॥ కేంద్రాత్ పరం పణపరం పరతస్తుతద్వాత్**
అపోక్షిమం హిబుకమంబు సుఖంచవేశ్చ ।
జామిత్రమస్త భవనం సుతభంత్రికోణం
మేఘారణం దశమమత్ర చకర్చ విద్యాత్ ॥

దశాధ్వాయి :

కేంద్రములకు ప్రక్కనుండు రాశులు, అనగా 2-5-8-11 పణపరములని పిలువబడును. వీటికి ప్రక్కనుండు రాశులకు అనగా 3-6-9-12 అపోక్షిమ ములనబడును. చతుర్థరాశికి హిబుకము-అంబు-సుఖం-వేశ్చ అను పర్యాయపదములు కలవు.

సప్తమరాశికి జామిత్రం-అస్తభవనమని పర్యాయపదములు. పంచమరాశికి సుతభము-త్రికోణమని-దశమరాశికి మేఘారణం-కర్మయని పేర్లు.

కేంద్ర-పణపర-అపోక్షిమములందున్న గ్రహములు, వరుసగా బాల్య-యోవన-వార్ధక్యము లందు ఘలితములనిచ్చును.

సారావళియందు ఇదే చెప్పబడినది.

ప్రశ్న-జాతకములందుకూడా విషయ విభాగము బాగుగా విమర్శించి ఘలనిరూపణ చేయవలెను.

19. **శ్లో॥ హోరాస్వామిగురుజ్జ వీష్ణితయుతా నాన్యేశ్చ వీరోత్సుట్టా**
కేంద్రస్థా ద్విపదాదయోహ్ని నిశిచ ప్రాప్తేచ సంధ్యాద్వయే ।
పూర్వార్థే విషయాదయః కృతగుణమానం ప్రతీపంతతో
దుశ్శిత్పుం సహజంతపశ్చ నవమంత్రాద్యం త్రికోణంచతత్ ॥

దశాధ్యాయి :

ఇందు దృష్టిబలం-లగ్నబలం-స్థానబలం-కాలబలం-చెప్పబడుచున్నపి. బలమునుసరించియే ఘలముండును.

లగ్నము లగ్నాధిపతి చేత లేదా గురుబుధుల చేత చూడబడిన బలవంత మగును. లగ్నమందు లగ్నాధిపతి లేదా గురుబుధులలో ఎవరున్నా ఆ లగ్నము బలహూర్ధమగును. వీరికి ఇతరగ్రహ సంబంధముండరాదు. గురు-బుధ - లగ్నాధిపతి వర్షితమైన లగ్నము, ఇతర గ్రహ దృగ్గోచరాది సంబంధము కలదైనచో అది నిర్ణలమని గ్రహించవలయును.

కేంద్రములందున్న గ్రహములు బలవంతులు-పణవరములందున్న గ్రహములు మధ్యముము-ఆపోక్లీమమందున్న గ్రహములు స్వల్పబలము కలవి అగును.

లగ్న-దశము-సప్తము-చతుర్దశమందున్న గ్రహములు వరుసగా-నర-చతుష్పద-కీట-జలరాశులందు బలవంతులు. ఇందు ద్విపదరాశులు పగటియందు-చతుష్పదరాశులు రాత్రియందు-కీట-జలరాశులు సంధ్యా ద్వయములందు బలవంతములు. ఇది ప్రశ్నయందుపయోగించును.

రాశిబలము చెప్పి రాశిప్రమాణములు చెప్పుచున్నాడు. “పూర్వార్ధే విషయాదయ” ఇతి. మకర-కుంభ-మీన-మేష-వృషభ-మిథునములు-పూర్వార్ధము కర్కణాది ధనురాశివరకు-అపరాధం.

ఈ 12 రాశులు సగటున 2గం॥ చొపున ఒకరోజులో 24గం॥ ఆప్తి అగుచున్నది. స్థలభేదమునుసరించి లగ్నప్రమాణ కాలములు మారును. లంకోదయ కాలము నాథారము చేసుకొని వరాహమిహిరులు లగ్నకాలము గుణించిరి. ప్రశ్నశాప్తమునందు దీర్ఘకాల-ప్రాప్తకాల లగ్నప్రమాణము వినియోగమగును.

3వ రాశికి దుశ్మిక్యమని- 9వ రాశికి తపమని పేర్లుకలవు. 3వ రాశిని పేర్మోనుట వలన మూడవ స్థానప్రమాణము తొమ్మిదవరాశికి లంకోదయ ప్రమాణకాలమని సూచింపబడినది. 9వ స్థానమునకు విశేషప్రాధాన్యత కలదు.

“సర్వంవిషోయచింత్యం భాగ్యర్క్షం ప్రాణినాం విశేషం” అని చెప్పబడినది. అనగా సర్వము విడిచినను భాగ్యస్థానము 9 విశేషముగా పరీక్షించవలయును.

20. శ్లో॥ రక్తఃశ్వేతః బుకతనునిభః పాటలో ధూమపాండుః

చిత్రః కృష్ణః కనక సదృశః పింగళః కర్మరశ్మి ।
బభ్రుః స్వచ్ఛః ప్రథమభవనాద్వేషు వర్ణాః ప్లవత్వం
స్వేశాశాఖ్యం దివకరయుతాత్ భాత్ ద్వీతీయంచవేసి ॥

దశాధ్యాయి :

మేషాదిరాశి వర్ణములు తెలుపుచున్నాడు.

మేషము	- ఎరుపు	తుల	- నీలం
వృషభము	- తెలుపు	వృశ్చికం	- బంగారం
మిథునము	- ఆకుపచ్చ	ధనుస్సు	- కపిలం
కర్కణము	- లేతగులాచి	మకరం	- కపిలతెలుపు
సింహం	- పొగతెలుపు	కుంభం	- కపిలతెలుపు
కన్య	- మిశ్రవర్ణం	మీనం	- చేపరంగు.

మేష-వృశ్చికములకు కుజుడధిపతి. కుజుడు దక్షిణదిశాధిపతి. కనుక మేష-వృశ్చికములు దక్షిణదిక్కును సూచించును. దీనిని ప్లవసంకేతముందురు. ఇట్లే ఇతరరాశులకు తెలియవలెను. ఇవి చోరప్రశ్నయాత్రా విషయములందు పయోగించవలయును.

వర్షప్రయాజనము :

જ્ઞો॥ જન્મેદય ગૃહેવર્ણાઃ તદધિપતેઃ પૂજિતાગૃહેવા પ્રતિમા
પાંતિ હારેરિહા શત્રુનિંદ્ર ધ્રુજીનીવ દેવરિપૂન॥

ఆయూ రాశులందు జన్మించినవారు ఆయూ వర్షములతో ఇష్టుదేవతాప్రతిమ నారాధించిన శత్రుజయం కలుగును. వైభవము సిద్ధించును.

సూర్యదున్నరా�ికి 2వ రాశి వేసి, 12 వాసి అనబడును.

ఇతి గీవింద సోమయాజి శ్రుతిబృత్తాచాల్తక
వాయిధాయాం దశాధాయాఃపూర్వాయాం
ప్రథమాధాయః ॥

1

ఇత్తయాద్వాయః

ରୂପାଯୋନି ଭେଦାଧ୍ୟଃ

1. శ్లో॥ కాలాత్మా దివకృనృవస్తుహినగుః సత్యం కుజోజ్ఞావచో
జీవో జ్ఞానమభే సితశ్చమదనో దుఃఖం దినేశాత్మజః ।
రాజూనౌరవిశితగూ క్షితిమతో నేతాకుమారో బుధః
మారిరానవ పూజితశ్చ సచివో ప్రేష్యః సహప్రాంపుజః ॥

ଦଶାଧ୍ୟ :

మేఘాది అవయవములతో ఉన్నకాలపురుషునకు సూర్యాదిగ్రహముల సంబంధము వివరించుచున్నాడు. కాలపురుషునకు ఆత్మ సూర్యుడు. మనస్సుచంద్రుడు. సత్యము కుజుడు. వాక్య బుధుడు. జ్ఞానసుఖములు గురుడు. శాంగారము శుకుడు. దుఃఖము శని.

వీటిలో బలమైన గ్రహము జాతకునకు ఆయుష్మితములనిచ్చును

ఆత్మబూతుడైన సూర్యుడు బలముగా నున్నచో జాతకుడు ఆత్మప్రభావము ఎక్కువగా పొందును. సర్వకార్య వౌరుషసిద్ధికి ఆత్మప్రభావమే కారణము. అందుచేత ముందుగా సూర్యుగ్రహజలం వుగ్గాశించాలి.

చంద్రబలమువల్ల మనోబీష్టసిద్ధి తెలియును. కనుక జాతకమందు సూర్య-చంద్రుల బలము బాగుండవలయును. అందుచేతనే-

శ్లో॥ సవితా దశాఫలానాం పాచయితా

చంద్రమా: ప్రబోధయితా

ఆదిత్య చంద్రవశగాః

సర్వ తారాగ్రహః జ్యేయః ॥ అని చెప్పబడినది

కుజుడు భూపుత్రుడు కనుక కుజునివలన స్థిరత్వము-స్థైర్యము తెలియవలెను. సుఖశబ్దముచేత ధనముకూడా గ్రహించవలయును. సుఖము ధనమువలనే కలుగును.

శ్లో॥ గురుణాదేహపుష్టిఃస్వాత్ బుద్ధిపుత్రార్ సంపదః

సంగీత సాహిత్యాది జ్ఞానము శుక్రనివల్లను - వేదశాస్త్ర పురాణజ్ఞానము గురునివలను తెలియవలెను.

గురునివలన సత్య గుణము సత్య సుఖము - శుక్రనివలన రాజససుఖము
గ్రహించవలయ్యాను.

‘మదన’ శబ్దముచేత సురభిద్రవ్య-హృద్య-అన్నపొన-అంబర-భార్య-
వివాహకర్మ-భోగస్తాన-వాహన-గీతకళాదులు తెలియవచ్చును.

దుఃఖము శనివలన తెలియును

శ్లో॥ సంపదే గురు సంయోగః శనియోగో విషట్టయే ।
చింతితవ్యంసదాపుంపాం సర్పభావానుపారతః ॥

అంతేగాక-సూర్యాది గ్రహములు ఆదివారము-సోమవారము-ఇత్యాది క్రమముగా చెప్పబడినది. దీనివలన ఆరోజు అగ్రహాప్రభావము హోరాదులవలన తెలియును.

మానవ జీవనక్రమము సూర్యాదిగ్రహములు ఇట్లు తెలియజెప్పాచున్నవి.

సూర్యానివలన పిండమందు ఆత్మప్రవేశము - చంద్రునివలన మనస్సు పుట్టుక - కుజునివలన నేనుఅను అహంబుద్ది కలుగుట - బుధునివలన బాలునికి మాటలువచ్చుట - గురునివలన జ్ఞానము - శుక్రునివలన విషయసుఖములు - శనివలన వార్ధక్యమందు దుఃఖము - క్లీణత్వము కలుగుచున్నవి.

సూర్యా-చంద్రులు క్షుటియులు - కుజుడు సేనాధిపతి - బుధుడు యువరాజు - గురుశుక్రులు - మంత్రులు - శని సేవకుడు. జన్మకాలమందు బలవత్తర గ్రహము ననుసరించి తత్పమాన రూప - భావము లేర్చడును.

మరొకవిశేషము కలదు. ద్వాదశరాశ్యాత్మకమైన కాలచక్రమునకు సూర్యా-చంద్రులు రాజులు. సూర్యుడు తన స్వక్షేత్రమయిన సింహమునుంచి వరుసగా రొశులకు అధిపతి. చంద్రుడు తన స్వస్థానమయిన కర్మాంగులకు సుంచి విలోమముగా రొశులకు అధిపతి. ఈ సూర్యచంద్రులే కుజాదిగ్రహములకు రాశ్యాధిపత్యం. భావకారకత్యం అనుగ్రహించారు. యువరాజు అయిన బుధునికి ధనాధిపత్యం (కన్య), పరాక్రమస్థానమైన తృతీయము ఆమాత్యదైన శుక్రునకు (తుల). బంధుస్థానమైన చతుర్థము సేనాధిపతి అయిన కుజునకు (వృశ్చికం) బుద్ధిమంతుడైన గురునకు పంచమ బుద్ధిస్థానము (ధనుస్సు) - సేవాకారకుడైన శనికి సేవాస్థానము 6 (మకరము) ఇవ్వబడ్డాయి.

ఇవి చంద్రుని నుంచికూడా విలోమముగా ఇదేవిధముగా క్రమములో సరిపోవును.

2. శ్లో॥ హేఖిః సూర్యః చంద్రమా శీతరశ్మిః
హేమావిల్ జ్యో బోధనశ్చేందు పుత్రః ।
ఆరో వక్రః క్రూరదృక్ చావనేయా
కోణోమందః సూర్యపుత్రో సితశ్చ ॥
3. శ్లో॥ జీవో ఉ ఇగిరాః సురగురుర్వచసాంపతీజ్యః
శుక్రోభృగుర్భుగుసుతః సిత ఆస్మి జిచ్ఛ ।
రాహుస్తమో ఉ గురుసురశ్చ శిథీలికేతుః
పర్యాయమన్య దపలభ్యవదేచ్చలోకాత్ ॥

దశాధ్యాయి :

గ్రహములకు నామాంతరములు చెప్పాచున్నారు. హేఖిః-సూర్యః అనునది భానునకు, చంద్రమాః-శీతరశ్మిః అనునది చంద్రునకు, హేమ-విల్-జ్యః-బోధనః-ఇందుపుత్రః అనునవి బుధునకు, ఆరః-వక్రః-క్రూరదృక్-ఆవనేయః-అనునవి కుజునకు, కోణః-మందః-సూర్యపుత్రః-అసితః అనునవి శనికి జీవః-అంగిరః-సురగురుః-వాచస్పతి-ఇజ్య అనునవి గురునకు, భృగు-బృగుసుత-సిత-అస్మిజిత- అనునవి శుక్రునకు, తమః-అగు-అసుర అనునవి రాహువునకు, శిథి అనునది కేతువుకు నామాంతరములు.

ఇందు సూర్యచంద్రులు ప్రకాశగ్రహములు, కుజ-బుధ-గురు-శుక్ర-శనులు పంచతారాగ్రహములు-రాహుకేతువులు తమోగ్రహములు.

జాతకవిషయమందు సర్వత్రముందుగా సూర్యచంద్రులను పరీక్షించాలి. బుధుడు కూడా ఆశ్రయువశముచేత సుఖదుఃఖ ప్రదాతత్తాగుచున్నాడు. తరువాత కుజశనులు అనిష్టఫలదాతలు-గురుశుక్రులు ఇరువురూ శుభప్రదాతలు. రాహుకేతువులకు స్వక్షేత్రములు లేనందున అశుభదాయకులు.

ఇచ్చట చెప్పని విషయములు లోకమునందును-శాస్త్రమునందును గ్రహించి చక్కగా ఘలనిరూపణ చేయవలయును.

గ్రహ వర్షములు చెప్పబడుచున్నవి. సూర్యుడు రక్తశ్యామల వర్షము-చంద్రుడు తెలుపు - కుజుడు పొట్టివాడు ఎరుపు కలసిన తెలుపు. బుధుడు ఆకుపచ్చ - గురుడు పసుపు - శుక్రుడు తెలుపు - శని నీలం - దీని శోకం.

4. శో॥ రక్తశ్యామో భాస్కరో గౌర ఇందుః

నాత్యచ్ఛాంగో రక్త గౌరశ్వవక్రః ।
దూర్యాశ్యామో జ్యో గురు ర్దోరగాత్రః
శ్యామఃశుక్రో భాస్కరిః కృష్ణదేహః ॥

జననసమయమందు బలవంతుడైన గ్రహసంబంధ వర్షము జాతకునకు కలుగును.

అదేవిధముగా ప్రశ్నయందును ప్రయోజనము కలుగును.

కృష్ణియమందు :

శో॥ ఆత్మాకృతి కర్మాదీన్ గ్రహస్తునజహాతి
పరగ్యహస్తోఽపి తత్పామ్య
కృతివర్ణో ప్రజతీత్యపరే వ్యవస్యంతి ॥

5. శో॥ వర్ణాస్తామసితాతి రక్తహరితవ్యాపీత చిత్రాసితా

వహ్యంబ్యగ్నిజ కేశవేంద్ర శచికాః సూర్యాదినాధాః క్రమాత్
ప్రాగాద్యాః రవిశుక్రలోహాత తమ స్నేరేందు విత్స్వరయః
క్షీణేంద్వర్గ మహిమతార్గ తనయాః పాపాః బుధ్యైర్మృతాః ॥

దశాధ్యాయి :

వర్షములకు అధి పతిగ్రహములను చెప్పుచున్నాడు. ఎరుపునకు రవి - తెలుపునకు కుజుడు, ఆకుపచ్చకు బుధుడు, వివిధ వర్షములకు శుక్రుడు -

నీలమునకు శని అధిపతులగుచున్నారు. ప్రశ్నయందు ఈ విషయము పయోగించును.

సూర్యాదిగ్రహములకు అధిదేవతలు - సూర్యునకు అగ్ని - చంద్రునకు గౌరి - కుజునకు కుమారస్వామి - బుధునకు విష్ణువు - గురునకు ఇంద్రుడు - శుక్రునకు శచీదేవి - శనికి బ్రహ్మ.

తూర్పునకు సూర్యుడు - ఆగ్నేయమునకు శుక్రుడు - దక్షిణమునకు కుజుడు - నైరుతికి రాహువు - పడమరకు శని - వాయవ్యమునకు చంద్రుడు - ఉత్తరమునకు బుధుడు - ఈశాస్వమునకు గురుడు అధిపతులు. ఇవి జాతకమందు వర్తించును.

“క్షీణేంద్వర్గ” - అని చెప్పుటవలన క్షీణింద్రుడు పాపి, ఇతనికంటే సూర్యుడు - కుజుడు శని ఉత్తరోత్తరాపాపులు. వీరితోకలసిన బుధుడు పాపి.

సూర్యునకు సత్యగుణము కనుక అత్యంత పాపికాదు. కుజుడు తమోమయుడు. శని తమోమయుడు - వాయుభూతము - దుఃఖకారకుడు కనుక అత్యంతపాపి.

యవనమతరీత్యా రవి క్రూరుడు - కుజశనులు పాపులు. వారి మాటల్లో

శో॥ క్రూరగ్రహోర్గృః కుజసూర్యజోతు
పాపో, పుభాః శుక్ర శశాంక జీవాః ॥

6. శో॥ బుధ సూర్యమతేనసుసంకాశ్యో
శశిశుక్రో యువతీనరాస్తు శేషాః ।

శిథిభూభాషయోమరుద్గునానాం
పశినోభూమిసుతాదయః క్రమేణ ॥

దశాధ్వాయి :

గ్రహములలో శనిబుధులు సప్తసంక గ్రహములు - చంద్రశుక్రులు స్త్రీ గ్రహములు - రవి కుజగురులు పురుష గ్రహములు.

పంచభూత తత్త్వములలో, సూర్యుడు కుజడు అగ్నితత్త్వము - చంద్ర శుక్రులు జలతత్త్వము - బుధుడు భూతత్త్వము - గురుడు ఆకాశతత్త్వము - శని వాయుతత్త్వము.

శ్లోకములో ‘గణ’ శబ్దము పాదపూరణార్థమని ఒకరిచే వ్యాఖ్యానించబడినది. అదియుక్తముకాదు. వరాహామిహిరులు వ్యధపదములు ప్రయోగించలేదు. “అర్థబహుళం స్ఫుర్పం శాప్తష్ఠమం ప్రారథే” అని ప్రతిజ్ఞ చేశారు. గణశబ్దము ప్రతితత్త్వమునకు చేర్చవలెను. అపుడు శిఖిగణం వహిరూపం - అనగా చక్కరింద్రియపాద, వ్యాసమనోమయకోశములు అవగతమగును. భూగణములో వృథివీంధు ప్రూణింద్రియ ఉపస్థితింపు అన్నమయ కోశములు వ్యక్తమగును.

ఆకాశగణములో ఆకాశశబ్ద శ్రోత్రేంద్రియ వాక్ సమానానందమయ కోశములు -

పయోగణములో జలరసనేంద్రియ పాయ్వపానప్రాణమయకోశములు -

మరుద్గణములో వాయు స్పృశ్యత్వగింద్రియ పాణ్యదాన విజ్ఞానమయ కోశములు తెలియబడుచున్నవి.

భూ-జలప్రశ్న-వర్షప్రశ్నలందు వీటి వినియోగముండును.

సంపత్తులీవ్యాఖ్య :

యోగసాధకుల సాధనా సిద్ధి విషయములోను, ఆరోగ్య విషయనిర్ధారణ యందును కూడా గణము సహాయపడును. వేదాంత విషయకముగా “పంచీకరణ” మందు ఇది నిరూపించదగును. అనగా అన్వయము కుదురును.

భగవత్పాదాచార్యులు (జయమంగళ వ్యాఖ్యలో)

శ్లో॥ పటుయోరుభయోశ్చ దండసంస్థా

పృథివీతోయమధః కృశానురూర్ధ్వం ।

పవనప్యధ పార్ప్యగోతి మధ్యై

గగనం భూతగతి ప్స్తనూఢ్వవేయం ।

ప్రశ్నవిషయమందు

శ్లో॥ నమ్యతిర్మరోగశాంతిర్మరణీరుదయే జలోదయేతుపునః ।

ఈషితమచితాత్ పిధ్యతి వహ్నిరుద్ధయే మృతిర్విరోధశ్చ ।

వాయోరుదయే పర్వం పిధ్యతి గమనాగమాది చలకార్యం ।

వ్యాధారంభో నాశో ద్రవ్యాణా మాహావశ్చాత్ ।

ఆకాశోదయకాలే పిధ్యత్వపుభం విశేషణ ॥

7. శ్లో॥ విప్రాదితః షుక్రగురూ కుజార్మ్మి

శశిబుధ శ్చేత్యసితో_ంత్యజానాం ।

చంద్రార్మి జీవా జ్ఞసితే కుజార్మ్మి

యథాక్రమం సత్యరజస్తమాంసి ॥

దశాధ్వాయి :

గురుశుక్రులు బ్రాహ్మణులు సూర్యకుజులు క్షత్రియులు - చంద్రుడు వైశ్వుడు - బుధుడు శుద్రుడు, శని చండాలుడు.

రవి చంద్రగురులు సత్యగుణ సంపన్నులు - బుధశుక్రులు రజోగుణ సంపన్నులు - శని కుజులు తమోగుణ ప్రధానులగుచున్నారు.

సంగ్రామవిజయమును గ్రంథమందు -

శ్లో॥ సామ్యా భృగ్యంగిరసా దండాధీశా దివాకరోర్యజో ।
దానాధిపః శశాంకో భేదస్వయబుధార్పుత్రీచ ॥

సత్యాదిగుణముననుసరించి స్వభావములు ఎట్లుండునో బృహత్పంహిత
యందిట్లు చెప్పబడినది.

శ్లో॥ యస్మాత్ప్రియకః తస్యభవేత్ స్థిరత్వం సత్యార్జువే బ్రాహ్మణదేవభక్తిః
రజోధికః కావ్యకళాక్రతుస్త్రీ సంస్కచిత్తః పురుషాతి శూరః ।
తమోధికోవంచయితాపరేషాంహింప్రోఽలసఃక్రోధపరోఽతినిద్రః
మిత్రైః గుణైః మిత్రగుణస్వభావాః భవంతి సర్వేషి శరీరభాజః ॥

స్వల్పజాతకమందు -

శ్లో॥ సత్యం రజప్తమోవాత్రింశాంశేయస్య భాస్మరస్తాదృక్ ।
బలినః సదృశీమూర్తిః బుధ్య వా జాతికుల దేశాన్ ॥

లగ్నమందు గ్రహదృష్టి యోగముల చేత లగ్నాధిపతులచేత -
బలవద్రహము యొక్క త్రిగుణాదిపత్యము పరిశీలించవలయిను.

జష్టదేవతా విషయమందు గ్రహముల స్త్రీ-పుం విచారణ చేసి,
గుణత్రయిను సారముగా ఫలనిరూపణ చేయవలయిను.

8. శ్లో॥ మధుపింగళదృక్ చతురశ్రతమః

పిత్రుప్రకృతిః సవితాల్ప కచః ।
తమవృత్తతము ర్భుపలవాత కఫః
ప్రాజ్ఞశ్చశశి మృదువాక్ పుభదృక్ ॥

దశాధ్యాయి :

గ్రహముల స్వరూప స్వభావములు చెప్పుచున్నాడు. సూర్యుడు తేనెరంగు
కన్నులవాడు - సమశరీరుడు - పైత్యప్రకృతి - స్వల్పకేశములు కలవాడు.

చందుడు గుండని ఆకారము కలవాడు వాతల్లేష్టు స్వభావము - ప్రాజ్ఞాడు
- మృదువుగా సంభాషించువాడు చూడచక్కనివాడు.

9. శ్లో॥ క్రూరదృక్ తరుణమూర్తిరుదారః

పైత్రీకః సుచపలః కృషమధ్యః ।
లైష్టవాక్ సతత హస్యరుచిజ్ఞః
పిత్రమారుత కఫ ప్రకృతిశ్చ ॥

దశాధ్యాయి :

కుజుడు క్రూరదృష్టి కలవాడు - యవ్వనుడు, పైత్యప్రకృతి - అస్థిరచిత్తుడు
- సన్నని నడుము కలవాడు.

బుధుడు గద్దదముగా మాట్లాడువాడు - హస్యసంభాషణాచతురుడు -
పిత్త-వాయు-కఫ ప్రకృతిగలవాడు.

10. శ్లో॥ బృహత్తమః పింగళ మూర్ఖజీక్షణో బృహప్తుతిః శ్రేష్ఠమతిః కఫాత్మకః । భృగుస్మాఫీ కాంతవపుః సులోచనః కఫానిలాత్మాఽసితప్రక మూర్ఖజః ॥

దశాధ్యాయి :

గురుడు స్ఫూర్తిరమువాడు - బంగారు రంగు కేశములవాడు -
పింగళనేత్రుడు - ధీశాలి - శ్లేష్మాత్మక ప్రకృతి కలవాడు.

కుక్కుడు నిత్యమూ సుఖాఖిలాషీ - అందమైనవాడు - మనోజ్ఞములైన
కళ్లుకలవాడు - శ్లేష్మవాత ప్రకృతి కలవాడు - నల్లని ఉంగరాల జుట్టువాడు.

11. శ్లో॥ మందోలసః కపిలదృక్ కృషదీర్ఘగాత్: స్ఫూర్తిధ్వజః పరుషరోమకచోఽనిలాత్మా ।

న్నయ్యషి అస్త్రిత్వగధశ్లకవసేచమజ్జా
మందార్ప చంద్ర బుధ శుక్ర సురేడ్యభోమాః ॥

దశాధ్యాయి :

శని బద్ధకస్తుడు - కపిలవర్ణ నేత్రుడు - చిక్కిన పొడుగైన దేహమువాడు - పెద్దపెద్ద పళ్ళగలవాడు - బిరును వెంటుకలవాడు. వాత ప్రకృతికలవాడు.

గ్రహములకు శరీరమందలి ఆధిపత్యధాతువులు - శనికి నరములు - సూర్యునకు ఎముకలు - చంద్రునకు రక్తము - బుధునకు చర్చము - శుక్రునకు రేతస్సు - గురునకు మెదడు - కుజునకు ఎముకలలోని మూలుగు.

రోగాది విషయములలో దీనిని అనుసరించి ఫలిత నిర్ణయము చేయ వలయును.

12. శ్లో॥ దేవాంబ్యగ్ని విషారకోశయన క్షిత్యత్సురాః స్యః క్రమాత్
వప్తిం స్థాలమభుక్తమగ్నికహతం మధ్యందృధం పాటితం
తాప్రమంస్యాన్యాణి హేమపుక్తి రజతాన్యర్ఘాత్తముక్తాయసీ
ద్రేక్మాణః శిశిరాదయః శశరచజ్జగ్యాది సూద్యత్సువా ॥

దశధాయి :

గ్రహముల స్థానములు చెప్పుచున్నాడు. సూర్యుడు-పూజాగృహములు, చంద్రుడు-స్నానశాలలు, కుజుడు-వంటశాల, బుధుడు-ఆటలమైదానము, గురుడు-టంకశాల, కోశాగారము, శుక్రుడు-పడకగది, శని-ధూళిప్రదేశములు.

గ్రహవప్తములు, సూర్యుడు-ముతకబట్ట, చంద్రుడు-కొత్తబట్ట, కుజుడు-కాలినది, బుధుడు-తడిసినది, గురుడు-వాడినది, శుక్రుడు-గట్టిది, శని-చిరిగినది.

గ్రహలోహములు, సూర్యునకు-రాగి, చంద్రునకు-మఱలు, కుజునకు-బంగారము, బుధునికి-ఇత్తడి, కంచు, గురుడు-వెండి, శుక్రుడు-ముత్యములు, శనికి-ఇనుము, సీసము.

గ్రహ బుతువులు, శని-శిశిరము, శుక్రుడు-వసంతము, కుజుడు-గ్రీష్మం చంద్రుడు-వర్షం, బుధుడు-శరత్త, గురుడు-హోమంతము.

లగ్నమునగ్రహములేకున్న, లగ్న ద్రేక్మాణము ననుసరించి బుతునిర్ణయము చేయవలయును.

13. శ్లో॥ త్రిదశత్రుకోణ చతురశ్రష్టమాని

అవలోకయంతి చరణాభివృద్ధితః ।

రవిజామరేడ్యరుధిరాః పరేచయే

క్రమశోభవంతి కిల పీణణేఉధికాః ॥

దశధాయి :

గ్రహదృష్టులను చెప్పుచున్నాడు. గ్రహములు తామున్న రాశినుంచి 3-10 స్థానములను పాదదృష్టిచేతను, 5-9 స్థానములను అర్ధదృష్టి చేతను, 4-8 స్థానములను త్రిపాద దృష్టితోను సప్తస్థానమును పూర్ణదృష్టితోను చూస్తారు.

విశేషదృష్టులు, శని 3-10, గురుడు 5-9, కుజుడు 4-8, సూర్య-చంద్ర-బుధ-గురు-శని-కుజ-శుక్రులు-7, సంపూర్ణముగా చూచెదరు.

యవనులు మతరీత్యా 1-11-12 గ్రహదృష్టులను శ్రీపతి అంగీకరించ లేదు. దృష్టిగణన శ్రీధరపద్ధతి (శ్రీపతిపద్ధతి) యందు విశేషముగా వివరించ బడినది.

ముహార్థవిషయము నందు విశేషదృష్టి వర్తించదు. కేవలం సప్తమదృష్టినే గ్రహించవలయును.

కృష్ణీయమందు :

శ్లో॥ చతురేక వింశఫోడశ నవసంఖ్యా పంచసప్త దశకిరణాః ।
మందగతి చంద్రబార్లవ శశిసుతరవిభామ జీవానామ్ ॥

ఇందు గ్రహాచృష్టులకు రశ్మిసంఖ్య చెప్పబడినది. శని-4, చంద్ర-21, శుక్ర-16, బుధ-9, సూర్యుడు-5, కుజ-7, గురుడు-10.

ఇవి మిత్రగృహమందు పాదసంఖ్య - స్వగృహమందు త్రిపాదసంఖ్య - ఉచ్చయందు సంపూర్ణసంఖ్య - త్రికోణములందు అర్ధసంఖ్య పొందును. నీచయందు నిష్పలం - శత్యక్షేత్రమందు అల్పఫలం కలుగును.

“దృష్టిసమానం ప్రవదేచ్చసంఖ్య” సంతాన - కళత్త విషయములందు దృష్టిసంఖ్య ననుసరించి అంతమంది కలుగుదురు.

‘చరణాభివృద్ధితః’ అని చెప్పటచేత విశేషమేమనగా కాలహోరాధిపత్య ప్రమాణముకూడా నిరూపించబడినది.

దినమునందు ఆదినాధిపతివోరతో ఈ క్రమములో నుండును. సూర్య-శుక్ర -బుధ-చంద్ర-శని-గురు-కుజహోరలు క్రమముగా ఏర్పడును. హోరాకాల ప్రమాణము 21/2 ఘుడియలు, అనగా ఒకగంట ఉండును. సూర్యోదయాది గ్రహించవలయును.

ఆర్యభటుడు :

శ్లో॥ భానామధః శమైశ్చరః సురగురుభోమార్గః పుత్రబుధ చంద్రాః ।
తేషామధశ్చ భూమిర్మైధీ భూతా భ్రమధ్యస్థా ॥

రవిజామరేడ్యరుధిరాః అని క్రమము కూడా సూచింపబడినది.

11. శ్లో॥ అయినక్షణవాసరర్తవో
మాసోర్ధంచ సమాచ భాస్కరాత్ ।

కటుకలవణతిక్త మిత్రితా
మధురాష్టోచ కషాయ ఇత్యపి ॥

దశాధ్యాయి :

గ్రహముల కాలప్రమాణము చెప్పచున్నాడు. ఇది ప్రశ్నయందు పయోగించును.

సూర్యునకు 6నెలలు - చంద్రునకు క్షణము - కుజునకు 1రోజు - బుధునకు 2నెలలు - గురువునకు 1నెల - శుక్రునకు 15రోజులు - శనికి 1సం॥రము.

ప్రశ్నలగ్నము ఏగ్రహానవాంశయగునో ఆ గ్రహమునకు నిర్ణయించిన కాలము ఫలితవిషయములో ఉపయోగపడును.

కృష్ణీయమందు :

శ్లో॥ క్షణదివసపక్షమాసర్ప్యయనాబ్దానాం నవాంశ కైర్వాచ్యం
శశిభోమ శుక్రగురు బుధ రవిసారేః క్రమాద్యక్షేః॥

గ్రహములకు రుమలు - సూర్యునకు కారము - చంద్రుడు ఉప్పు - కుజుడు చేదు - బుధుడు పుడ్రసమిత్రితము - గురుడు తీపి - శుక్రుడు పులుపు - శని వగరు.

15. శ్లో॥ జీవోజీవబుధా సితేందుతనయో

వ్యర్గాః విభూజాః క్రమాత్ ।
ఇంద్వర్గా వికుజేంద్వినాశ్చ
సుహృదః కేషాంచిదేవంమతమ్ ॥
సత్యోక్తేమహ్యదప్రికోణభవనాత్
స్వాత్ స్వాంత్యధి ధర్మపాః

స్వేచ్ఛాయుస్మిఖపాశ్చ లక్ష్మణవిధే:
నానైర్విరోధాదితి ॥

దశాధ్యాయః

గ్రహములకు మిత్ర శత్రువులు, యవన - సత్యాచార్య భేదములు చెప్పచున్నారు. వరాహ మిహిరులు సత్యాచార్య మతమునే అంగీకరించిరి.

యవన మతరీత్యా సూర్యానకు గురుడు మిత్రుడు.

చంద్రుడు	- శుక్రబుధులు మిత్రులు
బుధునకు	- చంద్ర-కుజ-గురు-శుక్ర-శనులు
గురునకు	- రవి-చంద్ర-బుధ-శుక్ర-శనులు
శుక్రునకు	- కుజ-బుధ-గురు-శనులు
శనికి	- బుధ-గురు-శుక్రులు మిత్రులు.

మిగిలిన గ్రహములు వారికి శత్రువులు.

సత్యాచార్య రీత్యా గ్రహముయొక్క మూల త్రికోణరాశికి 2-4-5-8-9-12 అధిపతులు మిత్రులు. స్వేచ్ఛాధిపతి మిత్రుడే. ఇతరరాశ్యాధి పతులు శత్రువులు. ఒకే అధిపత్యం వచ్చిన గ్రహంసముడు. ఏకరాశ్యాధిపతులకు ఇది వర్తించడు.

ఉదాహరణ-సూర్యానకు మూలత్రికోణము సింహము. ఈరాశినుంచి 2-4-5-8-9-12 అధిపతులు మిత్రులు. బుధుడు తన 2రాశులలో కేవలం 2వ అధిపత్యం ఒకటే వచ్చినది. 11వ అధిపత్యం చెప్పబడలేదు కనుక సముడు.

16. శ్లో॥ శత్రూమందసితో సమశ్శిష్టముతో మిత్రాణిశేషార్వే:
తీక్ష్ణాంపుర్విమరశ్శిజశ్చ సుహృదౌ శేషాస్పమశ్శీతగోః ।

జీవేందూష్టకరాః కుజస్యసుహృదౌ జ్ఞోఽరిస్మితార్పిసమౌ
మిత్రేసూర్యసితో బుధస్యహిమగు శృత్రుస్పమశ్శాపరే ॥

దశాధ్యాయః

సూర్యానకు - చంద్ర కుజ గురులు మిత్రులు, బుధుడు సముడు, శనిశుక్రులు శత్రువులు. చంద్రునకు - రవిబుధులు మిత్రులు, కుజగురు శుక్రశనులు సములు. చంద్రునకు శత్రువులేదు. కుజానకు - సూర్యాంశుక్రులు మిత్రులు. బుధుడు శత్రువు - శుక్రశనులు సములు. బుధునకు - సూర్య శుక్రులు మిత్రులు, కుజగురు శనులు సములు, చంద్రుడు శత్రువు.

17. శ్లో॥ సూర్యసితావరీరవిసుతో మధ్యః పరేత్వస్యధా॥
సౌమ్యార్పి సుహృదౌ సమౌకుజగురు శుక్రస్య శేషావరీ॥
శుక్రజ్ఞాంపుర్విదౌ సమస్యార్థగురుః సారస్యోఽచాన్యోఽరయో॥
యేషాక్షాస్మిహృదప్రికోణభవనాత్తే మిమయా కీర్తితాః॥

దశాధ్యాయః

గురువునకు - సూర్యాంశుక్రజులు, మిత్రులు బుధశుక్రులు శత్రువులు, శని సముడు

శుక్రునకు - బుధశనులు మిత్రులు, సూర్యాంశులు శత్రువులు, కుజ గురులు సములు

శనికి - బుధ శుక్రులు మిత్రులు, సూర్యాంశుక్రజులు శత్రువులు- గురుడు సముడు.

సంపత్యులీవ్యాఖ్యా:

గ్రహములకు వారి మూలత్రికోణరాశుల సుండి శత్రుమిత్రువులను 15వ శ్లోకములో చెప్పినది, మరల విపులముగా 16-17 శ్లోకములలో చెప్పబడినది.

18. శ్లో॥ అన్యోన్యస్యధనవ్యయాయ సహజవ్యాపార బంధస్తః
తత్కులేసుహృదః స్వతుంగభవనే ప్రేక్షేత్త రయస్యాన్యధా ।
ద్వ్యక్తానుక్తభపాన్ సుహృదసమరపూన్ సంచింత్య వైస్త్రికాన్
తత్కులేన పునస్తు తానతిసుహృన్నిత్రాదిభిః కల్పయేత్ ॥

దశాధ్వాయి :

గ్రహములకు తాత్కాలిక మిత్రశత్రు సమత్వములు చెప్పుచున్నారు.

గ్రహములకు 2-3-4-10-11-12 స్థానములందున్న గ్రహములు
తాత్కాలిక మిత్రులు. 1-5-6-7-8-9 స్థానములందున్న గ్రహములు
తాత్కాలిక శత్రువులు.

ఇది జన్మకాల-యాత్ర-వివాహము-లందు నిరూపించదగును.

లగ్నాధిపతినుంచి తాత్కాలిక మిత్రస్థానములలో యేభావాధిపతి ఉండునో
ఆ భావమువ్యధి చెందును.

పిత్రాదికారకులైన సూర్యాదులు బలవంతులై, శుభదృష్టి కలవారై,
లగ్నాధిపతి సుంచి తాత్కాలిక మిత్రస్థానములలో నున్నచో పిత్రాదులు అతి
సుహృదులగుదురు.

ఆయా భావములనుంచి కూడా దీనిని పరిశీలించవచ్చును.

19. శ్లో॥ స్వోచ్యసుహృత్ స్వదృగ్గాణ నవాంత్రైః

స్థానబలం స్వగృహోపగతైశ్చ ।
దిక్షు బుధాంగిరసా రవిభౌమో
సూర్యసుతః సిత శీత కరోచ ॥

దశాధ్వాయి :

గ్రహముల బలములు చెప్పుచున్నాడు. గ్రహములకు 4 విధముల
బలముండును. 1-దిగ్గులం 2-స్థానబలం 3-చేష్టాబలం 4-కాలబలం

50

1) గ్రహము ఉచ్చమిత్ర - స్వదేక్యాణ - స్వనవాంశ యందున్నచో
స్థానబలము పొందును. చంద్రునకు పక్షబలము ప్రాధాన్యము. ప్రథమ
ద్రేక్యాణమునందు స్త్రీ గ్రహమునకు, మధ్య ద్రేక్యాణమునందు నపుంసక
గ్రహమునకు, అంత్య ద్రేక్యాణమునందు పురుషగ్రహమునకు బలాధిక్యము
కలుగును.

ఉచ్చయందు అతిబలం - ఉచ్చ - త్రికోణ, స్వగృహ - అతిమిత్ర -
మిత్ర - సమ - శత్రు - అతిశత్రు - నీచ అనిస్థానబలము 9 విధములు ఇవి
క్రమముగా హీనమైనవి. నీచ నిష్పలం.

శ్రీపతి పద్ధతియందు :

శ్లో॥ స్వోచ్చేరూపం చరణరహితం స్వత్రికోణే
స్వభేత్త ర్థం నాగాంశానాంత్రయమతి సుహృద్గో
హగే మిత్రభేత్త ప్రైఃః అంశోష్మానాంసమ
గృహగతే భూపభాగోత్త రిగేహా దంతాం
శస్మ్య దతిరిపు గృహే నీచభే షున్యమేవ।

2) దిగ్గులం - దిక్ శబ్దముచేత లగ్న - దశమ - సప్తమ - చతుర్థములు
చెప్పబడును.

బుధగురులు	-	లగ్నమునయున్న	-	తూర్పు	-	బలము
రవికుజులు	-	దశమమున	-	దక్షిణం	-	బలము
శని	-	సప్తమమున	-	పశ్చిమం	-	బలం
చంద్రశుక్రులు	-	చతుర్థమున	-	ఉత్తరం	-	బలం

20. శ్లో॥ ఉదగయనే రవిశీతమయూఖో

వక్రసమాగమగాః పరిశేషాః ।
విషులకరా యుధి చోత్తరసంస్థాః
చేష్టితపీర్యయుతా పరికల్ప్యః ॥

దశాధ్యాయి :

3) చేప్పాబలము చెప్పబడుచున్నది. ఉత్తరాయణమున అనగా మకరాది అరురాశులందు రవిచంద్రులు బలవంతులు.

బుధ - గురు - శుక్ర - శనులు వక్తించిననూ చంద్రునితో కలసిననూ బలవంతులు.

కుజునితో కలసిన గ్రహము యుద్ధం. గ్రహాయుద్ధమందు ఉత్తరదిశ యందున్న గ్రహము బలవత్తరము. శుక్రుడు మాత్రము దక్షిణదిశయందునూ జయము కలవాడగును.

21. శ్లో॥ నిశి శశి కుజ సౌరాః

సర్వదా జ్యోతిః హ్నా చాన్యే | బహుళసిత
గతాస్మ్యః త్రూరసౌమ్యః క్రమేణ |
స్వదివససమహారా మాసమై: కాలమీర్యం
శకుబుగుషుచరాద్యః వృద్ధితో వీర్యవంతః ||

దశాధ్యాయి :

4) కాలబలము చెప్పబడుచున్నది. చంద్రకుజశనులు రాత్రికాలమందు బలవంతులు రవిగురుశుక్రులు - పగటియందు బలవంతులు బుధుడు సర్వకాలమందు బలవంతుడు క్రూర గ్రహములు బహుళపక్షమున, శుభ గ్రహములు శుక్లపక్షమున బలవంతులు.

వారాధిపతి - సంవత్సరాధిపతి - స్వపోరాధిపతి - మాసాధిపతులు అయి కాలమందు బలవంతులు.

శని - కుజ - బుధ - గురు - శుక్ర - చంద్ర - సూర్యులు ఉత్తరోత్తరముగా బలవంతులు. ఇవి నైసర్గిక బలములు.

శాస్త్రాంతరమందు గణితప్రక్రియ చేత గ్రహబలములు నిర్ణయించుట చెప్పబడినది.

గర్భాధాన - జన్మకాల - చిత్త ప్రవేశకాలములు లగ్నబలము ననుసరించి నిర్ణయించవలెనని చెప్పబడినది.

ఆత్మప్రవేశకాలము మాత్రము ఆధాన జన్మకాలముల లగ్నమునుసరించి తెలుసుకొనవలయును.

యవనేష్టరులు :

శ్లో॥ మాసైషంధ్యః సమేధిత్వాత్ కాలాత్మామాసిసప్తమే
విత్తస్యాయవ్యయం పుత్రకళత్రాది మృతింతథా |
వ్యాధి కర్మాణి విద్యాంచ చిదా సహనిషించతి
ప్రారబ్ధ కర్మవశతశ్శరీరే గర్జ సంస్థితే |
విత మాలంబ్య మాతాచసితా భ్రాతా సఖాపరః
జయఃపరాజయోభాగ్యమేవమాద్య భవంతిపో ||

వరాహమిహిరులు చతుర్పుకారబలములే చెప్పారు. కొందరు 6 విధములు చెప్పారు.

మాతన సం॥ర ప్రారంభదినమున ఏవారమగునో ఆవారాధిపతి, ఆ సం॥రాధిపతి అగును. మాసము యొక్క పాండ్యమి ఏవారమగునో ఆ వారాధిపతి ఆ మాసాధిపతి అగును.

హాలిదత్తుడెట్ల భిష్మాయపడైనాడు :

శ్లో॥ త్రయోదశ దినేనోనం కలియాతదినంభజేత్
త్రింశతాభూద్దరామైశ్చ ద్వ్యాతిష్ఠు సప్తభాజితం |
మాసపోవద్దపశ్చేవ క్రమమేవంప్రకీర్తితమ్ ||

ప్రతిదినము చూచు కాలహోర 2విధములుగానున్నది.

1) 2.30ఫుడియలు కాలము ఒకపద్ధతి. 2) 20విఫుడియల కాలము ఒక హోరగా ఒకపద్ధతి. ఇది మరల రెండు విధములు. ఏవారమునకు హోరలు చూచేదవో ఆవారాదివతి నుండి చక్రక్రమముగా - అనగా, శ-గు-కు-ఆ-శు-బు-చం వరుసలో హోరలు చూచుట.

మరియుక పద్ధతి ఏమనగా ఏవారమునకు హోరలు చూచేదమో ఆవారాది పతి నుండి పంచమాధిపతి ప్రథమహోరగా లెక్కించవలయును.

ప్రశ్నయందు వారేశపంచమాధిపతి నుండి హోరలెక్కించవలయును.
20విఫుడియల కాలహోరను గూర్చి -

గర్భుడు :

శ్లో॥ కొలహోరాధి పాశ్చక్రక్రమాద్వారాధిపాత్ స్వీతాః
వివాడికా నఖమితా మానమేతస్య కీర్తితమ్ ॥

గ్రహముల అయన బలము వరాహమిహిరులు ఇందు చెప్పలేదు. సూర్యసిద్ధాంతమందు చెప్పియున్నారు. సాయన పద్ధతిలో అయనాంశలు గ్రహముల భాగాలకు కలియును.

మణిత్థుడు :

శ్లో॥ అత ఊర్ధ్వం చలంత్యేవ సమమండలతో గ్రహః॥
సప్తవింశితి భాగాశ్చ ఖ్యాష్టేంద్వముబ్దసంఖ్యయా॥

బృహాత్సంహితయందు వరాహమిహిరులు :

శ్లో॥ ఆశేషార్థాధ్వక్షిణ ముత్తరమయనంరవే:
ధనిష్ఠాద్వమ్॥

హాలిదత్తుడు :

శ్లో॥ చతుర్వింశతిభాగాస్ప్యః చలంత్యేవగ్రహస్తతః ।

సూర్యసిద్ధాంత కారుల రీత్యా 108 వేల సంఅలకు 27 భాగాలు కిందకు గ్రహముల చలనముండును. ఈ సిద్ధాంతరీత్యా సంవత్సరమునకు 0.54” లిప్పులు “అయనాంశ” చలనముండును.

గ్రహములకు 8 విధముల గమనము కలదు. అపమండలమందు తూర్పు దిశగా వెళ్లు గ్రహము ఎక్కడో ఒకచోట రాశియందు నిలచి ఒక కళమాత్రం వెనుకకు వెళ్లటకు ఆరంభించునో, అచట నుండి 5రోజులు దాటి వక్రగతి యనబడును. ఆ 5రోజులు దానిమందు 5రోజులు మొత్తం 10రోజులు. కుజ-బుధ-శుక్రుల అను వక్రగతి యనబడును. గురు-శనులకు 20రోజులు అనువక్రగతియందును. మరల తూర్పుదిశగా కదల గ్రహము తామున్నచోటున ఎంతకాలము చేరుదురో అది వికలగతి యనబడును అసలు వక్రగమనమనది సాపేక్షమే గాని, యదార్థమునకు గ్రహము వెనుకకు వెళ్లట జరుగదు.

వక్రాధి లక్ష్మణములను శాస్త్రాంతరమందు-షట్టుచెప్పబడినవి.

శ్లో॥ ఆదిత్యాస్వవమంవక్రం షష్టోష్టమ మనుక్రమం ।

సప్తపంచమహావక్రం శేషం చారమితస్వీతమ్ ॥

శ్రీధర పద్ధతియందు గ్రహముల బలాబలముల గణితవిధానము స్పష్టముగా చెప్పబడినది.

ఇతిగోవింద సౌమయూజి కృతో బృహాజ్ఞాతక
వ్యాఖ్యాయాం దశాధ్వాయ్యాఖ్యాయాం
ఖ్వతియోధ్వాయః

★ ★ ★

త్రైతీంగంధ్యాయః వియోని జన్మాధ్యాయః

1. శ్లో॥ క్రూరగ్రౌస్యముబలిభిర్వ్యిబలైష్ట సౌమ్యేః
కీచేచతుష్టయగతే తదవేక్షణాద్వా ।
చంద్రోపగద్విరసభాగ సమానరూపం
సత్యం వదేదృదిభవేత్ స వియోనిసంజ్ఞః ॥

దశాధ్వాయి:

వివిధ యోనులు అనగా జంతు-పక్షి-వృక్షజన్మను చెప్పుచున్నాడు. కాలాత్మ అయిన బ్రహ్మ రచించుచున్నాడు. జన్మ-అధాన-ప్రశ్నయందు ఇది వినియోగ మగును.

చంద్రునియొక్క దావుదశాంశవలన వియోనిజన్మ తెలియబడును. క్రూరగ్రహములు బలముగానుండి, సౌమ్యగ్రహములు బలహీనముగా నున్నపుడు శని-బుధులు కేంద్రమందున్నపుడు వియోనిజన్మ తెలుపదగును.

మానవరాశులు	కాని రాశులలో చంద్రద్వాదశాంశ యున్నపుడు
మేఘద్వాదశాంశ	- మేక - గొర్చి మొయి॥
వృషభ ద్వాదశాంశ	- పశువులు
కర్కాంతము	- పీత మొయి॥
సింహము	- సింహ - వ్యాఘ్ర - శునక - మార్జాల.
వృశ్చికము	- సర్వ - వృశ్చిక. మొయి॥
ధనుస్సు ఉత్తరార్థం	- అశ్వ - గర్జభ మొయి॥
మకరం పూర్వార్థం	- హరిణం
మకరం ఉత్తరార్థం	- మండూకాది జలచరములు
మీనము	- మత్స్యము మొయి॥

ఈ చంద్రద్వాదశాంశ దినసక్కత్త ప్రమాణములో 12వ భాగము అనగా, 24 గం॥ నక్కతమున్నరోజున 1ద్వాదశాంశ 2గం॥లుండును. మేఘరాశియందు అశ్వానీ నక్కత్త ద్వాదశాంశ మేషాదిగాను, వృషభరాశియందున్న నక్కతముల ద్వాదశాంశ వృషభాది - మేషాంతముగాను లెక్కించవలయును. ద్వాదశాంశలకు అధిదేవతలు గంగేశ - అశ్వానీదేవతలు - యముడు - సర్పము ఈ నలుగురే 3సార్లు ఆపుతమగుదురు.

ఈ చంద్ర ద్వాదశాంశ వలన పృష్ఠ - నష్ట - ముష్టి గతములు చెప్ప వచ్చును.

“చంద్రోపగద్విరసభాగ” అని చెప్పుటవలన - రసభాగ అనగా పష్టాంశ -5° ద్వి అని చెప్పుటవలన - 10° భాగలు - అనగా రాశిలో 10° భాగలు కల ద్రేక్మాణము సూచింపబడినది - వీటికి “సమానరూపం” అనుటవలన ద్రేక్మాణసూర్యముగా చోరాది ఆకృతి, భోజన ప్రశ్నయందు భోక్త రూపము తెలియదగును.

కృష్ణియమందు :

శ్లో॥ యాదృగ్రహతి విలగ్నీ ద్రేక్మాణే భవతితాదృష్టోరః ।

కేంద్రగతోవా యాదృగ్రహస్తు తాదృగ్రి నిర్దేశ్యః ॥

“సమానరూపం” అని చెప్పుటవలన ఆ రాశితో సమానమైన “సగరారణ్య జలస్థల-మనుష్య, చతుప్పద, విహంగ, సర్పాదులు నిరూపించవచ్చును.

2. శ్లో॥ పాపాబలినః స్వభాగగాః

పారక్యే విబలాశ్చ శోభనాః ।

లగ్నంచ వియోని సంజ్ఞితం

దృష్ట్యాత్రాపి వియోనిమాదిశేత్ ॥

దశాధ్యాయి :

పాపలు బలవంతులైనపుడు అనగా స్వభాగలు పొందినపుడు, సౌమ్యులు ఇతరుల భాగలు పొంది బలహీనులైనపుడు, లగ్న-ఆరూఢ-చంద్ర రాశులను పరీక్షించి పూర్వ శోకములో చెప్పిన విధముగా గురు-దైవ-శాస్త్రసేవపరిశుద్ధ బుద్ధులై దేశకాలాను రూపముగా ఘలితములు చెప్పవలయును.

ఉదా-మేఘమునకు ఉష్ణ-శాక-లఘుభక్తి-సంచారశీలత-చిహ్నాత శిరస్సు-జలభయం-ఇత్యాదులు, ఆయూరాశుల ఆకృతి స్వభావాదులు శాస్త్రము చేతను, లోకముచేతను అభ్యాహించి చెప్పవలయును.

3. శ్లో॥ క్రియఃశిరో వక్తగశే ద్వితీయః

పాదాంసకే పృష్టమురో_ధ పార్మ్యో ।
కుక్కిస్ప్రపానో_ంఘ్యోధ మేధముష్టో
స్ఫీక్షపుచ్ఛ మిత్యాహ చతుష్పుదాంగే ॥

దశాధ్యాయి :

జంతువుల అవయవ విభాగములు - మేఘము-శిరస్సు, వృషభము-ముఖము, మెడ, మిథునం-ముందుకాళ్లు, భుజములు, కర్మాటకం-పీపు, సింహం-రొమ్ము, కన్య-పక్షిభాగములు, తుల-కడుపు, వృశ్చికము-గుదము, ధనుస్సు-వెనుకకాళ్లు, మకరము-మర్మాంగము, కుంభం-పిర్లు, మిసము-తోక.

4. శ్లో॥ లగ్నాంశకాత్ గ్రహయోగేక్షణా ద్వా

వర్ణోన వదేత్ బలయుక్తా ద్వియో_ ।
దృష్టో సమానాం ప్రవదేచ్చ సంఖ్యాం
రేఖాంవదేత్ స్కృపంసైశ్చ పృష్టో ॥

దశాధ్యాయి :

వియోనజన్మల వర్షము తెలుపుచున్నాడు. లగ్నానవాంశ నుంచికాని, లగ్న మందున్న గ్రహము వలనకాని, లగ్నమును చూచు గ్రహమువలనకాని ఆ యూ వర్షములను తెలుపవలెను. వాటి శరీరమందున్న చారలను, మచ్చలను సప్తమమందున్న గ్రహముననుసరించి, వీపుపైనున్న చారలను తెలుపవలయును.

సారావళియందు కూడా ఈ విషయము విపులముగా తెలుపబడినది.

ఈ విధముగానే నామనిరూపణ చేయవచ్చును. రాశికి కొన్ని నిర్దిష్ట అక్షరములున్నవి. 30 తమిళాక్షరములు. మించిగా వెనుకకు లెక్కించి 24 అక్షరములు సింహము వరకు రాశికి 3 చొప్పున ఏర్పరచవలయును. ల నుంచి హ వరకు 6 అక్షరములు 2సార్లు లెక్కించవలయును. 36 ద్రేక్మాణములకు ఈ విధముగా అక్షరములు కుదురును.

గ్రహములకు కొన్ని నిర్దిష్ట అక్షరములున్నవి.

శ్లో॥ అభుణీభుతావర్ణాః సప్తవర్గాశ్చ స్వరాః ।

క్రమాదర్గార పుక్కజ్ఞ జీవార్గీందు రగాత్మకాః ॥

రాశినుసరించి “పేరులోని అక్షరములు ఎన్నిఉండునో” తెలియజేయవచ్చును.

శ్లో॥ ద్వ్యాక్షరంచ చరే రాశా స్థిరేతుచతురక్షరం ।

ఉభయే వర్ణత్రయం విద్యాత్ తనామభేద సమన్వితమ్ ॥

సంఖ్యా విషయము తెలుసుకొనదలచిన ప్రతీచోటా, సప్తద్రవ్యమందు లాభద్రవ్యమందు - పుత్ర సంఖ్య తెలుసుకొనుటకు - లగ్నమును ఎన్ని కిరణము లతో గ్రహము చూచుచున్నదో తెలుసుకొని ఆ సంఖ్య చెప్పవలయును. పుత్రస్తానమును ఎన్ని గ్రహములు చూచుచున్నదో అంత తసంతానము చెప్పవలెను.

శ్లో॥ యావంతో వీషంతే పుత్ర గ్రహం
పుత్రకాస్త తావంతః ॥ అని చెప్పబడినది.

5. శ్లో॥ ఖగే దృగాణే బలసంయుతే నవా
గ్రేవాణాయుక్తే చరభాంశకోదయే ।
బుధాంశకేవా విహగాః స్థలాంబుజాః
శైవైశ్వరేంద్వీష్టణ యోగసంభవాః ॥

దశాధ్యాయి :

పక్షి ద్రేక్యాణములందు శనిచంద్రులున్ననూ, చూచిననూ భూమి యందు పుట్టిన పక్కలు - జల సంబంధ పక్కలు జన్మించినట్లు తెలియవలయును. బలవంతుడైన గ్రహముతో చరరాశి - చరనవాంశ శనితో కూడిన, చూడబడినా పక్షిజన్మ తెలుపవలెను. జన్మలగ్నము బుధనవాంశను పొంది, శనియున్నా చూచినా భూవరపక్షి జన్మ, చంద్రుడున్నా చూచినా జలచర పక్షి జన్మ తెలియ వలయును.

పక్షిద్రేక్యాణములేవి యనగా, మిథునంలో 2వది, సింహంలో 1వది, తులలో 2వది, కుంభములో 1వది అగుచున్నవి. చోరప్రశ్నయందు పక్షి ఎత్తుకొనిపోవట దీనివలన తెలియును.

6. శ్లో॥ హారేందుసూరి రవిభిర్విబలై స్తరూణాం
తోయస్థలే తరుభవోంశ కృతః ప్రభేదః ।
లగ్నాత్ గ్రహాస్తలజలర్క్ష పతిస్తు యావాన్
తావంత ఏవ తరవః స్థలతోయజాతాః ॥

దశాధ్యాయి :

లగ్నము-చంద్రుడు-సూర్యుడు-గురుడు బలహీనముగానున్నచో వృక్షములు జన్మించును.

జాతకవిషయమందు కూడా పైన పేర్కొన్నవారు బలహీనులైనచో పుట్టిన వారు వృక్షములు వలె ఆత్మప్రభావహీనులై పరాధీనులై జీవింతురు.

వృక్షజన్మమునందు జల-స్థల భేదమును లగ్నకాలనవాంశ ననుసరించి యుండును.

సారావతి యందు :

శ్లో॥ లగ్నార్గమారిచంద్రైరబలైశైవైశ్వమూలయోనిఃస్యాత్ ।
స్థలజలభవనవిభాగో వృక్షాదీనాం ప్రభేదకరః ॥

“లగ్నాత్ గ్రహా” అనిచెప్పట వలన సంభ్యా విషయములోను, ఇతరత్ర కూడా అనిష్టకాలమును సూచించు విషయము నిరూపించవచ్చును.

క్షీశములు పాందు సమయము గూర్చి

శ్లో॥ లగ్నాద్యావతి భేషాపః తావత్య జ్యేశ్వరై ప్రాపితా
పక్షేష్టణేయనే చర్తా లగ్నే శస్యాదితే వ్యధా॥

లగ్నమునుండి ఎన్నవరాశిలో పాపులుందురో అన్నవ సంారం, నెల, పక్కం, రోజు మొంలలో లగ్నాదిపతి అక్కడ సంచరించునపుడు బాధలు కలుగును.

7. శ్లో॥ అంతస్యారావ్జనయతి రవి ర్దృర్భగాన్ సూర్యసూమః

క్షీరోపితాన్ తుహినకిరణః కంటకాధ్యాంశ్చ భోమః
వాగీషజ్ఞౌ సఫలవిషలో పుష్పవృక్షాంశ్చ పుక్తః ।
స్మిగ్నానిందుః కటుకవిటపాన్ భూమి పుత్రోపి భూయః ॥

దశాధ్యాయి :

వృక్షములను మరింత సూక్ష్మముగా తెలుసుకొనుట చెప్పుచున్నారు. సూర్యుడు నవాంశాధిపతి అయిన అంతస్యారములుగల చందనం, కొబ్బరి ఆకులు లేనివిగా తెలుసుకొనవలెను. శని విషవృక్షములు - తినుటకు

పనికిరానివి, చంద్రుడు - పాలుగారునవి, తినుటకు యోగ్యమైనవి. కుజుడు - తాడి, ముళ్ళచెట్లు - మామిడి - పనస - మిరియం - ఆవాలు మొమ్మె॥ బుధుడు - ఫలములేని చెట్లు, కండ - తీగ ప్రధానముగా గలవి, గురుడు - ఫలవృక్షములు, పెద్ద పెద్ద కాయలు, ఫలములు గలవి, గుమ్మడి మొమ్మె॥ శుక్రుడు - పుష్పవృక్షములు, పరిమళముగల చెట్లు, ఫలపత్రములు అధికముగా గలవి, నూనిగలవి - కుజ - చంద్రులను “భూయి” అని రెండుసార్లు తెలుపుటచేత, మృదువుగా నుండునవి, నునువుగా నుండునవి చంద్రునకు, కలినమైన పెళుసు గలవి కుజునకు చెందును.

8. శ్లో॥ శుభోఽశుభర్క్ష రుచిరం కుభూతలే

కరోతి వృక్షం విషరీత మన్యధా ।
పరాంశకే యావతి విచ్యుతః స్వకాత
భవంతితుల్యాస్తరవస్తుధావిథాః ॥

దశాధ్యాయి :

ఆధారాధేయ సంబంధమయుచేత జన్మజనకములను చెప్పాచున్నాడు. రాశి ఆధారము-గ్రహము ఆధేయము.

లగ్నవాంశాధిపతి శుభుడై అశుభరాశినిపొందిన మంచివృక్షము, చెడ్డ భూములందు పుట్టును. పాపగ్రహము శుభరాశిని పొందినపుడు చెడ్డవృక్షము లందు సుందర ప్రాంతభూములందు పుట్టును.

గుణదోషనిరూపణకు, ఆధారమైన గ్రహమును, ఆధేయమైన రాశిని గ్రహించవలయును.

భార్యాధిపతి శుభుడై, అశుభరాశియందున్నచో భార్య, కు గృహమున జన్మించినదగును. దీనికి వ్యతిరేకముగా నున్న వ్యతిరేకఫలితమగును. శుభాశుభ దృష్టియోగము కూడా ఆలోచించవలయును లగ్గోదయ నక్షత్రమునుండి, ఫలకారకగ్రహ నక్షత్రము వరకు, సంఖ్యగా తెలుసుకొనవలెను.

పుట్టుంచాతిక యందు :

శ్లో॥ ఉడయర్క్ష చ్చంద్రర్క్షం భవతి తు
యావద్వివైస్తు తావద్విః ।
అగమవం స్వాచ్ఛల్తోర్యది
మధ్యేన గ్రహః కళ్పిత్ ॥

శత్రు ఆగమన విషయమై ప్రశ్నఫలము చెప్పబడినది.

ఇతి గోవింద సాముయాజి కృతీ భృతాజ్ఞాతక
వ్యాఖ్యాయాం దశాధ్యాయాఖ్యాయాం
తృతీయాధ్యాయః

చేతుప్రాణధ్వాయః

నామేకాధ్యాయః

1. శ్లో॥ కుజేందు హేతు ప్రతిమాసమార్తవం
గతే తు పీడర్క్ష మనుష్ణదీధితో ।
అతోఽన్యధాప్తే శుభ పుంగ్రహేక్షితే
నరేణ సంయోగముమైతి కామినీ ॥

దశాధ్యాయి :

స్త్రీలకు బుతుకారణము కుజ-చంద్రులు. కుజుడు పైత్యకారకుడు. చంద్రుడు శోణితము. పిత్రముచేత శోణితము క్షాఫితమైనపుడు స్త్రీలకు రజస్సు కలుగును.

స్త్రీ జన్మరాశినుంచి అనుపచయ రాశులలో (1-2-4-5-7-8-9-12) చంద్రుడుండి, కుజునిచే, చూడబడుచుండగా గర్భధారణకు అనుకూలమైన ఆర్ద్రవము కలుగును.

పురుషుని జన్మరాశినుండి ఉపచయరాశులలో (3-6-10-11) చందుడుండి, శుభుడగు గురునిచేతగాని, సూర్యునిచేతగాని, బలవంతుడైన బుధునిచేతగాని చూడబడినపుడు స్త్రీ, పురుషునితో సంయోగ సుఖము పొందును. అది సఫలమగును.

వాగ్భటుడు:

శ్లో॥ క్షామప్రసన్నవదనాం స్ఫురచ్ఛరోణి పయోధరాం ।
ప్రస్తావ కుక్కిం పుంస్మామం
విద్యాదృతుమతీం ప్రియామ్ ॥

రత్నమాల యందు:

శ్లో॥ ద్యునజన్మ రిపులాభభుతిగశ్చంద్రమా
శ్వాభఫలప్రద ఉక్తః॥

గ్రహముల అన్యోన్య సంబంధములలో దృష్టికే పాధాన్యత కలదు. ఏరాశి యందుగాని, గ్రహముమైగాని, గ్రహార్ధష్టి పడునో అక్కడ ఆగ్రహముయొక్క స్వశక్తి సంపాతము కలుగును. గ్రహముల కలయిక కంటే దృష్టికే విశేషప్రాధాన్యత కలదు.

2. శ్లో॥ యథాస్తరాశిర్మిధునం సమేతి
తథైవ వాచ్యో మిధున ప్రయోగః ।
అసద్రహలోకిత సంయుతేం స్తే
సరోష శ్వష్టే స్పు విలాస హసః ॥

దశాధ్యాయి:

జన్మలగ్నమునకుగాని, గర్భధాన, ప్రశ్నలగ్నములకు గాని సప్తమరాశి ననుసరించి సంభోగ విషయములు తెలుసుకొనవచ్చునం. అది ద్విపద-

చతుప్పద-కీట రాశులయినచో ఆ రాశుల రూప స్వభావానుసారముగా సురతము కలుగును.

సప్తమరాశి పాపగ్రహార్ధష్టమైనపుడు పాపగ్రహాయుతి యున్నపుడు, రహః కేళి, రోష-కోప నిష్పు ర సమన్వితమైయుండును. శుభదృష్టమైనచో లలిత హస విలాసలతో మనోహరముగా నుండును. సప్తమము మేషమైనచో వనితా ప్రియముగానూ, వృషభము సంతోషముగాను, మిధునము సురతోపచార కుశలత, కర్మాటకము స్త్రీని జయించునది, సింహము స్త్రీ ద్వేషత, కన్య సుఖము, తుల స్త్రీదిష్టచేయి, వృశ్చికము స్త్రీకి సుఖహీనత, ధనుస్సు పురుషాధిక్యత, మకరం - కుంభరాశులలో సుఖములేనిది, మించము స్త్రీ జయముగానూ ఉండును.

సురతప్రయోగము, బేసిరాశి అయిన 1 లేదా 3 సార్లు, యుగ్మరాశి అయిన 2-4 సార్లు జరుగును.

సప్తమరాశి గ్రహమునుసారముగా పడకగది - దీపము - శయ్య - వప్తము - మొ॥ నిర్ణయించవచ్చును.

ప్రథమ రజస్వల విషయములో

సారావతి యందు:

శ్లో॥ చంద్రుకుజేన దృష్టే పుష్పవతీ సహవిషేన సంయోగః
రాజపురుషేణ రవిణా రవిజేనాప్నీతి భృత్యేన ॥

జాతకమందు కూడా సప్తమరాశి వలన భార్యాగుణములు తెలును కొనవచ్చును.

3. శ్లో॥ రవీందు పుక్రావనిజైః స్వభాగ్నిః

గురో త్రికోణోదయ ధర్మై గేపివా ।

భవత్యపత్యం హి విబీజి నామిమే

కరా హిమాంశోర్మిదృశా మివాఫలాః ॥

దశాధ్యాయి :

పురుషుని ఉపచయరాశులలో సూర్య-శుక్రులు, స్త్రీ ఉపచయ రాశులలో కుజ-చంద్రులు స్వనవాంశ పొందినచో గర్భము కలుగును.

గురుడు 1-5-9 స్థానములందున్ననూ గర్భధారణ జరుగును.

మరొక విశేషము కలదు. గర్భధాన కాలమున పురుషునికి కుడినాసిక యందు శ్వాస సంచరించినచో పుత్రుడు కలుగును. ఎడమనాసిక యందు శ్వాస సంచరించిన పుత్రిక కలుగును.

సూర్యచంద్ర శుక్రులు బలహీనులుగా నున్నపుడు జన్మించినవారు నిర్మిజులగుదురు.

సూర్యుడు ఆత్మ - చంద్రుడు మనస్సు - శుక్రుడు శుక్రము, ఆత్మమనస్సం యోగము వలన జ్ఞానముద్భువించి, ఇంద్రియములు విషయ సంయోగము చెందినపుడు కామవాంఛలు కలిగి స్త్రీతో సంగమించినపుడు అమె గర్భమందు ప్రవేశించిన రేతస్ను గర్భకారణమగును.

**4. శ్లో॥ దివాకరేంద్రోః స్వరగా కుజార్గజో
గదప్రదో పుంగల యోషితోప్తదా ।
వ్యయస్వగా మృత్యుకరౌ తథాయుతౌ
తదేక దృష్ట్యా మరణాయ కల్పితౌ ॥**

దశాధ్యాయి :

గర్భధాన సమయమున సూర్యచంద్రులకు, శని, కుజులు సప్తమమున ఉన్న, స్త్రీ పురుషులిరువురూ రోగము పొందెదరు.

సూర్యచంద్రులకు, కుజశనులలో ఒకరు 12లోను, మరొకరు 2లోను యున్న మరణము కలిగింతురు. వీరిలో ఒకరు కలసి, మరొకరిచే చూడబడిననూ మరణప్రదులగుదురు.

**2. శ్లో॥ దివార్గపుక్రో పిత్రమాత్ర సంజ్ఞితో
శైశ్వరేందూ నిశి తద్విపర్వయాత్ ।
పిత్రవ్య మాతృప్సస్పంజ్ఞితో తు తో
అధోజయుగ్రుర్క్ష గతో తయోష్పుభో ॥**

దశాధ్యాయి :

పగటి సమయమందు జన్మించిన వారికి రవి-శుక్రులు పిత్రమాత్ర కారకులగుదురు. రాత్రి యందు జన్మించినవారికి శని-చంద్రులు పిత్ర-మాత్ర కారకులగుదురు.

అదేవిధముగా పగటి సమయమందు జన్మించిన వారికి శని పినతండ్రి-పెదతండ్రి కారకుడు. చంద్రుడు పినతల్లి-పెదతండ్రి కారకుడగును.

రాత్రియందు జన్మించినవారికి రవి పినతండ్రి-పెదతండ్రి కారకుడు, శుక్రుడు పినతల్లి-పెదతల్లి కారకుడగును.

పగలు జన్మించివారికి శుక్రుడు మాతృకారకుడగును గాన, కళత్ర కారకత్వము తగ్గును. సప్తమాధిపతికే కళత్రకారకత్వము కలుగును.

రవిశుక్రులు బేసిరాశులందును - శనిచంద్రులు సరిరాశులందును శుభఫలమిచ్చెదరు.

**శ్లో॥ సూర్యో యస్మిన్నవాంశేస్యాత్ తద్దశాయాంపిత్రాష్టయః ।
చంద్రేణ మాతృనాశ స్యాదధ యుక్తగోవా వా ॥**

పిత్ర-మాత్ర కారక గ్రహములు ఏ నవాంశయందుందునో వారిదశల యందు పిత్ర-మాత్ర మరణము కలుగును.

తథాచోక్తమ్ :

**శ్లో॥ భానుః పితాచ జంతునాం చంద్రోమాతా తదైవచ ।
తయోర్భులా బలం జ్ఞాత్యా పిత్రమాత్ర గుణాన్ వదేత్ ॥**

పితృ-మాతృ కారకుల బలాబలములను అలోచించి వారివారి గుణము లను నిర్దేశించాలి.

6. శ్లో॥ అభిలషధ్విరుదయర్క్షమసధ్విర్మణమేతి
శుభదృష్టి మయాతే ।
ఉదయరాశి సహితే యమే స్త్రీ
విగలితోడుపతి భూసుత దృష్టి ॥

దశాధ్యాయి :

ఆధానలగ్నమునకు ద్వాదుదశమున క్రూరగ్రహముండి, శుభగ్రహ దృష్టిలేనిచో గర్భిణి స్త్రీ మరణించును.

లగ్నముందు గుళిక-శనులుండి క్షీణచంద్ర-కుజులచేత చూడబడినను స్త్రీ మృతిచెందును.

7. శ్లో॥ పాపద్వయ మధ్య సంస్థితా
లగ్నేందూ నచసామ్య వీక్షితా ।
యుగపత్ర పృథివే వా వదేత
నారీ గర్భయుతా విపద్యతే ॥

దశాధ్యాయి :

ఆధాన లగ్నము-చంద్రుడు క్రూరగ్రహముల మధ్యనుండి, శుభగ్రహ వీక్షణలేనిచో గర్భవతి మరణించును.

లగ్న-చంద్రులు, విడివిడిగా గాని, కలసిగాని, పాపమధ్యస్థలైనపుడు ఇది సంభవించును.

సారావతియందు :

శ్లో॥ అధవా నిషేక కాలే విలగ్ని సంస్థా యధారుధిరమందో
తద్గృహాగతేత్తు ధవేందొ తదీక్షతేవా పతతి గర్భః ॥

పై శ్లోకములో మరణము లేదా గర్భస్రావము చెప్పబడినది.

8. శ్లో॥ త్రూరేశశివశ్చతుర్భగే

లగ్నిద్వా నిధనాశ్రితే కుజే ।
బంధ్యంత్యగయోః కుజార్గ్యయోః
క్షీణిందొ నిధనాయ పూర్వవత్ ॥

దశాధ్యాయి :

గర్భధాన-జన్మలగ్నములకు, లగ్నము నుండి లేదా చంద్రరాళినుండి చతుర్భమున క్రూర గ్రహములుండి, అష్టమమున కుజుడున్నమూ, చతుర్భమున కుజుడు-ద్వాదుదశమున సూర్యుడున్నమూ క్షీణచంద్రుడైనచో గర్భిణి మృతి చెందును.

9. శ్లో॥ ఉదయస్తుగయోః కుజార్గ్యయో ర్మిధనం

శప్తక్షతం వదేత్తుధా ।
మాసాధిపతా నిషేధితే తత్క్షతే ప్రవణం సమాదిశేత్ ॥

దశాధ్యాయి :

లగ్నమున కుజుడు-సప్తమమున సూర్యుడున్నచో, గర్భవతి శప్తచికిత్స యందు మరణించును.

మాసాధిపతి రాహు-కేత్యాది క్రూరగ్రహములచే పీడింపబడినపుడు గర్భస్రావము కలుగును.

ప్రశ్నయందు కూడా ఇది సందర్భాను సారముగా వినియోగించును.

10. శ్లో॥ శశాంక లగ్నేపగత్తేః శుభగ్రేష్మాః

త్రికోణ జాయార్థ సుఖాస్పుదస్థిత్తేః ।

తృతీయలాభర్క్ష గతైరశోభవైః

సుఖీ చ గర్భీ రవిణాభివీక్షితః ॥

దశాధ్వాయి :

లగ్నముగాని-చంద్రుడుగాని శుభ గ్రహములలో కలసినపుడు, 5-9-7-2-4-10 స్థానములలో శుభగ్రహములు, 3-11 స్థానములలో క్రూరగ్రహములున్నపుడు, సూర్యుని దృష్టి పొందినచో గర్జము సఫలముగా నుండును.

“త్రికోణ జాయార్థ సుఖాస్పద” అని చెప్పటచేత ఒక క్రమము చెప్పబడినది. త్రికోణ శబ్దముచేత 1-5-9 స్థానముల వివక్షితములుకాగా, ఘలితకథన విషయములో ముందు లగ్నము ద్వారా ఆత్మనిరూపణం, జాతకుని విషయములు, అనంతరం పుత్రునివిషయములు, ధర్మస్థానవిషయములు, గృహస్థానకు భార్యావిషయములు, అన్ని కర్మలు ధనసాహేక్షకములు కావున ధనవిషయము, తద్వారా సుఖము-కీర్తి వరుసగా 1-5-9-7-2-4-10 విషయములు చెప్పవలయును.

వాగ్మీటుడు :

**శ్లో॥ ఉత్తిష్ఠేత తతోఽత్యర్థమధైష్వర్ధాను బంధుము
నిందితం దీర్ఘమశ్యాయు రసన్నిహిత సాధనమ్ ॥**

బంధువులగూర్చి, ఆయువును గూర్చికూడా వివరముగా పరిశీలించ వలయును.

**11. శ్లో॥ ఓజర్క్షే పురుషాంశకేము బలిభిర్లగ్నార్జు గుర్విందుభిః
పుంజన్మై ప్రవదేత్ సమాంశ సహితైర్యగ్నేము తైర్యోషితాం
గుర్వార్యో విషమే నరం శశిసితౌ వక్రశ్యయుగ్నైషియం
ద్వ్యంగస్తా బుధవిక్షణాచ్చ యమణం కుర్వంతి పష్ణేస్యకే ॥**

దశాధ్వాయి :

బలవంతులయిన సూర్యు-చంద్రు-గురులు బేసిరాశులయందుండి, లగ్నము బేసిరాశి-నవాంశలయందున్న పురుష సంతానము కలుగునని, సరిరాశి నవాంశలయందున్న స్త్రీ సంతానము కలుగునని తెలుసుకొనవలయును.

కొన్నిసమరాశి-నవాంశలయందు కొన్ని బేసిరాశి-నవాంశలయందున్న బలాధిక్యమునుబట్టి నిర్ణయించవలయును.

సూర్యు-గురులు బలవంతులై బేసిరాశియందు ఏ నవాంశమందున్ననూ పురుషసంతానమే కలుగును.

చంద్రు-కుజు-శుక్రులు సమరాశియందు ఏ నవాంశయందున్నా స్త్రీ సంతానమే కలుగును.

ఈ గ్రహములు ద్వ్యస్వభావ రాశులందుండి బుధునిచే చూడబడుచున్న కవలసంతానము కలుగును. నవాంశ ననుసరించి పురుష-స్త్రీ జన్మము తెలుసుకొనవలయును.

మిథున-ధనుస్సులు పురుషరాశులు కన్యా-మిశనములు స్త్రీరాశులు.

మిథున-ధనురాశులందు సూర్యగురులుండి, బుధునిచే చూడబడుచున్న పురుషకవలలు జన్మింతురు.

ప్రత్యశాస్త్రాంతరమందు :

శ్లో॥ ఆరూఢు లగ్నచ్ఛత్రేందు సుతథర్మాష్టుగే కుజే ।

ఏష వా తేన దృష్టము వక్తవ్యా త్వలపుత్రతా ॥

12. శ్లో॥ విషయలగ్నం విషమర్క్ష సంషః:

సౌరోషి పుంజన్మకరో విలగ్నాత్ ।

ప్రోక్త గ్రహాణా మవలోక్యవీర్యం

వాచ్యఃప్రమాతౌ పురుషోఽగనావా ॥

దశాధ్వాయి :

లగ్నముతప్ప మిగిలిన బేసిరాశులందు 3-5-7-9-11 లలో శని నపుంసక గ్రహమైననూ అచట ఉన్నఎడల పురుషసంతానము కలుగును.

సూర్య-గురులవల్ల పురుషసంతానము చంద్ర-కుజ-శుక్రులవల్ల స్త్రీసంతానము, వారివారి బలాబలానుసారముగా నిర్ణయించి చెప్పవలయును.

13. ఖో॥ అన్వోన్యం యదిష్యతః శశిరపీ యద్వార్మిసామ్యతథా వక్రోవా సమగం దినేశమసమే చంద్రోదయాచేత్సితా , యుగ్మాజర్క్ష గతాపీందు శశిజొ భూమ్యత్వజేసేక్షితా పుంభాగే సితలగ్నశితకిరణాః షట్క్లిబయోగాస్కృతాః ॥

దశాధ్యాయి :

నెపుంసక జన్మయోగములు చెప్పుచున్నాడు. ఇవి జాతకుని జన్మకాల మందున్న సంతతి హోనికరములగును.

- 1 - రవి-చంద్రులు పరస్పర దృష్టిచేత
- 2 - శని-బుధుల పరస్పర వీక్షణచేత
- 3 - సమరాశిలోనున్న సూర్యుని కుజుడుచూచినను
- 4 - బేసిలగ్నము-సరిచంద్రరాశి అయి సమరాశినుండి కుజుడు చూచినను,
- 5 - చంద్రుడు సమరాశియందుండి, బుధుడు బేసిరాశి యందుండి కుజునిచే చూడబడినను,
- 6 - లగ్న-చంద్ర-శుక్ర సవాంశలు పురుషసవాంశలయినచో కీళబయోగము.

14. ఖో॥ యుగ్మిచంద్ర సితాదధోజభవనే స్వయఃజ్ఞార-జీవోదయా లగ్నోందూ వృనిరీక్షితాచ సమగౌ యుగ్మేషు వా ప్రాణినః కుర్యాస్తే మిథునం గ్రహోదయగతాన్ ద్వ్యంగాశకాన్ పశ్యతి స్వాంశే జ్ఞే త్రితయం జ్ఞగాంశక వశాత్ యుగ్మిత్వమిత్రేష్టమవ్ ॥

దశాధ్యాయి :

పురుష-స్త్రీల కవలజన్మములు చెప్పుచున్నాడు. చంద్ర శుక్రులు సరిరాశియందుండి లగ్న-కుజ-బుధ-గురులు బేసిరాశిఅయినచో ఒక స్త్రీ శిశువు-ఒక పురుషశిశువు జన్మింతురు.

లగ్నము-చంద్రుడు సరిరాశి యందుండి, పురుష గ్రహములచే చూడబడిన ఒక పురుష-ఒక స్త్రీ కవలలు జన్మిస్తారు.

గ్రహములన్ని లగ్నముందుండి, అవి ద్విస్వభావ సవాంశనుపొంది, వాటిని ద్విస్వభావ సవాంశయందున్న బుధుడు చూచిన ముగ్నరు శిశువులు ఒకేసారి జన్మింతురు.

గ్రహములు మిత్రమముగా నున్న బలాధిక్యమును బట్టి స్త్రీ-పురుష వివక్క చేయవలయును.

బుధుడు ద్విస్వభావమందున్న గ్రహములనూ, ద్విస్వభావము పొందిన సవాంశలగ్నమును కూడా తప్పక చూడ వలయును.

15. ఖో॥ ధనుర్ధరస్యాంతగతే విలగేస్తే

**గ్రోష్టదంశో పగతైర్భలిష్టేః ।
జ్ఞేనార్మితా వీర్యయుతే న దృష్టే
సంతిష్టభూతా అపి కోశసంస్థాః ॥**

దశాధ్యాయి :

లగ్నము ధనురాశి అంత్యసవాంశ అయి, ధనుర్ధరస్యాంత పొందిన బలమైన గ్రహము చేతను, బుధునిచేతను, శనిచేతను లగ్నము చూడబడినచో గర్భకోశ మందు అనేక ప్రాణములున్నవని గ్రహించవలయును.

ఈ యోగము దుర్దభము కావున ఘలితము కూడా దుర్దభమే.

16. శ్లో॥ కలలఫునాంకురాస్తి చర్యాంగజ చేతనతాః
సిత కుజ జీవ సూర్యచంద్రార్పి బుధాః పరతః ।
ఉదయపచంద్ర సూర్యానాథాః క్రమశో గదితా
భవతి షుభాషుభంచ మానాధిపతేః సదృశ్యమ్ ॥

దశాధ్యాయి :

గర్భాధాన కాలాదిగ 7 నెలలో కలలము మొగ్గాలు. ఏర్పడును.

ప్రథమ మాసమున -శుక్లశోణితములు బుడగవలె నుండును. ఈ నెలకు శుక్లడధిపతి, రెండవనెలలో మాంసమగును. కుజడధిపతి, మూడవనెలలో అంకురము ఏర్పడును గురుడధిపతి, నాల్గవనెలలో ఎముకలు ఏర్పడును. సూర్యడధిపతి, ఐదవనెలలో చర్యామేర్పడును. చంద్రడధిపతి. ఆరవనెలలో శరీరావయవములు, రోమములు ఏర్పడును శనిఅధిపతి. ఏడవనెలలో జ్ఞానేంద్రియములేర్పడును బుధడధిపతి.

మిగిలిన 8-9-10 మాసములలో ఆకలిదప్పికలు -ఉద్ఘోగములు -పరిపూర్ణ గర్భపక్కత కలుగును. వీటికి వరుసగా గర్భాధాన లగ్నాధిపతి చంద్రుడు - సూర్యుడు అధిపతులగుచున్నారు.

8వ మాసమందు గర్భమందున్న జీవుడు, తల్లి భుజించిన అన్నపూసాదులను గ్రహించి సంతృప్తి పోందును.

సర్వత్రా గురుబలము బాగుండవలయును.

17. శ్లో॥ త్రికోణగేష్టే విబుత్తుతో పరైః
ముఖాంప్రే హస్త ద్విగుణప్తుదా భవేత్ ।
అవాగ్గనీందావష్టై ర్థ సంధిగైః
పుభేష్టితే శై త్వరుతే గిరంచిరాత్ ॥

5-9 స్థానములందు బుధుడుండి, మిగిలిన గ్రహములు బలహీనము లైనచో శిశువుకు 4కాళ్ళు 4చేతులు ఉండును.

చంద్రుడు వృషభమందుండగా, కర్మాంగుక-వృశ్చిక-మించిన అంత్య నవాంశలందు, క్రూరగృహములన్న శిశువు మూగవాడగును. శుభులు చూచినచో మాటలు ఆలస్యముగావచ్చును.

18. శ్లో॥ సామ్యరాష్ట్రంశే రవిజరుధిరో చేత్ప్రదంతో త్రజాతః
కుజస్ప్రేర్క్షే శశిని తమగే మంద మాహేయ దృష్టి ।
పంగుర్మీ నే యమశికుజై రీష్మేతేలగ్నసంప్రే
సంధా పాపేశశినిచజడస్యాన్వచేత సామ్యదృష్టిః ॥

దశాధ్యాయి :

సదంత-పంగు-కుజ్జయోగములు,-కుజ-శనులు, బుధుని రాశి-నవాంశల యందుండగా జాతకుడు దంతములతో పుట్టును.

చంద్రుడు కర్మాంగుక లగ్నమందుండి, శని-కుజులచే చూడబడిన జాతకుడు మరగుజ్జు గూని - అగును.

మించిన అంత్య నవాంశల యందుండగా శిశువు కుంటివాడగును.

శుభగ్రహములచే చూడబడినచో, ఈ యోగములు సంపూర్ణముగా ప్రాప్తించక, జాతకుడు మందబుద్ధి అగును.

19. శ్లో॥ సారశాంక దివాకర దృష్టి
వామవకో మకరాంత్య విలగ్నేః
ధీనవమోదయగైశ్చ దృగాంతైః
పాపయుతైరభుజాంప్రే శిరాః స్యాత్ ॥

దశాధ్యాయి :

మకరాంత్య నవాంశలగ్నమై, సూర్య-చంద్ర-శనులచేత చూడబడిన జాతకుడు పొట్టివాడగును.

లగ్నముయెక్క 2-3 ద్రేక్షాణములు, పాపులతోయుండి, పాపులచే చూడబడిన భుజ-పాదహీనులు జన్మింతురు.

5-9 రాశుల ప్రథమద్రేక్షాణ పాపులచే అక్రాంతమైనచో శిరోబాధ, ద్వాతీయద్రేక్షాణ పాపత్వముచే భుజబాధ, తృతీయద్రేక్షాణ పాపత్వముచే పాదబాధ కలుగునని తెలియవలెను.

**20 ఖ్లో॥ రవి శశియుతే సింహాలగ్నే కుజార్గునిరీక్షితే
నయనరహితః సౌమ్యసౌమ్యైః పఱుద్ముదలోచనః ।
వ్యయగృహగతశ్చంద్రో వామం హినస్త్వపరంరవిః
త్వశుభగదితా యోగాయాప్యా భవంతి శుభేక్షితాః ॥**

దశాధ్యాయి :

సింహాలగ్నమునందు సూర్య-చంద్రులుండి కుజ-శనులచే చూడబడిన అంధుడు జన్మించును. సూర్యండ్రోక్కుదేయుండి, కుజ-శనులచే చూడబడినచో కుడికన్న లేనివాడగును.

చంద్రుండ్రోక్కుదేయుండి కుజ-శనులచే చూడబడిన ఎదమకన్న లేని వాడగును.

పై యోగములకు శుభగ్రహ సంబంధమున్నచో నేత్రరోగములు కల వాడగును.

**21. ఖ్లో॥ తత్కూల మీందుసహితో ద్విరసాంశకోయః
తత్తుల్యరాశి సహితే పురతశ్శాంకే ।
యావానుదేతి దినరాత్రి సమానభాగః
తావధతే దిన నిశోః ప్రవదంతి జన్మ ॥**

దశాధ్యాయి :

ప్రసవమెప్పుడు జరుగును?

ప్రశ్నలగ్నమునకు, చంద్రగ్రహాద్యాదశాంశ ఎందుండునో, మేఘమునుండి అన్నవరాళియందు పదవమాసమున చంద్రుడుండగా ప్రసవమగును.

శాస్త్రాంతరమందు :

శ్లో॥ ఇందునవాంశ ద్వాదశాంశభాగే వినిర్దిశేచ్చంద్రమ్ ॥

అని చెప్పబడినది. ప్రశ్నలగ్నము పగటియందు బలముకలదా? రాత్రియందు బలముకలదా? అనిచూచి, జననకాలము తెలుపవలెను.

ప్రశ్నలగ్నము తుల అయినచో అది దివాకాలమందు బలము కలది కావున, జాతకుడు పగటియందు జన్మించునని తెలుసుకొనపలయును.

**22. ఖ్లో॥ ఉదయతి మృదుభాంశే సప్తమశ్ఛేచమందే
యది భవతినిషేక స్మాతిరబ్లత్రయేణ ।
శశినితు విధిరేవం ద్వాదశాభే ప్రకుర్యాత్
నిగదితమిహ చింత్యం సూతికాలేం పియుక్తా ॥**

దశాధ్యాయి :

గర్భధాన లగ్నము, మకర-కుంభనవాంశలు పొంది, లగ్న సప్తమమున శనియున్నచో మూడు సం॥ల వరకూ సంతానము కలుగదు.

గర్భధానలగ్నము కర్కాటక నవాంశను పొంది చంద్రునిచే చూడబడినచో 12 సం॥ల వరకూ సంతానము కలుగదు.

ఇది ప్రశ్నలగ్నమునకు కూడా వర్తించును.

ఈతి గోవింద సోమయాజి కృతీ బృహాజ్ఞాతక
వ్యాఖ్యాయాలం దశాధ్యాయాల్యాఖ్యాయాలం
చతుర్థాధ్యాయః

పంచమాధ్యాయః

జన్మధ్యాయః

1. శ్లో॥ పితుర్జుతః పరోక్షస్వలగ్నమిందాపశ్యతి ।
విదేశస్థప్య చరభే మధ్యత్ భ్రష్టేదివాకరే ॥

దశాధ్యాయః:

మాతృకారకుడైన చంద్రుడు, జన్మలగ్నమును చూడనిచో జాతకుడు జన్మించు సమయమున తండ్రిఅచట లేడని తెలుసుకొనపలెను.

సూర్యుడు చరరాశులందున్నచో తండ్రి ఇతరప్రాంతములందున్నట్లు తెలియవలయును.

8-9 స్తానములందు సూర్యుడున్నచో తండ్రి విదేశగతుడని తెలియవలెను.

బ్రహ్మస్తతి, వివాహప్రశ్నయందు:

శ్లో॥ యది నీచారిగో లగ్నమారూఢం వా నపశ్యతి
అర్గ్రఃప్రియః పితానాస్తి మాతేందుశ్చేత్తథావిధః ॥

చతుర్థరాశి గతుడయినచో గృహమునందే యున్నట్లు తెలుసుకొనపచ్చును.
చంద్రచతుర్థము కూడా తండ్రి దగ్గరణిండుటను సూచించును.

2. శ్లో॥ ఉదయస్థేత్తి వా మందే కుజేవాస్తం సమాగతే ।
స్థితేవాంతః క్షపానాథే శశాంక సుతపుక్రయోః ॥

దశాధ్యాయః:

శని లగ్నమందున్ననూ, సప్తమమున కుజుడున్ననూ, చంద్రుడు-బుధు
శక్రుల మధ్యనున్ననూ, జాతకుడు తండ్రి పరోక్షములోనుండగా జన్మించెనని
తెలియవలయును.

3. శ్లో॥ శశాంకే పాపలగ్నేవా వృశ్చికేశత్రిభాగే
శుభైః స్వాయస్థిత్తైర్జతః సర్వప్రద్వేషితోత్తే పివా ॥

దశాధ్యాయః:

చంద్రుడు పాపక్షేత్రమందుండి, లేదా లగ్నమందుండి 2-11లో
శుభగ్రహములుండి వృశ్చికరాశి 3వ ద్రేక్షాణమునందు జననమైనచో సర్వము
జన్మించును.

కృష్ణియము:

శ్లో॥ వృశ్చికమిాన కులీరాః సరీసృపాణాం పదంతియోనిః ॥

వృశ్చికరాశిలోని 3 ద్రేక్షాణములు అనగా వృశ్చిక-మిాన-కర్మాటకములు
సర్వద్రేక్షాణములనబడును.

ఇచట “సర్వ” శబ్దము విషఫర సూచకము. కనుక విషస్వభావము గలవారు
జన్మింతరని ఊహించవలయును.

4. శ్లో॥ చతుప్వద గతేభావా శేషైర్యై సమన్వితైః ।
ద్వితమసైశ్చయమలౌ భవతః కోశవేషితౌ ॥

దశాధ్యాయః:

సూర్యుడు చతుప్వద రాశులందుండగా అనగా మేష-వృషభ-సింహ-ధను
పరార్థ-మకర పూర్వార్ధములు, మిగిలిన గ్రహములు బలవంతులై ద్విస్వభావ
రాశులందున్నచో కోశము చుట్టుకొనిన కవలలు జన్మింతరు.

5. శ్లో॥ ఛాగసింహ వృషేలగ్నేతత్స్థే శారేత్తు ధవాకుజే ।
రాశ్యంశ సదృశే గాత్రే జాయతే వాళవేషితః ॥

దశాధ్యాయః:

మేష-సింహ-వృషభములు లగ్నమై అచట కుజుడుగాని - శనిగాని
యున్నచో శిశువు బొడ్డుతాడు చుట్టుకొని జన్మించును.

ఆ రాశి-అంశనుసరించిన అవయవమునకు ఆపేగు చుట్టుకొనబడి యుండును.

6. శ్లో॥ నలగ్నమిందుంచ గురుర్చిరీక్షితే

న వా శశాంకో రవిణా సమాగతః ।
సహసకో_రే_ణ యుతో_ధవాశశి
పరే_ణ జాతం ప్రవదంతి నిశ్చయాత్ ॥

దశాధ్యాయి :

3 పరజాతయోగములు తెలుపుచున్నాడు. లగ్నమునుకాని చంద్రునికాని గురుడు చూడని యొదల జాతకుడు ఇతరులకు పుట్టినవాడని తెలియవలయును.

లగ్న-చంద్రులు గురు నవాంశపొందినచో పైనచెప్పినది అస్వయించదు.

సూర్య-చంద్రులు ఒకేరాశిలో నున్నపుడు, వారికి గురుదృష్టిలేనిచో పరజాతుడని తెలియవలయును. ఈ యోగమునందు చంద్రుడు గురుక్కేత దేక్కాడో-నవాంశాదులను పొందిన, ఇతరఅంశలను పొందినా జారజాతుడు కాదు.

సూర్యుడు-చంద్రుడు, కుజ-శనులలో ఒకరితో కలసినచో జారజాతుడని తెలియవలెను.

చంద్రునికి గురుసంబంధమున్నచో వర్తించదు.

గాల్గిః :

శ్లో॥ గురుక్కేత్రగతే చంద్రే తద్వ్యక్తే వాన్యరాశిగే ।
తద్వ్యక్తే తదంశేవా నపరైర్జతథష్యతే ॥

చంద్రునకు ఏవిధముగానైనా గురుసంబంధమున్న ఎదల జాతకుడు జారజాతుడు కాడు.

7. శ్లో॥ త్రూర్చ్ఛగతావశోభవో సూర్యాద్యున నవాత్మజస్మితో ।
బద్ధస్తు పితా విదేశగోస్వ్యవా రాశివశాత్తథాపది ॥

దశాధ్యాయి :

క్రూరరాశులందు 2 క్రూరగ్రహములుండి సూర్యుడున్న రాశికి 7-9-5 స్థానములందు శని-కుజులున్నచో జాతకుని తండ్రి విదేశమునందు బంధితుడై యుండును. లేదా స్వదేశమునందే బంధితుడైగాని-మార్గమధ్యమునకాని చిక్కుకొని యుండును.

సారావళియందు కూడా ఇదే చెప్పబడినది.

8. శ్లో॥ పూర్లో శచిని స్వరాశిగే
సౌమ్య లగ్నగతే పుభే సుఖే ।
లగ్న జలజే_స్తో_పి వా
చంద్రేషోతగతా ప్రసూయతే ॥

దశాధ్యాయి :

చంద్రుడు కర్మాటకముందుండి, లగ్నముందు బుధుడుండి, గురుడు చతుర్థ మందున్నచో, స్త్రీ నావయందు ప్రసవించును.

జలరాశులలో ఒకటి లగ్నమై (కర్మాటక-మకరంతరాద్య-మిహరాశులు) సప్తమముందు చంద్రుడున్న, స్త్రీ నావయందు ప్రసవించును.

9. శ్లో॥ ఆప్యోదయ మాప్యగశ్చ
సంపూర్ణ స్పమవేక్షతే_ధవా ।
మేషూరణ బంధు లగ్నగః స్యాత్
సూతి సలిలే న సంశయః ॥

దశాధ్యాయి :

జలరాశిలగ్నమై, చంద్రుడు జలరాశియందున్నచో మరియు జలరాశిలగ్నమై చంద్రుడు చతుర్థ-దశమములలో ఉన్ననూ నదీ-తటాక-సాగర-జల సమీపము లందు ప్రసవమగును.

సప్తమ స్థానము వరుణదిక్కు కావున సప్తమచంద్రుడు నదీజల-సముద్ర జలసూచకుడగును.

వర్షప్రశ్నయందు కూడా ఉపయోగించును.

భృహంపీతయందు :

శ్లో॥ వర్షప్రశ్నే సలిల విషయం రాశి మాత్రిత్యచంద్రః ।
లగ్నంయాతో భవతి యది వా కేంద్రగఃషుకపక్షే ॥

అదేవిధముగా ఆగ్నేయదిగ్ంభిరము గ్రహసహితమైనచో జలము లభించదని తెలుసుకోవాలి.

10. శ్లో॥ ఉదయోడుపయోః వ్యస్తితే
గుస్యాం పాప నిరీక్షితే యమే ।
ఆలి కర్మియుతే విలగ్నగే
సారే శీతకరేక్షితేఉనటే ॥

దశాధ్యాయి :

లగ్నమునకు-చంద్రరాశికి 12న శనియుండి, క్రూరగ్రహములచే చూడబడిన కారాగారమందు లేదా ఏకాంతస్థలమందు ప్రసవమగును.

కర్మాంతక-వృథిక లగ్నములలో శనియుండి, చంద్రునిచే చూడబడినచో పవిత్ర స్థలమందుగాని, దేవాలయ సమీపమునందు గాని ప్రసవమగును.

11. శ్లో॥ మందేఉజ్జగతే విలగ్నగే

బుధ సూర్యందు నిరీక్షితే క్రమాత్ ,
క్రీడాభవనే సురాలయే
ప్రసవంసోషర భూమిషూద్ధిశేత్ ॥

దశాధ్యాయి :

జలరాశి లగ్నమందు శనియుండి రవిచే చూడబడిన-దేవాలయ స్థానము లందు, బుధునిచే చూడబడిన సురతభవనములందు, చంద్రునిచే చూడబడిన ఎదారి భూములందు ప్రసవమగును.

12. శ్లో॥ నృలగ్నగం ప్రేక్ష్య కుజః శ్కృశానే
రమ్య సితేందూ గురురగ్ని హాత్రే ।
రవిర్వరేంద్రామర గోకులేషు
శిల్ప్యాలయే జ్ఞః ప్రసవంకరోతి ॥

దశాధ్యాయి :

మనుష్యరాశిలగ్నమందు శనియుండి, కుజునిచే చూడబడిన, శ్కృశాన మందు, శుక్ర-చంద్రులచే చూడబడిన, అందమైన భవంతులందు, గురునిచే చూడబడిన యాగశాల మొ॥ పవిత్ర స్థలములందు, తత్పమిపములందు, సూర్యుడు చూచిన ప్రభుత్వ భవనములందు, రాజప్రాసాదములందు, బుధుడు చూచిన కళల నిలయమందు ప్రసవమగును.

13. శ్లో॥ రాశ్యంశ సమాన గోచరే మార్గే
జన్మి చరే స్థిరే గుహే ।
సర్క్షాంశగతే స్యమందిరే
బలయోగాత్ ఫలమంశ కర్ణ్ణయోః ॥

చంద్రరాశ్యనుసారముగా ప్రసవస్థానమును నిర్ణయించవలయును. చరాదిరాశులందు మార్గమున స్థిరరాశులలో స్వగృహమునందు, మిత్రరాశిగత గ్రహముచేత మిత్రగృహములందు, బలయోగానుసారముగా నిర్ణయించవలయును. అంశను కూడా పరిశీలించవలయును. కేవలం రాశిచేతనే ఫలితము చెప్పాడు.

**14. ఖీ॥ ఆరార్జజయోష్ట్రోఙే చంద్రే
అర్పేచ విస్మయితేంబయా ।
దృష్టేం మరరాజ మంత్రిణా
దీర్ఘాయు స్మృఖభాక్తచసస్తృగతః ॥**

దశాధ్యాయి :

కుజ-శనులు కలసియుండి, వారికి 9-5 నందు సూర్యుడుగాని, చంద్రుడుగానియున్న తల్లిచేత పరిత్యజించబడినవాడగును. గురుదృష్టియున్న యితరుల పోషణలో దీర్ఘాయువు, సుఖము పొందువాడుఅగును.

**15. ఖీ॥ పాపేక్షితే తుహినగాపుదయే కుజేం స్తో
త్వ్యక్తో వివశ్యతి కుజార్జజయోష్ట్రధామ్ ।
సామ్యేం భి పశ్యతి తథావిధ హస్తమేతి
సామ్యేతరేషు పరహస్తగతోం ప్యానాయుః ॥**

దశాధ్యాయి :

లగ్నమందు చంద్రుడుండి, కుజ-శనులలో ఒకరిచేత చూడబడి, సప్తమున కుజుడున్న ప్రసవించబడిన శిశువు తల్లిచేత పరిత్యజింపబడి, మరణించును.

లగ్నమందు చంద్రుడు, సూర్యునిచే చూడబడుచూ, లాభస్థానమున కుజ-శనులున్న ప్రసవించబడిన శిశువు తల్లిచేత పరిత్యజింపబడి అనంతరము మరణించును.

శుభులచే చూడబడిన ఆగ్రహసంబంధ జాతివారి చేతులలో పెరుగును.

ఇతర క్రూరగ్రహములచే చూడబడినవారికి లభించునుగాని మరణించును.

16. ఖీ॥ పితృమాతృగృహేషు తద్వలాత్

**తరుసాలాదిషు నీచగైష్టుభైః ।
యదివైక గతైషు పీష్టితా
లగ్నేందూ విజనే ప్రసూయతే ॥**

దశాధ్యాయి :

పితృకారక-మాతృకారక గ్రహబలానుసారముగా ఆయా గృహములందు ప్రసవము జరుగును.

శుభగ్రహములు నీచయందున్న వృక్షము, వసారా, సమాపములందు ప్రసవముగును.

ఒకేరాశియందు గ్రహములన్నీ ఉండి, లగ్న-చంద్రులు చూడబడనిచో నిర్ణన ప్రాంతమునందు ప్రసవమగును.

**17. ఖీ॥ మందర్క్షాంశే శశిని హింబుకే మందదృష్టేం జ్ఞగే వా
తద్వైతే వా తమసి శయనం నీచసంస్తైశ్చ భూమౌ ।
యద్విద్రాశిర్వజతి హరిజం గర్భమోక్షమ్తు తద్వత్
పాషైశ్చంద్రాత్ స్వరముఖగతైః కేశమాపలర్జనవాయః ॥**

దశాధ్యాయి :

చంద్రుడు శని నవాంశలందున్ననూ, చంద్రుడు చతుర్ధమునందున్ననూ, చంద్రునకు శని దృష్టియున్ననూ ప్రసవ గృహము చీకటిగానుండును.

చంద్రుడు-శనితో కలసియున్ననూ, కర్మాటక-మిస నవాంశలందున్ననూ అదే ఫలితము.

నీచయందున్న గ్రహములచేత భూమియందు ప్రసవము సంభవించును.
ప్రసవలగ్న రాశ్యనుగుణముగా ఘలితముండును.

చంద్రునికి సప్తమరాశినుండి తల్లి క్లేశములు తెలుసుకొనవచ్చును. క్రూర
గ్రహములు సప్తమములోనున్న త్రిధ్వాసుసారమైన బాధలుండును.

ఆర్యాసప్తతియందు

శ్లో॥ చంద్రే పాషపమేతే భృగుజేవా విగ్రహః సహార్థిః ।
వక్తవ్యం ద్వానగత్తేః పాపైః సుఖసంస్థితైస్తద్వత్ ॥

18. శ్లో॥ స్నేహశ్శాంకాదుదయాచ్చ వర్తిః

దీపోత్తర్యాయుక్తర్ణ్ణ వశాచ్చరాద్యైః ।
ద్వారంచ తదేద్వస్తుని కేంద్రసంసైః
జ్యేయంగ్రేవాః వీర్య సమన్వితైర్వా ॥

దశాధ్యాయి :

ప్రసవగృహములోని దీపవిషయము. తైలము చంద్రునివలన, వత్తి
లగ్నమువలన, దీపస్థితి సూర్యానివలన తెలియును.

ఇచ్చట విశేషమేమనగా తైలము పుణ్యపాప కర్మలు, వీటికి మనస్సు
కారణముకనుక మనస్సుకూ చంద్రకారకత్వము కనుక, చంద్రునివలన సుఖ
దుఃఖములు తెలుసుకొనవలెను.

వత్తిదేహము, లగ్నముననుసరించి దేహగుణములు, సూర్యానివలన
దీపమువంటి ఆత్మప్రభావాది గుణములు తెలియదగును.

లగ్నకేంద్రమందున్న బలవత్తర గ్రహములననుసరించి ప్రసవగృహ
ద్వారమును తెలుసుకొనవచ్చును.

వరీష్టుడు :

శ్లో॥ అప్పచ్చతః పృచ్ఛతోవా జిజ్ఞాసోర్యస్యకస్యచిత్ ।
హారాకేంద్ర త్రికోణేభ్యః తస్యవిద్యాత్ శుభాశుభమ్ ॥

ప్రశ్నకాలమందు హార-కేంద్ర-త్రికోణముల ననుసరించి పృచ్ఛకుని
విషయములకు ఘలితములు నిర్ణయించవలయును.

ఎవరూ ప్రశ్నించకపోయననూ జ్యోతిషపండితుడు తనకుగల జిజ్ఞాసవలన
తత్త్వాల గ్రహస్థితిననుసరించి శుభాశుభములను తెలుసుకొనవచ్చును.

విద్యుజ్జసవల్లబమును గ్రంథమందు :

శ్లో॥ ఆరోగ్యస్య ప్రాప్తి మర్మస్యలాభం
వాదేజైత్యం సంగమంచ ప్రియేణ ।
సౌమ్యః కేంద్రస్థాయునః ఫేచరేంద్రాః
కుర్వంత్యన్యే త్వయ్యధా సర్వమేతత్ ॥

పుభులు కేంద్రమందున్నచో ప్రశ్నఘలితము అనుకూలముగా నుండును.

19. శ్లో॥ జీర్ణం సంస్కృతమర్గజే క్షితిసుతేదగ్గంవపం శీతగా
కాష్టాధ్యం నదృధంరవో శశిసుతేచానేకశిల్ప్యద్భవం-
రమ్యంచిత్రయుతస్వవంచభృగుజే జీవే దృధంమందిరం
చక్రస్థ యథోపదేశ రచనాన్ సామంతపూర్వాన్ వదేత్ ॥

దశాధ్యాయి :

ప్రసవగృహ మెట్లున్నది?

భోజనగృహమైనా-పడకగది అయినా ఏ గృహమైనా ప్రశ్నయందు తెలుసు
కొనుటకూ ఈ క్రింది విషయమువలన నిర్ణయించవచ్చును.

శనివలన బాగుచేసిన పాతజల్లని-కుజనివలన కొంత కాలినఇల్లని-బుధునివలన అలంకార శోభితమైనదని-పంద్రునివలన కొత్తజల్లని- సూర్యునివలన గట్టికర్తలు-చెక్కులతోనిర్మించినదని-శక్తునివలన నూతన మనోజ్ఞ భవనమని-గురునివలన పురాతన దృఢగృహమని తెలుసుకొన వలయును.

ప్రసవగృహమునకు చుట్టూపక్కిజల్లను సామంతగృహములందురు.

వీటివిషయములను కూడా ప్రసవగృహ లగ్నము మొదలుకొని 12 రాశులను 4భాగములు చేసి వరుసగా తూర్పు-దక్కిణ-పడమర-ఉత్తర దిశల నున్న జల్లనుగూర్చి తెలుసుకొనవచ్చును.

20. ఖీ॥ మేషకుణీరతూలాలిఫుట్టే:

ప్రాగుత్తరతో గురుసౌమ్యగృహైశ్చ ।
పశ్చిమతశ్చ వృషేణ నివాసో
దక్కిణభాగకరో మృగసింహా ॥

దశాధ్వాయి:

ప్రసవగృహము ఏదిశనున్నదీ తెలియును. మేష-కర్మణ-తులా-పృశ్చిక-కుంభములు జన్మలగ్నమైనచో, గృహమున తూర్పుగదియని, ధనుర్మీన కన్యామిథునములలో ఉత్తరమని, వృషభలగ్నమైన పడమటిగదియని, సింహమకరములవలన దక్కిణగదియని తెలియవలెను.

21. ఖీ॥ ప్రాచ్యాదిగృహే క్రియాదయో దౌ దౌకోణగతా ద్విమూర్తయః । శయ్యాస్వపి వాస్తువద్వదేత్ పాదాఃషట్తుత్రి నవాంత్య సంస్థిత్తే: ॥

దశాధ్వాయి:

ప్రసవగృహమందు శయ్యాదిశను తెలుపుచున్నాడు. మేష-పృష్ఠములవలన తూర్పు, మిథున-ఆగ్నేయము, కర్మాంతక-సింహములు దక్కిణం, కన్య-నైబుతి, తులా-పృశ్చికములు పశ్చిమము, ధనుస్సు-వాయవ్యము, మకర-కుంభములు ఉత్తరం, మించిన-తశాస్యము.

ఈక పలకయందు రాశిచక్రములిషించి పృష్ఠకుని స్పృశించమని కోరి, అతడుతాకిన రాశినుసరించి దానిని ఆరూఢలగ్నముగా ప్రశ్నయందు గ్రహించవచ్చును.

అయిరాశులందున్న గ్రహములనుసరించి వృక్షాదులను, ఆ గృహమందున్న ఇతర వస్తుజాతమును కూడా వివరించవచ్చును.

22. ఖీ॥ చంద్రలగ్నంతర గత్తైర్మైష్ట్రాస్యురుషసూతికాః ।

బహిరంతశ్చ చక్రార్థే దృశ్యాదృశ్యేం న్యధాపరే ॥

దశాధ్వాయి:

లగ్నమునుంచి చంద్రరాశిపర్యంతం ఉన్నరాశులలో ఉన్నగ్రహసంఖ్యతో సమానముగా, అంతమంది ప్రసవ సమయమున సమాపమున ఉండురు.

వారివారి స్వరూపములు-ధరించిన ఆభరణములు-వర్ణములు-స్వభావాదు-జాతి మొ|| ఆయగ్రహసుసారముగా నుండును.

సారావతియందు:

ఖీ॥ లక్ష్మణరూపవిభూషణ యోగస్తాసాం పుభాషైర్వ్యగాత్ ।

క్రూరైర్వ్యరూపదేహ లక్ష్మణహీనాస్పురోద్రమలినాశ్చ ॥

దృశ్యార్థభాగమున ఉన్నగ్రహములు ప్రసవగృహమునకు వెలుపలను, అదృశ్యార్థభాగమున ఉన్నగ్రహములు లోపలవ్యక్తులను సూచించును.

23. శ్లో॥ లగ్నవాంశపతుల్యతనుః స్నాయీర్యయుతగ్రహతుల్యతనుర్యా ।
చంద్రసమేత నవాంశపవర్ణః కాదినిలగ్ని విషక్తభాగాత్రః ॥

దశాధ్యాయి :

లగ్నముయొక్క నవాంశనుసరించి శరీరమును గూర్చి తెలుపవలయును.
నవాంశాధిపతి శుభుడై బలవంతుడైనచో ఆరోగ్యము-అందము-బలము-
చెప్పవలయును.

రాశులజడములు-గ్రహములుశక్తిమంతములు. గ్రహములులేని శూన్య
రాశి ఫలమివ్వదు.

సారాపతియందు :

శ్లో॥ భవనాధిషైః సమస్తంజాతకవిహితం విచింతయేనృతిమాన్
విభిర్వినాశక్యం పదమపి గంతుం మహాశాస్త్రే ॥

ఆస్థానాధిపతి స్వరూప-స్వభావాదులు ఆభావముయొక్క కారకత్వమునకు
కలుగును.

ఉదా-పుత్రస్థానము మిానమైనచో మిానరాశి, తదధిపతి అయిన గురునికి
వి స్వరూప-స్వభావాదులు చెప్పబడినవో అటువంటి పుత్రుడుకలుగును.

పుత్రస్థానము సరిరాశియై దాని అధిపతి స్త్రీగ్రహమై,
స్త్రీగ్రహముచే
చూడబడిన స్త్రీసంతానము కలుగును.

పుత్రస్థానాధిపతి ఎన్నినవాంశలు పొందెనో, అంతమంది సంతానము
కలుగును. బలాబలములు పరిశీలించి చెప్పవలయును.

“కాలాంగానివరానన”అను శ్లోకముననుసరించి ఆయా అవయవ
విభాగముల ననుశీలించి శుభాశుభగ్రహ దృష్టియోగానుసారముగా ఘలితము
తెలుసుకొనవలయును.

ప్రశ్నయందు రోగవిషయము నిర్ధారించునపుడు పైవిధముగా బలా
బలములు బాగుగా విమర్శించవలయును.

24. శ్లో॥ కంద్రుక్రోత్రవసాకపోల హనవో వక్కంచహోరాదయః

తే కంతాంసక బాహుపార్ష్వ హృదయక్రోడాని నాభిస్త్రథా ।
వస్తిఃశిశ్శగుదే తతశ్చవృష్ణాపూర్వారూతతోజానునీ
జంఫుంప్రొప్యుభయత్రవామముదిత్తైః ద్రేక్కూణాభ్యాస్త్రేధా ॥

దశాధ్యాయి :

శరీరమునందు పుట్టుమచ్చలు-ప్రణములు-తెలుపుచున్నాడు.

మూడు ద్రేక్కూణములకు 36 స్థానములు, లగ్నప్రథమ ద్రేక్కూణమునకు
12స్థానములు. ఇవి ప్రథమరాశి శిరస్సు - ద్వితీయరాశి కన్సులు (కుడికన్సు)
ద్వాదశరాశి ఎడమకన్సు - తృతీయము కుడిచెవి - ఏకాదశమము ఎడమచెవి-
చతుర్దము కుడిముక్కుర్చంద్రము - దశమము ఎడమముక్కుర్చంద్రము-
పంచమము కుడిబుగ్గ-నవమము ఎడమబుగ్గ-పష్ఠము కుడిదపడ-అష్టమము
ఎడమదపడ.

లగ్నంద్వితీయ ద్రేక్కూణము అయినచో లగ్నము కంతము-ద్వితీయము
కుడిభుజము-ద్వాదశము ఎడమభుజము-తృతీయము కుడిచేయి,
ఏకాదశమము ఎడమచేయి-చతుర్దము కుడిప్రక్క-దశమము ఎడమప్రక్క-
పంచమము హృదయమునకు కుడిభాగము-నవమము ఎడమభాగము-
పష్ఠము ఉదరం కుడివైపు-అష్టమము ఉదరంఎడమ.

లగ్నము తృతీయ ద్రేక్కూణముయినచో లగ్నము నాభి-ద్వితీయము
మర్యాంగము-ద్వాదశం గుదము-తృతీయ ఏకాదశమములు కుడిఎడమ
పృష్ణములు- చతుర్దము కుడితొడ-దశమము ఎడమతొడ-పంచమము
కుడిమోకాలు-నవమము ఎడమమోకాలు-పష్ఠము కుడికాలిపిక్క-అష్టమము
ఎడమకాలిపిక్క. సప్తమం పౌదములు.

లగ్నము నుంచి సప్తమంవరకు-కుడిభాగం.

అష్టమంనుంచి ద్వాదశంవరకు-ఎడమభాగం ప్రథమద్రేకాణం-శీరస్సు నుంచి కంఠంవరకు ద్వితీయద్రేకాణం-కంఠం నుండి నాభివరకు తృతీయద్రేకాణం నాభినుంచి పాదములవరకు.

ప్రశ్నయందు కూడా ఈ విభాగమే అనుసరించవలయును.

25. ఖో॥ తస్మిన్పాపయుతే ప్రణశ్చయుతే దృష్టిచ లక్ష్మైదిశేత్ స్వర్క్షాంశస్థిరసంయుతేచ సహజఃస్వాదన్యధాత్తు గంతుకః మందేత్తు శ్శానిలజోత్తు గ్రీ శస్త్రవిషజో భూమేబుధే భూభవః సూర్యేకాష్టచతుష్పదేన హిమగౌ శృంగ్యజ్ఞజోత్తు నైష్పుభః ॥

దశాధ్వాయి:

ఏ రాశిపాపగ్రహయుక్తమైనదో, తత్సంబంధ అవయవమున ప్రణములు చెప్పవలయును. ఆ రాశికి శుభగ్రహయుతముగాని, దృష్టిగాని కలిగిన ఆ అవయవమునందు పుట్టుమచ్చను చెప్పవలయును.

స్వరాశి-స్వనవాంశయందు గ్రహముండి అదిస్థిరరాశిమైన పుట్టుకతోనే ప్రణములు-పుట్టుమచ్చలు ఉండును. అట్లులేనిచో తదనంతర కాలములో వచ్చును.

శనివలన రాళ్లు-వాతముచేత-కుజునివలన అగ్ని-శస్త్ర-విషములవలన- పాపయుత బుధుడైనచో కింద భూమిపై పడుటవలన- సూర్యుడైనచో కర్రలవలన-జంతువులవలన-క్షీణచంద్రుడైనచో జలచర జంతువులవలన- ప్రణములు-పుట్టుమచ్చలు కలుగును.

26. ఖో॥ సమనుపతితా యస్మిన్గాతే త్రయస్పుబుధాగ్రహభవతి నియమాత్తస్వావాప్తిః పుభేష్యవుభేషువా । ప్రణక్షదపుభః షష్టి లగ్నాత్తనొ భసమాత్రితే తిలకమషక్షద్భష్టః సామ్యేర్యతశ్చ స లక్ష్మైవాన్ ॥

దశాధ్వాయి:

ఏరాశియందు బుధునితో కలసి మూడు గ్రహములుండునో అచట బలాధిక్య గ్రహముననుసరించి ఆ గ్రహదశయందు ఆగ్రహమున్నరాశియొక్క అవయవ మందు ప్రణము లేదా చిహ్నము కలుగచేయును. శుభగ్రహ సంబంధమున్నచో నలుపు-తెలుపు మచ్చలు కలుగును.

కృష్ణియమందు:

ఖో॥ క్రూరే షష్టి లగ్నాత్ స్వాంగవిభాగే కరోతివైకల్యం । కేంద్రత్రికోణరాశిషువస్యః గురుసౌమ్య భృగుపుత్రాః ॥

ఇతి గోవింద సోమయాజిక్యతే బృహాజ్ఞాతక
వాశాధ్వాయాం దశాధ్వాయాం దశాధ్వాయాయాం

పంచవాధ్వాయుః

★★★

ప్రశ్నాధ్వాయః

అరప్షాధ్వాయః

ఖో॥ సంధ్యాయాం హిమదీధితి హరోరా పామైర్భాంత గతైర్భిర్ధనాయి । ప్రత్యేకం శశిపాపసమేతైః కేంద్రిర్వా స వినాశముషైతి ॥

దశాధ్వాయి:

అరిష్టయోగములు చెప్పుచున్నాడు. ఇవి 12సం॥లలోపు సంభవించును. వీటికి దశలతో సంబంధము లేదు. అనంతరము 32సం॥ వరకు యోగారిష్టము. 70సం॥ల వరకు మధ్యమాయువు. 100సం॥ వరకు దీర్ఘాయువు.

సంధ్యాకాలము చంద్రహసోరయు, పాపగ్రహములు అంత్యనవాంశ పొందిన జన్మించిన శిశువు జీవించదు.

మూడు కేంద్రములందు పాపగ్రహములు మిగిలిన కేంద్రమున చంద్రుడు ఉండిన అరిష్టము కలుగును.

సంహితయందు :

శ్లో॥ అన్యజన్మాంతరకృతంకర్కృ పుంసాం షుభాషుభం ।
యత్ప్యశకునం పాకం నివేదయతి పృచ్ఛతామ్ ॥

అన్వయిత్త :

శ్లో॥ పాషైరగ్నోపగత్తేः శరీరపీడాం వినిర్విశేత్ కలహం
సుఖపంసైః సుఖనాశం గృహాభేదం బంధు విగ్రహంచవదేత్
అస్త్రేగమన విరోధః కర్కృష్ణైః కర్కృణాపమపి వినాశః॥
2. శ్లో॥ చక్రస్యపూర్వేతర భాగగేష క్రూరేషు సామ్యషుచ కీటలగ్నే॥
క్షీప్రం వినాశం సముష్టైతి జాతః పాషైర్యలగ్నాప్తమయాభితశ్చ॥

దశాధ్యాయి :

వృశ్చిక-కర్కాటక లగ్నములందు జననమై రాశిచక్ర పూర్వ్యబ్రాగములో (10-11-12-1-2-3) పాపగ్రహములంది, ఉత్తరార్థబ్రాగములో శుభగ్రహములున్న జన్మించిన శిశువు వెంటనే మరణించును.

3. శ్లో॥ భామేవిలగ్నే శుభదైరద్యష్టే షష్ఠేఉష్టమే వార్క్షసుతేనయుక్తే
తోచార్క్షసంస్థేషుభద్యష్టోహాజాతస్యసద్యః కురుతఃప్రణాశమ్॥

దశాధ్యాయి :

కుజుడు నవాంశలగ్నములో శనితో కలసియుండి-6-8లో ఉండి శుభులచే చూడబడనిచో శిశువునకు సద్యోమరణము నిచ్చును. సింహారాశి యందుపైన తెలిపిన విధముగా నున్నసూ ఆదేఫలితము సంభవించును.

4. శ్లో॥ పాపావుదయాష్టగతో క్రూరేణ యుతశ్చ శశీ।
దృష్టమై షుష్టైర్పుయదా మృత్యుశ్చ భవేదచిరాత్॥

దశాధ్యాయి :

లగ్న సప్తమములందు పాపగ్రహములంది, చంద్రుడు పాపయుత్సై శుభదృష్టిలేని వాడైనచో అచిరకాలమందే అరిష్టము కలుగును.

5. శ్లో॥ క్షీణిహిషుగౌ వ్యయగే పాషైర్యదయాష్టమైః ।
కేంద్రేషు షుభాశ్చనచేత్క్షిప్రం నిధనంప్రవదేత్ ॥

దశాధ్యాయి :

ద్వాదశమందు క్షీణిచంద్రుడుండి-లగ్నాష్టమములందు పాపగ్రహము లుండి-కేంద్రములందు శుభగ్రహములు లేనిచోవెంటనే మరణముకలుగును.

6. శ్లో॥ క్రూరసంయుతశ్చశీ స్వరాంత్య మృత్యులగ్నిగః ।
కంటకాత్ బహిష్పుష్టైర్వీక్షితశ్చ మృత్యుదః॥

దశాధ్యాయి :

చంద్రుడు-1-7-8-12 స్థానములలో పాపగ్రహములతో కలసియుండి, కేంద్రేతర స్థానములందుండు శుభగ్రహములు చూచేనేని అరిష్టము కలుగును.

7. శ్లో॥ శచిన్యరి వినాశగే నిధనమాపు పాపేక్షితే
షుష్టైరథ సమాష్టకం దలమతశ్చ మిత్రైః స్థితిః ।
అసధ్యిరవలోకితే బలిభిరత్ర మాసంపుభే
కళత్ర సహితేచ పాపవిజితే విలగ్నాధిషే ॥

దశాధ్యాయి :

చంద్రుడు 6-8లో ఉండి, పాపులచే చూడబడిన సద్యోమరణము- శుభులచే చూడబడిన 8సం॥లు జీవించును. శుభ-పాప గ్రహముల రెండింటిచే చూడ బడిన 4సం॥లు జీవించును.

వక్రించిన గ్రహములచే చూడబడిన 1నెల జీవించును.

లగ్నాధిపతి సప్తమాధిపతితో కలసి పాపులచే చూడబడిన 1నెల జీవించును.

8. శ్లో॥ లగ్నేష్టీణే శశిని నిధనం రంధ్రకేంద్రేషు పాపైః

పాపాంతస్థే నిధనహిషుక ద్వానయుక్తే చకేంద్రే ।
ఏవం లగ్నేభవతి మదనచ్ఛిద్రసంపైశ్చ పాపైః
మాత్రాసార్థం యదినచ శుష్టిః వీక్షితః శక్తిమధ్యః ॥

దశాధ్యాయి :

లగ్నమున క్షీణచంద్రుడు, అష్టమం, కేంద్ర స్థానములందు పాప గ్రహములున్నచో సద్యోమరణం.

4-7-8 స్థానములలో చంద్రుడు, పాపగ్రహమధ్యగత్తున్నచో అరిష్టము కలుగును.

లగ్నమందు చంద్రుడు, 7-2-12 నందు పాపులు, బలవంతులైన శుభులచే చూడబడని ఎడల మాతాశిశువులిరువురూ మరణింతురు.

9. శ్లో॥ రాశ్యంతగే సద్యిరవిక్షమాణే చంద్రేత్రికోణోపగతైశ్చ పాపైః ప్రాణైః ప్రయత్యాపు శిశుర్వియోగం అస్త్రే తు పాపైస్తు హినాంపులగ్నే॥

దశాధ్యాయి :

చంద్రుడు అంత్యనవాంశనుపొంది శుభులచే చూడబడక, 5-9లో పాప గ్రహములున్నచో శిశువు సద్యోమరణము పొందును.

చంద్రుడు లగ్నమందుండి, సప్తమమందు పాపగ్రహమున్న శిశువు మరణించును.

త్రికోణమందు పాపులనుగూర్చి :

శ్లో॥ త్రికోణస్థేషు పాపేషు కుష్ఠం శూలం మతిభ్రమః ।
స్థానభ్రంశః కులభ్రంశో వంశచ్ఛేదో ధాభవేత్ ॥

10. శ్లో॥ అషుభ సహాతేగ్రస్తే చంద్రేకుజే నిధనాశ్రితే జననిసుతయోః మృత్యులగ్నే రవాతుసపత్రజ్ఞః । ఉదయతి రవో శీతాంశోవా త్రికోణానివాశ్వోః నిధనమశుష్టిః విర్యోపేతైష్టుభైరయుతేక్షితే ॥

దశాధ్యాయి :

చంద్రుడు, శని-రాహువులతో కలసి లగ్నమందుండి, అష్టమమందు కుజుడున్న మాతా-శిశువులకు మరణము కలుగును.

సూర్యుడు, శని-రాహువులు, లేదా బుధునితో కలసి లగ్నమందుండి, అష్టమమందు కుజుడున్న ఎడల ఆపరేషన్ (శస్త్ర-చికిత్స) యందు మరణింతురు.

లగ్నమందు సూర్యుడుగాని, చంద్రుడుగానియుండి, 5-9లో పాపులుండి, అష్టమమందు పాపులు, శుభగ్రహ దృష్టిలేకున్న మరణము సంభవించును.

విద్యుజ్ఞసపల్లు భమను గ్రంథమందు :

శ్లో॥ కేంద్రత్రికోణోపగతైః పుభాఫ్యైః పాపేషు కేంద్రాష్ట్రమ వర్జితేషు ।
బూయాన్నరాణామఖిలార్థసిద్ధిం విపర్యయస్యాత్పునరవ్యధాస్తై॥

11. శ్లో॥ అసితరవి శశాంకభూమిజైః వ్యయనవమోదయ వైధనాశ్రితైః । భవతిమరణమాపుదేహినాం యదిబలినాగురుణా న పీక్షితాః ॥

దశాధ్యాయి :

శని-రవి-చంద్ర-కుజులు, 12-9-1-8 స్థానములందుండి, బలవంతుడైన గురుదృష్టిలేనిచో పుట్టిన శిశువుగాని, సోదర-బంధువులుగాని మరణింతురు.

గురుదృష్టి ఉన్నచో అరిష్టయోగము విఫలమగును. శుభదృష్టులలో గురుదృష్టికి ఆభికృత కలదు. వక్తించని గురుని సత్తమదృష్టి బలమైనట.

12. శ్లో॥ సుతమదన నవాంత్య లగ్నరంథ్రేషు

అపుభయుతో మరణాయ శితరశిః ।
భృగుసుతశశిపుత్ర దేవపూజ్యః
యదిబలిభిర్వయుతోఽవలోకితోవా ॥

దశాధ్యాయి :

పాపులతో కలసిన చంద్రుడు-5-7-9-12-1-8 స్థానములందుండి, బుధ-గురు-శుక్రులతో చూడబడినచో శిశువు మరణించును.

ఇవియే సారభూతములైన అరిష్టయోగములు. దోషపూరణము- శుభ వర్ధనమునందు గురునకే బలాధిక్యము కలదు. గురునితో కలియుట- గురుదృష్టి-శిశువును రక్షించును.

3-6-11 స్థానములందు పాపులు, కేంద్రములందు శుభులు ఉన్నచో 80 సంగాలు జీవించును. మిశ్రమముగానున్న 60 సంగాలు జీవించును.

శ్లో॥ త్రిష్టికాదశ సంప్రేః పాపైః సేమ్యైః కేంద్రాశ్రితైరశిత్యబ్దం । జీవతితత్రోద్భాతూ మిశ్రేర్వా షష్ఠివర్షంతు ॥

శ్లో॥ గురుచంద్రే హిబుకస్థా లగ్నేశలాభగేబలాధ్యే చ । సౌమ్యై దశమంయాతే త్వశీతి వర్షంచ పరమాయుః ॥

గురుచంద్రులు చతుర్ధములతో, లగ్నాధిపతి లాభములో, శుభులు దశమములో ఉన్న 80 సంగాలు జీవించును.

ఆయుర్మిర్మయములో చంద్రరాశి-లగ్నము-లగ్నమాంశ ప్రాంధాన్యము వహించును.

లగ్నాధిపతి బలాధ్యదై-శుభులతో కలసి లేదా చూడబడి, పాపగ్రహదృష్టి లేనివాడైనచో శుభఫలములనిచ్చును.

శ్లో॥ కేంద్రత్రికోణ నిధనేషున యస్యపాపాః

లగ్నాధిపస్మిరగురుశ్చ చతుర్ష్టయస్థా ।
భుక్త్వాసుభాని వివిధాని సుపుణ్యకర్మా
జీవేచ్చ వత్సరశతం స విముక్తరోగః ॥

కేంద్ర-త్రికోణ-అప్షమములందు పాపులు లేకుండా, లగ్నాధిపతి-గురుడు - చతుర్ధములందున్నచో జాతకుడు పుణ్యకర్మాదై, వివిధ సుఖము లనుభవించి రోగరహితుడై నూరుసంగాలు జీవించును.

13. శ్లో॥ యోగేస్థానం గతపతి బలినః చంద్రేస్యంవా తమగృహమధవా పాపైర్వైష్ణో బలవతి మరణం వర్షస్యాంతః కిలమునిగదితమ్॥

దశాధ్యాయి :

అరిష్టయోగమును కలిగించు గ్రహముయొక్కరాశిని, చంద్రుడు గోచార వశమున సంచరించు కాలముగాని, జన్మరాశినిగాని సంచరించునపుడు పాపగ్రహదృష్టియున్నచో శిశువునకు మరణకాలముగా గ్రహించవలయును.

శ్లో॥ కాలేనయావతా గచ్ఛేచ్చుభః పాపోఽిపి వాగ్రహః ।

లగ్నంస్యచ్చం స్వగేహం వా తస్మిన్కాలే ఘలంభవేత్ ॥

ఇతి గోవిందస్యాపుయాజి కృతో బృహాజ్ఞాతక
వాశభ్యాయాయం దశాధ్యాయాయః భ్యాయాయం
ప్రశ్నాధ్యాయః

★ ★ ★

స్వమంఘాయః

ఆయుర్ధాయుధాయః

1. శ్లో॥ మయయవవమణిత్త శక్తి పూర్ణ్యః

దివసకరాదిషు వత్సరాః ప్రదిష్టాః ।

నవతిథి విషయాశ్చ భూతరుద్రాః

దశసహితా దశభీః స్వతుంగబేషు ॥

దశాధ్యాయః:

మయ-యవన-మణిత్త-పరాశరులు, గ్రహములు పరమోచ్చ యందు నుప్పుడు వారిచ్చ ఆయువును ఇట్లు తెలిపియున్నారు.

సూర్యుడు	-	19సం॥లు	గురుడు	-	12సం॥లు
చంద్రుడు	-	25సం॥లు	శుక్రుడు	-	21సం॥లు
కుజుడు	-	15సం॥లు	శని	-	20సం॥లు
బుధుడు	-	12సం॥లు	మొత్తం	-	127సం॥లు

ఇవి త్రైరాశిక గణనచేత ఆయువును సాధించవలయును.

2. శ్లో॥ నీచేం తోం ర్థం ప్రాసతిహి తతశ్చంతరస్తోం నుపాతః

హోరాత్మంశ ప్రతిమమపరే రాశితుల్యం వదంతి ।

హిత్యావక్రం రిపుగృహగతైః హియతే స్వత్రిభాగః

సూర్యోచ్చిన్సు ద్యుతిషుచదలం ప్రోష్యశుక్రార్గ్రపుత్రో ॥

దశాధ్యాయః:

గ్రహములు పరమనీచయందున్న ముందుచెప్పిన సం॥లో సగము హరించును.

లగ్నాధిపతి బలవంతుడైన లగ్నాదిగానూ, లగ్నవాంశాధిపతి బల వంతుడైన లగ్నవాంశాదిగాను లగ్నాయువు లెక్కించవలెను.

గ్రహము వక్కించిచో దానిని శోధించరాదు. శత్ర్యక్షేత్రమందున్నచో మూడవవంతు హరించవవలెను.

కుజుడు శత్ర్యక్షేత్రగతుడైనా హరించనవసరములేదు. శుక్ర-శనులు తప్ప మిగిలిన గ్రహములు సూర్యునితో కలసిన సగభాగము హరించవలెను.

3. శ్లో॥ సర్వార్థ త్రిచరణ పంచ పష్ఠభాగాః

జీయంతే వ్యయభవవాదసత్సు వామం ।

సత్యస్వర్ధం ప్రాసతి తతస్తుదైకగా నాం

ఏకోంశం హరతి బలీ తథాహ సత్యః ॥

దశాధ్యాయః:

లగ్నమునకు 12లో పాపగ్రహమున్న ఆగ్రహముయొక్క ఆయువు పూర్తిగా హరించును.

11లో పాపగ్రహమున్న సగభాగము హరించును. 10లో-మూడవ భాగము, 9లో-నాల్గవభాగము, 8లో-అయిదవభాగము, 7లో-ఆరవభాగము ఆయువు హరించును.

ఒకేరాశిలో ఎక్కువగ్రహములున్న ఎక్కువసం॥లు హరించు గ్రహమునే శోధించవలయును. అన్ని గ్రహములనూ హరించవనిలేదు.

4. శ్లో॥ సార్థోదితోదిత నవాంశ హతాత్మమస్తాద్

భాగోష్ఠయుక్త తతసంఖ్యముపైతినాశం ।

క్రూరేవిలగ్నసహతే విధినాత్యనేన

సౌమ్యేష్టితే దలయతః ప్రలయంప్రయతి ॥

దశాధ్యాయి :

ఒకరాళికి 9పాదముల చోన, 12రాశులకు 108పాదములు, ఇవే 108 నవాంశులనబడును.

లగ్నమున సూర్య-కుజ-శనులలో ఏగ్రహమున్నా వారిచ్చ ఆయువు పూర్తిగా హరించవలయును.

లగ్నపొగ్రహమును, శుభగ్రహము చూచినచో, నవాంశరీత్యా వచ్చిన ఆయువులో సగము హరించును.

5. శ్లో॥ సమాప్తిః ద్విఫ్ల్యామనుజకరిణాం పంచవనిశాః

హాయానాంద్వాత్రింశత్ ఖరకరభయోః పంచకకృతిః।
విరుపాసాత్మాయుః వృషమహిషయో ద్వాదశశునాం
స్కృతం ఛాగాదీనాం దశక సహితాః షట్చపరమమ్॥

దశాధ్యాయి :

మనుషులకు - ఏనుగులకు పరమాయుర్దాయము 120సం॥ల 5రోజులు. గుర్రములకు 32సం॥లు, గాడిదలు, ఒంటెలు, మొ॥ 25సం॥లు, ఆవులకు గెదెలకు 24సం॥లు, కుక్కలకు 12సం॥లు, పులి॥పిల్లి మొ॥ 12సం॥లు.

జంతువుల జన్మసుయమునుబట్టి వాటి ఆయువును గణించవచ్చును.

ఉదా-ఒక గుర్రము జన్మించిన సమయములో చంద్రుడు ఉచ్చలో ఉండగా దాని ఆయువు ఇట్లు గణించవలయును.

$$\text{గుర్రంఆయువు} = \frac{\text{చంద్రునిపరమోచ్చ సం}}{\text{మానవపరమాయువు}} \times \text{గుర్రంపరమాయు}$$

$$\begin{array}{rcl} 25 \times 32 & & 800 \\ & \hline & 120 \\ & & 120 \end{array} = 6\text{సం॥}8\text{నెలలు}$$

6. శ్లో॥ అనిమిష పరమాంశకే నిలగే

శశితనయే గవి పంచవర్గలిష్టే ।
భవతి హి పరమాయుషః ప్రమాణం
యది సహితాస్మికలాః స్వతుంగభోషు ॥

దశాధ్యాయి :

లగ్నము మించాంత్య నవాంశ్యై బుధుడు వృషభమందు 25లిప్తులలో ఉండగా మిగిలిన గ్రహములు అన్నీ ఉచ్చయందుండగా - జన్మించిన జాతకుడు 120 సం॥ 5రో॥ జీవించును.

ఈ శ్లోకపృతము ఇంద్రవజ్రచ్ఛందస్సు. ఈ యోగమునందు జన్మించిన జాతకుడు ఇంద్రునివలె గొప్పవాడగునని సూచించుచున్నది.

వృషభరాళిలో 25 లిప్తుల బుధుడున్నచో, రవికి మేషంలో 10భాగల పరమోచ్చస్థితి అసంభవం అని కొండరు చెప్పాచున్నారు. కాని అది నిజముకాదు ఎందుచేతననగా అటువంటి గ్రహస్థితి ఉచ్చారణాంశములయందు సంభవించు అవకాశమున్నది.

7. శ్లో॥ ఆయుర్దాయం విష్ణుగుష్టోఽపి చైవం

దేవస్వామి సిద్ధసేనశ్చ చక్రే ।
దోషశైషాం జాయతేష్టాఽవరిష్టం
హిత్యా నాయుర్వ్యంశతేఃస్వాదధస్తాత్ ॥

దశాధ్యాయి :

ఆయుర్దాయమును గూర్చి విష్ణుగుష్టుడు - సిద్ధసేనుడు - మొ॥వారు చెప్పి యున్నారు. కాని వీరి గణితరీత్యా 8సం॥లు దాటి - 20సం॥లు లోపు మరణము సంభవించదు. అందుచేత వీరి గణితము గ్రాహ్యముకాదు.

8. శ్లో॥ యస్మిన్ యోగే పూర్ణమాయుః ప్రదిష్టం
తస్మిన్ ప్రోక్తం చక్రవర్తిత్వమన్యత్ ।
ప్రత్యక్షోత్ యం తేషుదోషోత్ పరోత్ పి
జీవత్యాయుః పూర్ణమర్మినాపి ॥

దశాధ్వాయి:

పూర్ణము చెప్పబడిన యోగము పూర్ణాయుర్దాయమును సూచించగా,
కొందరు చక్రవర్తియోగము కలిగించునని చెప్పారు.

గ్రహములు పరమోచ్చగతములయిన జాతకుడు భూమినేలును. అయితే
ముఖ్యముగా పూర్ణాయువునే చెప్పవలయును. ఈయోగముపట్టినచో దరిద్రుడు
కూడా పూర్ణాయువుగా జీవించును. ఇది ప్రత్యక్షముగా కనబడుచున్నది.

9. శ్లో॥ స్వమతేన కిలాహ జీవశర్మ
గ్రహాయం పరమాయుష స్వయాంశం
గ్రహభుక్తరాశి నవాంశ తుల్యం
బహుసామ్యం సముష్టితి సత్యవాక్యమ్ ॥

దశాధ్వాయి:

జీవశర్మ తనసిద్ధాంతరీత్యా ఆయుఃప్రమాణము 120సం॥5రో, గ్రహముల
ఉచ్చాదిస్థితి ననుసరించి యుండునని తెలిపెను.

సత్యాచార్య సిద్ధాంతరీత్యా, గ్రహము ఏనవాంశయందుండునో ఆరాశి
మేషాదిగా ఎన్నవ నవాంశఅగునో అన్ని సం॥లు ఆయువు ఆగ్రహమిచ్చినదిగా
గ్రహించవలయును. అయితే ఈవిధముగా గణించినచో ప్రతీగ్రహమునకు
9సం॥లు కంటే ఆధికమురాదు. ఇది కుదరదు.

కనుక మేషాదిగా రాశిగత నవాంశలను పరిగణనలోనికి తీసుకొన
వలయును.

104. శ్లో॥ స్వతుంగవక్రోపగతైః త్రిసంగుణం
ద్విరుతమఃస్వాంశ గృహత్రిభాగగైః ।
ఇయాన్ విశేషస్తు భదత్త భాషితే
సమానమన్యత్ ప్రథమేప్యదీరితమ్ ॥

దశాధ్వాయి:

సత్యాచార్య సిద్ధాంతరీత్యా, ఉచ్చగ్రహము-వక్రించినగ్రహము ఇచ్చిన
ఆయువు మూడురెట్లు చేయవలయును. దీనిని భరణమందురు.

వర్ణోత్మాంశయందు-స్వనవాంశయందు ఉన్న గ్రహమిచ్చినఆయువు
రెండురెట్లు చేయవలయును.

స్వక్షేత్రమందు-స్వద్రేక్షాణమందు ఉన్నగ్రహమిచ్చిన ఆయువు రెట్టింపు
చేయవలయును.

ఈక హరణాదులు పూర్ణము చెప్పినట్లుగానే చేయవలయును.

ఈ క్రిందిశ్లోకము “బృహాజ్ఞాతకము” భట్టోత్పలవ్యాఖ్యలో నున్నది.
దశాధ్వాయి వ్యాఖ్యాయందు లేదు. అయిననూ ఇది సత్యాచార్య ఆయుర్గణిత
విధానము సూచించుచున్నది కనుక శ్లోకము-దాని తాత్పర్యము ప్రాయు
చున్నాము.

శ్లో॥ సత్యోక్తే గ్రహమిష్టం లిష్టేక్షిత్యా శతద్వయేనాష్టం ।
మండలభాగ విశుద్ధో అబ్బాః స్వయః శేషాత్తు మాసాద్యః ॥

తాత్పర్యము:

రాశిలో గ్రహము ఎన్నిభాగలలో ఉన్నదో, దానిని లిష్టలుగా మార్చి
200చేత భాగించగా సంవత్సరములు వచ్చును.

శేషమును 12చేత గుణించి, మరల 200చేత భాగించగా మాసములు వచ్చును.

శేషమును 30చేత గుణించి, మరల 200చేత భాగించగా దినములు వచ్చును.

ఇదే సత్యాచార్య ఆయుర్వ్యాణిత విధానము. దీనిని సులభముగా సాధించు టకు “జ్యోతిష విద్యానిధి” అనుగ్రంథములో ఒక పట్టిక ఇచ్చియున్నాము పరిశీలించగలరు.

**11. శ్లో॥ కింత్యైత్ ప్రతిమం దదాతి
వీర్యాన్వితా రాశి సమంచహోరా ,
క్రూరోదయేచాపచయస్ఫనాత్
కార్యంచనాఛ్యః ప్రధమోపదిష్ట్యః ॥**

దశాధ్యాయి:

లగ్నాయుర్దాయ విషయములో, లగ్నము మేషమునుంచి ఎన్నవదగునో, అన్ని సంవత్సరములు ఆయువుగా గ్రహించవలయును.

లగ్నము ఎన్నివ నవాంశయందుండనో నవాంశ లగ్నస్ఫుటమును లిప్తులుగా మార్చి 12చేత గుణించి 1800చేత భాగించగా మాసములు వచ్చును.

శేషమును 30చేత గుణించి, మరల 1800చేత భాగించగా దినములు వచ్చును.

సత్యాచార్య ఉపదేశమున విశేషమేమనగా లగ్నమున పొప్రగ్రహములున్నచో మయుడు మొ॥వారు తెలిపిన క్రూరోదయ హరణము చేయనవసరములేదు.

**12. శ్లో॥ సత్యోపదేశః ప్రవరోత్త్ర కింతు
కుర్వంత్యయోగ్యం బహువర్గణా భిః ।**

ఆచార్యకం త్వైత బహుఫ్యుతాయాం
వికంతుయద్భారి తదేవ కార్యమ్ ॥

దశాధ్యాయి:

ఒక గ్రహమునకు అనేక భరణములు వచ్చిన ఏది ఎక్కువ సంాల నిచ్చునో దానిని మాత్రమే గ్రహించవలయును. అదేవిధముగా ఒక గ్రహమునకు అనేక హరణములు ప్రాప్తించినపుడు అధికవైనది ఒకదానినే గ్రహించవలెను.

13. శ్లో॥ గురుశచిసహితే కుళీరలగ్నే

భృగుతనయే శచిజేచ కేంద్రయాతే ।
భవరిషు సహజోపగైశ్చ శేషైః
అమితమహాయురను క్రమాద్వినా స్యాత్ ॥

దశాధ్యాయి:

120 సంాలు, దాటి జీవించు ఒకఅమితాయుర్దాయ యోగమును తెలుపుచున్నాడు.

కర్మాటక లగ్నమందు గురుచంద్రులుండి, కేంద్రమున శుక్రశనులుండి, 3-6-11 స్థానములందు మిగిలిన గ్రహములున్నచో 120సం॥ 5రోజులు దాటి జీవించును.

గురుడు లగ్నమందుండుటను గూర్చి శ్లో॥ బలిష్ఠో లగ్నగః సూర్యః సర్వారిష్ట వినాశకృత్॥ అని చెప్పబడినది.

కేంద్రమందు శుభులు-3-6-11 స్థానములందు పాపులు ఆయుర్దాయ మునకు మంచిది.

ఇతి గోవింద సాముయాజి కృతి బృహాజ్ఞాతక
వ్యాఖ్యాయాం దశాధ్యాయ్యాఖ్యాయాం
సప్తవ్యాధ్యాయుః
★★★

అష్టవీరు ధ్యాయః

దశాంతర్దశాధ్యాయః

1. శ్లో॥ ఉదయరవి శశాంక ప్రాణికేంద్రాది సంస్థా:
ప్రథమ వయసి మధ్యే_ఎత్తే చదధ్యః ఘలాని ।
సహావఫల విషాకః కేంద్రసంస్థాద్యభావే
భవతి హి ఘలపక్తిః పూర్వమాపోక్తిమే_పి ॥

దశాధ్యాయి:

ఈ అధ్యాయమంతయూ ప్రశ్నశాస్త్రమందూ ఎంతో ఉపయోగించును.
లగ్ని-సూర్య-చంద్రులలో ఎవరు బలవంతులో వారి దశమెదట
జరుగును. ఆ గ్రహ దశాధిపతికి కేంద్రములందున్న గ్రహముల దశ ప్రథమ
వయసులో దశాఫలము నిచ్చును.

పణపరములందున్న గ్రహముల దశ మధ్యవయసులోనూ, ఆపోక్తిమము
లందున్న గ్రహములు అంతమవయసునందు తమ దశాఫలితముల నిచ్చును.

మానవజీవిత పరమాయువును తిభాగములు చేసి, మొదటి 40సం॥లు
లగ్నిమునుంచి ఘలనిర్దేశము చేయవలయును. మధ్యవయసునందు 40-80
చంద్రరాశినుంచి, అంత్యభాగము 80-120 సూర్యరాశి నుంచి ఘలనిర్దేశము
చేయవలయును.

కేంద్రములందు బహుగ్రహములున్నచో ముందుగా లగ్నిమందు-తరువాత
చతుర్థమందు-సప్తమ-దశమములందున్న గ్రహదశలు పరిశీలించవలెను.

కేంద్రములందు గ్రహములు లేనిచో పణపరమందున్న గ్రహదశలు
గ్రహించవలయును.

2. శ్లో॥ ఆయుఃకృతంయేన హి యత్తదీవ

కల్యాదశా సా ప్రచలస్య పూర్వా ।
సామ్యబహునాం బహువర్షదస్య
తేషాంచ సామ్య ప్రథమోదితస్య ॥

దశాధ్యాయి:

జాతక విషయమందైనా-ప్రశ్నవిషయమందైనా ముందుగా ఆయువు
అలోచించవలయును. అరిష్ట యోగములు-రాజయోగములు-దశలు
పరిశీలించ వలెను.

శ్లో॥ జన్మలగ్నతయా ప్రశ్నలగ్నం సంకల్ప్య పండితః ।

జాతకేయద్వాద్యమిషం తత్తత్త ప్రశ్నే_పి చింతయేత్ ॥

గ్రహముయొక్క శుద్ధ ఆయుర్దాయ మెంతయుందునో అది ఆగ్రహ
దశాసం॥లుగా గ్రహించవలయును.

లగ్ని-సూర్య-చంద్రులలో బలవంతుని దశ మొదట ప్రారంభమగును.

కేంద్రములలో బహుగ్రహములున్న ఎక్కువ సం॥లు ఆయువునిచ్చ
గ్రహదశను రెందవదశగా గ్రహించవలయును.

గ్రహబలముల విషయములో “సప్తావస్థలను కూడా పరిశీలించ
వలయును.

శ్లో॥ అతిబాలః సమర్క్షస్థి బాలో బంధుగ్నహస్థితః

కుమారః స్వగ్నహస్థి స్వాత్ స్వత్రికోణే యువాభవేత్ ।

ఉచ్చస్థానగతో రాజు వృద్ధశ్వత్రగ్నహస్థితః

మృతానామతి నీచస్థి దశైవం స్థానతో భవేత్ ।

సూర్యాదుదిత మాత్రో_సావతి బాలః ప్రకీర్తితః

బాలః సప్తాంశకాండూర్ఘం కుమారస్తుతతఃపరం ।
 వక్రారంభేయువాప్రోక్తో వక్రకాలే నరాధిపః
 ఆపన్నాష్టమయో వృధ్భో మృతోష్టంగత రఃరితః ।
 అతిబాలదశాకాలే జడోరోదన తత్తురః
 బాలస్యతు దశాకాలే క్రీదాసక్తః ప్రహర్షితః ।
 కుమారస్యదశాకాలే విద్యాసక్తశ్చరేస్వరః
 యూవనస్థ దశాకాలే కామిా భోగపరాయణః ।
 వృధ్ సంజ్ఞదశాకాలే బలహీనో జడాత్మకః
 మృతగ్రహ దశాకాలే మరణం యాతి నిశ్చయాత్ ।

అతిబాలావస్త	- స్వరాశిలో	- లగ్నస్థితి	
బాలుడు	- మిత్రక్షేత్రం	- 7డిగ్రీలుదాటి	- క్రీదాసక్తి
కుమారుడు	- స్వగృహం	- 10డిగ్రీలుదాటి	- విద్య
యువకుడు	- త్రికోణస్థితి	- వక్రారంభకాలం	- భోగం
రాజు	- ఉచ్చస్థితి	- వక్రస్థితి	- సుఖం
వృద్ధుడు	- శత్రుగృహం	- అస్తంగతసమాపం	- రోగం
మృతుడు	- అతినీచస్థితి	- అస్తగతం	- మరణం

3. శ్లో॥ ఏకర్కగోత్ర మపహృత్య దదాతి తు స్వం
 త్ర్యంశం త్రికోణ గృహగః స్వరగః స్వరాశం ।
 పాదం ఫలస్య చతురప్రగతః సహోరాః
 తేవం పరస్పర గతాః పరిపాచయంతి ॥

దశాధ్వాయి :

ఒకేరాశిలో రెండు గ్రహములున్నచో, ఆ రెండు గ్రహ ఫలితములను వాటిలో ఒక గ్రహమే ఇచ్చును.

దశానాధునితో కలసియున్న గ్రహము ఆదశలో సగభాగ సంాలో తన దశాఫలము నిచ్చును.

దశానాధునికి కోణములందున్న గ్రహము మూడవ భాగములో తన ఫలితములను, సప్తమమున ఉన్నగ్రహము ఏడవ భాగము, చతుర్థ అప్పముము లందున్న గ్రహము నాలుగవ భాగములో తమ ఫలితములనిచ్చును.

రెండు కంటే అధికగ్రహములు ఒకే రాశిలోనున్నచో, వారిలో బలాధిక గ్రహమునకే భాగము కల్పించవలయును.

4. శ్లో॥ స్థానావ్యాఘ్రతాని పవర్ణయిత్వా
 సర్వాణ్య ధచ్ఛేద వివర్జితాని ।
 దశాభ్య పిండే గుణానాయధాంశం
 చేదస్తద్వాకేన దశాప్రభేదః ॥

దశాధ్వాయి :

1-5-9-7-4-8 స్థానములలో ఉన్న గ్రహములకు చెప్పబడిన, అర్ద-తృతీయ-సప్తమాంశ-చతుర్థాంశములను సమముగాచేసి, మూలదశాసంాలను ప్రథమభాగమందున్న దిగువసంబ్యు చేగుణించి, మొత్తంచే భాగించగా ప్రథమ స్థానంలోఉన్న దశమ్యైక్కు అంతర్భశవస్తుంది.

1 స్థితి	1	5-9	సప్తమం	4-8	-
భాగం	2	3	7	4	మొత్తం 16.

ఉదా : వృశ్చికలగ్నమునకు లగ్నమందు శని, సప్తమమందు శుక్రుడు ఉన్నారు. శనిదశలో శుక్రుని ఫలితములు గూర్చి ఇట్లు గుణించవలయును.

దశానాధుడైన శనికి సప్తమమందు శుక్రుడుండుటచేత 7వ భాగములో అనగా సప్తమాంశలో శుక్రుడు తన ఫలితముల నిచ్చును.

పైపట్టిక ప్రకారము సప్తమస్థానం క్రింద 7 కలదు. కనుక శనిదశ 19 సంాలలో 7వ భాగములో శుక్రదు తన ఫలితములనిచ్చును.

శనిదశ 19 సంాలు.

$$19 \div 7 = 2\text{సం. } 8\text{నె. } 17\text{రో. } 3\text{గం.}$$

శనిదశ ప్రారంభం అయిన తరువాత 16సం॥3నె. 12రో. 17గం॥ తరువాత, చివరి 2సం॥8నె. 17రో. 3గం. శుక్రఫలితములు జరుగును.

వింశోత్తరీ విధానము వలనె దశానాధునికి, అంతర్ధశానాధుని అంతర్ధశను గణించవలెను.

మరొకవిధానము :

దశానాధునికి 4-8లో గ్రహమున్నచో రవిదశలో, ఇట్లు అంతర్ధశలను లెక్కించవలయను. రవిదశ 6సం॥లు. భాగముల మొత్తం 16. 4-8లో గ్రహమున్నపుడు పట్టికలో 4కింద (చతుర్ధాంశ) చెప్పబడినది కనుక. దశాసం॥6ను 16చే గుణించగా, 96వచ్చును. దీనిని $16+4+4=24$ చేత భాగించగా 4వచ్చును. ఇది రవిదశలో రవిఅంతర్ధశ 4సం॥లు 4లో ఉన్నగ్రహమునకు $6 \times 4 = 24$ దీనిని మొత్తం 24చేత భాగించగా 1సం॥ వచ్చును. ఇది 4లో ఉన్న గ్రహఅంతర్ధశ. 8లో ఉన్న గ్రహమునకు కూడా 1సం॥ అంతర్ధశ వచ్చును. మొత్తం 6సం॥లు.

5. శ్లో॥ సమ్యగ్గలినం స్వతుంగభాగే

సంపూర్ణా బలవర్జితస్య రిక్తా ।
నీచాంశ గతస్య శత్రుభాగే
జ్యేయానిష్ట ఫలా దశాప్రసూతో ॥

దశాధ్వాయి :

జాతకములందు పడ్డుల సంపూర్ణాడైన గ్రహముతన ఉచ్చయందు సంపూర్ణ పుభుఫలమిచ్చును. బలము లేనిది రిక్తదశశూన్యఫలం. నీచాంశను పొందిన

గ్రహము శత్రుక్షేత్రమందున్న గ్రహము అనిష్ట ఫలము నిచ్చును. విద్వజ్జన వల్లభం - అను గ్రంథమునందు

శ్లో॥ పశ్యత్యే కశ్చేచ్ఛభేషు స్వముచ్చం లగ్గం
ప్రాప్తః ఫేవరః ప్రశ్నకాలే ।
స్థానైశ్వర్యార్థిచ్ఛయో మానవృద్ధిః:
వాచ్య నిస్పందేహమేవాత్ర తజ్జే: ॥

సారావళియందును ఇదేవిషయము చెప్పబడినది. ప్రశ్నచూచునపుడు కూడా ఇదే బలవిషయము ఆలోచించవలయను.

ఉచ్చపొందిన గ్రహము - వక్రించిన గ్రహము యొక్క బలము ఇతరులు హరించలేరు.

6. శ్లో॥ భ్రష్టస్వతుంగా దవరోహి సంజ్ఞా
మధ్య భవేత్ సా సుహృదుచ్చ భాంశే ।
ఆరోహిణీ నిమ్మ పరిచ్యతస్య
నీచారిభాంశే స్వధమా భవేత్ సా ॥

దశాధ్వాయి :

గ్రహము తన ఉచ్చభాగదాటి-నీచకు వెళ్లసపుడు దానిని ‘అవరోహిదశ’ అందురు. ఆగ్రహము స్వోచ్ఛనవాంశ-స్వనవాంశ యందు ఉన్న అది మధ్యమ దశ అగును.

నీచభాగలు దాటి ఉచ్చదిశగా వెళ్ల గ్రహముయొక్క దశ “ఆరోహి దశ” అనబడును.

ఇది నీచ-శత్రు నవాంశలయందున్న అధమదశ అనబడును.

7. శ్లో॥ నీచారిభాగే సమప్సితస్య శత్రేగ్గహే మిత్రఫలాప్రదిష్టా ।
సంజ్ఞానురూపాణి ఫలాని షైషాం దశాసు వక్ష్యామి యథోపయాగమ్॥

దశాధ్యాయి :

గ్రహము రాశిలో బాగుండి-అంశలో నీచ-శత్రువాంశులు పొందిన మిత్రఫలమిచ్చును. గ్రహములు వాని సంజ్ఞాను రూపముగా ఫలములనిచ్చును. ఏదశయందు ఏఫలమిచ్చునో చెప్పేదను.

సారాధియందు :

9. శ్లో॥ అత్యుగ్రమతి ద్రవ్యం మహంతమపిభాస్మరః స్వతుంగస్థః ।
మృష్టాశనాంబరాధ్యం సుభూషణాంశితగుః కురుతే ॥
తేజస్వినం కుతనయో దుఃఖసహం గర్వితం ప్రవాసరతం
మేధావినం కులాధ్యం సునిష్పూలావాక్యం బుధః స్వేచ్ఛే ।
విభ్యాతం గురురాధ్యం విద్యాంసం భూతసత్కృతం కుశలం
స్వేచ్ఛే భీగోశ్చ తనయో విలాసహోస్య ప్రగీతస్యత్రరసం
స్వేచ్ఛస్తో రవితనయో నృపలభ్య నియోగమభిజనయేత్ ॥
ఇత్యాదిగా చెప్పబడినది.

భావఫలములు చెప్పునపుడు గ్రహములు లేనిభావములకు ఆరాశ్యాధిపతి ఫలము నిచ్చును.

గర్భుడు - యవనేశ్వరులు దీనినే గణితవిధానమున సాధించి పడ్డులములను నిర్ణయించిరి.

8. శ్లో॥ ఉభయేం ధమ మధ్యపూజితా ద్రేక్షాణైశ్వరభేషు చోత్రమాత్ ।
అపుభేష్టసమా స్థిరే క్రమాత్ హోరాయః పరికల్పితా దశా ॥

దశాధ్యాయి :

ద్విస్వభావరాశిలగ్నమై, ప్రథమ ద్రేక్షాణమందు లగ్నముయున్న అపుభం, ద్వితీయం మధ్యమం, తృతీయం పుభం.

చరరాశిలగ్నమై, ప్రథమ ద్రేక్షాణమందు లగ్నమున్న పుభం, ద్వితీయం మధ్యమం, తృతీయం అపుభం.

స్థిరరాశిలగ్నమై, ప్రథమ ద్రేక్షాణమందు లగ్నమున్న అపుభం, ద్వితీయం పుభం, తృతీయం మధ్యమం.

9. శ్లో॥ ఏకంద్వేనవ వింశతిః ధృతికృతీ పంచాశదేషాంక్రమాత్
చంద్రారేందుజ శుక్రజీవదినక్షాడైవాకరీణాంసమాః ।
స్వేస్వే పుష్పఫలా నిసర్గసమయే పక్కిరశాయాః క్రమాత్
అంత్యే లగ్నదశా పుభేతియవనాః నేచ్చంతి కేచిత్తథా ॥

దశాధ్యాయి :

గ్రహముల నైసర్గిక దశాసంవత్సరములు. ఇది ప్రతీమానపుడు పుట్టిన దగ్గరనుంచి వరుసగా లెక్కించవలయును. మొట్టమొదటి దశ చంద్రుడు. కాల పరిమితి 1సం॥రము. ఇతడు జలాత్మకుడు చేప్పులుండవు పాలుత్రాగువయసు. రెండవదశ కుజుడు - 2సం॥ దశాకాలము. బాల్యములో రసాదుల యందిష్టము, సోదరసోదరి జననము. తృతీయదశ బుధుడు - ఇది 9సం॥లు ఇది విద్యాభ్యాసకాలము, చతుర్దశు శుక్రుడు 20సం॥లు విషయవాంశలు - సంసారము - పంచమము గురుడు 18సం॥లు జ్ఞానము - సుఖము. షష్ఠము రవి 20సం॥లు వృద్ధాప్యము. ఆత్మజ్ఞాన సంపాదన, సప్తమము శని 50సం॥లు, మృతప్రాయుడు లేదా మరణము.

ఇవి వారివారి శుభత్వమునుసరించి, ఆయా నైసర్గికదశలలో వారి ఘలితములందును.

10. శ్లో॥ పాకస్వామిని లగ్నగే సుహృదివా వర్ధేం స్వ సామేయిపివా
ప్రారబ్ధాపుభదా దశా త్రిదశష్టిలాభీషు వా పాకపే ।
మిత్రోచోపచయ త్రికోణమదగః పాకేశ్వరస్వస్థితః
చంద్రపుత్రులబోధనాని కురుతే పాపానిచాత్మోం న్యధా ॥

దశాధ్యాయి :

వర్తమాదశానాధుడు దశారంభ కాలమున లగ్నములోనున్న-మిత్రగ్రహము గోచారరీత్యా లగ్నమున ఉన్ననూ 3-6-10-11 స్థానములో నున్ననూ, ఆదశ శుభ ఫలితములనిచ్చును.

త్రికోణములందు - సప్తమమున మిత్రోచ్చ ఉపచయములందు చంద్రుడు నున్ననూ, ఆదశ శుభఫలితములనిచ్చును. ఇతరములందు చెడుఫలితమిచ్చును.
శ్లో॥ సవితాదశాఫలానాం పాచయితా చంద్రమాప్రభోధయితా ।
 ఆదిత్యచంద్రవశగాః సర్వేతారాగ్రహఃష్టేయాః ॥

చంద్రుడు మిత్ర-ఉచ్చ-ఉపచయములందు దశాప్రారంభమున ఉన్న, ఆదశ శుభఫలితములనిచ్చును.

11. శ్లో॥ ప్రారబ్ధా హిమగౌ దశా స్వగృహగే సౌఖ్యార్థ మానావహ
 కాజే దూషయతిస్త్రైయం బుధగృహే విద్యామహృద్యైత్తదా ।
 దుర్గారణ్యపథాలయా కృషికరీ సింహే సితరక్షేత్ర నుదా
 కుస్త్రీదా మృగకుంభయోః గురుగృహే మానాధ సౌఖ్యావహో ॥

దశాధ్యాయి :

దశారంభ సమయమున చంద్రుడు గోచారరీత్యా స్వగ్రమమందున్న సౌఖ్యం-సన్మానం-సంపద. మేఘ వృథికములందున్న స్త్రీదోషం. మిథునక్షయల యందున్న విద్యు-బంధు-విభవములు-సింహమందు శ్రేష్ఠ-వృషభ తులలందు విందులు-వినోదాలు-మకర కుంభములందున్న దుష్ట స్త్రీ సమాగమం, ధనుర్మీసములందున్న సంపత్తి సౌఖ్య సన్మానములు జరుగును.

ఈ విషయమున శ్రీపతి :

శ్లో॥ అమృతకిరణ వీర్యాత వీర్యమాశ్రిత్య సర్వే
 విదధతి ఫలమేతే ఫేచరాః సాధ్యసాధు ।

నిజనిజ విషయేషు వ్యాప్తియంతే యథామూర్ఖ
 అలమిహమనసేవాధిష్టితానీంద్రియాణి ॥

అని చంద్రబల విశిష్టత గట్టిగా చెప్పాడు.

12. శ్లో॥ సౌర్యంస్వం నఖదంతచర్య కనక క్రోర్యాధ్య భూసాహస్రాః
 తైక్యం దైర్యమజప్రముద్యమరతిః ఖ్యాతిః ప్రతాపోన్నతిః ।
 భూర్యాపుత్ర ధనారి శస్త్రహలతభుగ్మాపోద్భువా వ్యాపదః
 త్యాగః పాపరతిః స్వభృత్య కలహో హృత్కోడపీడామయః ॥

దశాధ్యాయి :

సూర్యదశాంతర్దశా ఫలితములు :

సూర్యుడు తన దశలోనూ, అంతర్దశానాధుడైనపుడు, నఖ-దంత-చర్య-బంగారములవల్ల, కోపమువల్ల, రోణ్ణ నిర్మాణము వల్ల, ప్రభుత్వము వల్ల ధనప్రాప్తి, కోపము-దైర్యము-శత్రుజయం కలుగును.

వివాహ-సంతానములు కలుగును. శత్రు-శత్రుచికిత్స-అగ్ని-ప్రభుత్వముల వల్ల కష్టముల కలుగును.

సూర్యుడు అశుభుడైనచో సేవకులతో కలహం-గర్భ-హృదయవ్యాధులు కలుగును.

చంద్ర దశాంతర్దశా ఫలితములు :

13. శ్లో॥ ఇందోః ప్రాప్యదశాంఫలాని లభతే మంత్రద్విజాత్యుద్భవాన్
 ఇక్షుక్షేర వికార వస్త్రకుసుమ క్రీడా తిలాన్నశ్రవ్మైః ।
 నిద్రాలస్య మృదుద్విజామరతిః స్త్రీజన్మ మేధావితా
 కీర్త్యర్థాపచయక్షయో చబలిభీర్యైరం స్వపక్షేణాచ ॥

దశాధ్యాయి :

చంద్ర దశాంతర్దశలలో మంత్రములు-బ్రాహ్మణములు-చెరకు-పాలు-వస్త్ర, కుసుమ-క్రీడ-తినుబండారములు-తిలలు-వలన ధనము లభించును.

నిద్ర-బద్ధకము-సౌమ్యగుణము-దేవబ్రాహ్మణభక్తి-స్త్రీ సంతాసము-తెలివి-ధనం-కీర్తి కలుగును.

అశుభచంద్రుని వలన ధనస్ఫుం-అపకీర్తి-బంధువిరోధం-బలవద్విరోధం ఏర్పడును.

కుజదశాంతర్దశా ఘలితములు :

14. శ్లో॥ భోమస్యారి విమర్థభూషపసహజస్మితాయ వికారైర్వనం
ప్రదేషస్ముత మిత్రదారసహజైః విద్యద్భురు ద్వేషతా |
తృష్ణాస్మక్ జ్యర భంగపిత్తజనితా రోగాః పరప్రీష్టతా
ప్రీతిః పాపరతైః అధర్మనిరతిః పారుష్యతైష్ణ్యదిచ ॥

దశాధ్యాయి :

కుజదశాంతర్దశలలో ప్రభుత్వ-సోదర-భూ-మూలక ధనలాభము-.
కళత్ర-పుత్ర-మిత్ర-బ్రాత్రు-గురువులతో శత్రుత్వము. దాహము - రక్తప్రావము-ప్రణ-చోర-జ్యరబాధలు-కలహములు-దెబ్బలు-కలినపు మాటలు-కోపము కలుగును.

గురు దశాంతర్దశా ఘలితములు :

15. శ్లో॥ జైవ్యం మానగుణోదయో మతిచయః కాంతిః ప్రతాపోస్తుతిః
మాహాతోగ్ర్యద్వయ మంత్రనీతి నృపతి స్వాధ్యాయయజ్ఞైర్వనం
హేమాశ్వత్తుజ కుంజరాంబరచయః ప్రీతిశ్చసద్భూమిపైః
సూక్ష్మోహగమవైపుణం శ్రవణరుగ్మేరం విధర్మాశ్రితైః ॥

దశాధ్యాయి :

గురుదశాంతర్దశలలో సన్మానము-విద్య-వినయము-ఓజస్సు-బుద్ధివైశద్యము-ఉపకార స్వభావము-గొప్పమనులు తలపెట్టట-వేదాధ్యయనము-మంత్రజపము-ఉన్నతపదవి-ధనలభ్య-వాహన యోగములు-గొప్పవారితోస్నేహము-కీర్తి కలుగును.

అశుభ గురుకాలములో దురాలోచనలు-చెవిరోగములు-అవినీతిపరులతో స్నేహము-శత్రుత్వము కలుగును.

ఐధ దశాంతర్దశా ఘలితములు :

16. శ్లో॥ బోధ్యాం దౌత్య సుహృద్ ద్వ్యజగురుధనం విద్యత్రపంపాయః
యుక్తిద్రవ్యసువర్ధ వేసరమహి సాభాగ్యసాఖ్యప్తయః
హస్యపాసన కాశలం మతిచయో ధర్మక్రియా సిద్ధయః
పారుష్యత్రమబంధ మానసరుజా పీడాచధాతుత్రయాత్ ॥

దశాధ్యాయి :

బుధదశాంతర్దశలలో-ప్రాయుట-మాట్లాడుట-మిత్ర-బంధువుల వలన ధనము ప్రాప్తించును. కీర్తి-వాహనలాభము-బిరుదులు-హస్యము-కళాకాశలం-ధర్మకార్యనిర్వహణ-సునిశిత మేధస్సు కలుగును.

అశుభదైనచో శ్రమ-కలహం మనోవ్యాధి-బంధువిరోధం-బంధనం-కలినముగా మాట్లాడుట-శారీరిక వ్యాధులు కలుగును.

శక్తదశాంతర్దశా ఘలితములు :

13. శ్లో॥ శాక్ర్యాంగీత రతిప్రమోదసురభి ద్రవ్యాస్మ పానాంబర
ప్రీతుమ్యతి మన్మథోపకరణ జ్ఞానేష్ట మిత్రాగమః |
కాశల్యం క్రయవిక్రయే కృషినిధి ప్రాప్తిర్వనస్యాగమః
వన్వ్యాధ నిషాదధర్మ రహితైః వైరంపుచః స్నేహతః ॥

దశాధ్యాయి :

శుక్ర దశాంతర్షశలలో - పాటలు - సంతోషము - పరిమళ ద్రవ్యములు - మృష్ణాన్మం - పానీయములు గొప్పవస్తుములు - స్త్రీలు - అలంకారములు - సంభోగము జ్ఞానము - ఇష్టసమాగమము - మిత్రాగమనము కళాకౌశలము - క్రయవిక్రయముల లాభము - నిధిప్రాప్తి - ధనవృద్ధి కలుగును.

అశుద్ధైనచో జనవిరోధం - స్త్రీవలన అరిష్టం - మిత్రులవల్ల శోకము కలుగునును.

శనిదశాంతర్షశాఫలితములు :

18. శ్లో॥ సారీంప్రాప్య ఖరోష్టపక్షి మహిషీ వృద్ధాంగనావాప్తయః

శ్రేణీగ్రామపురాధికార జనితా పూజా కుథాన్యాగమః ।

శ్లోషీర్వానిల కోపమోహమలిన వ్యాపత్తి తంద్రీత్రమా

భృత్యాపత్య కళత్ర భర్త్వనమపి ప్రాప్తితిచ వ్యంగతామ్ ॥

దశాధ్యాయి :

శనిదశాంతర్షశలలో పశువులు - వ్యవసాయములవల్ల లాభము. వృధ్ఘట్టి - అధికార ప్రాప్తి. పాడైన వస్తువువల్ల లాభము. కీర్తి కలుగును.

అశుద్ధైనచో ఈర్వ్య - కోపము - వ్యాధులు - వాత దోషము - నిద్ర, కళత్ర - పుత్ర తిరస్కారము, అంగవైకల్యము ప్రాప్తించును.

19. శ్లో॥ దశాసుషస్తాసు శుభానికుర్వం-

త్యనిష్ట సంజ్ఞాస్వపుభాని చైవం

మిత్రాసు మిత్రాణి దశాఫలాని

హోరాఫలం లగ్నపతేస్పమానమ్ ॥

దశాధ్యాయి :

గ్రహములు శుభక్షీత్రములందున్నపుడు శుభఫలముల నిచ్చును. అశుభ క్షీత్రములందు అశుభ ఫలితములనిచ్చును. మిత్రమములలో మధ్యమ ఫలిత మిచ్చును.

లగ్నదశాఫలము - జాతక విషయములోను, ప్రశ్నవిషయములోను లగ్నాధి పతి బలమునుసరించి ముఖ్యముగా చూడవలయును.

20. శ్లో॥ సంజ్ఞాధ్యాయే యస్యయద్రవ్యముక్తం

కర్మాజీవే యస్యయచ్ఛోపదిష్టం -

భావస్థానాలోక యోగోద్భవం చ

తత్తత్త సర్వం తస్యయోజ్యం దశాయామ్ ॥

దశాధ్యాయి :

సంజ్ఞాధ్యాయులో (రాశిప్రభేదాధ్యాయం) (గ్రహయోనిప్రభేదాధ్యాయం) గ్రహములకు సూచింపబడిన పదార్థ - గుణ విశేషములు -

కర్మజీవాధ్యాయములో గ్రహములకు సూచింపబడిన ఫలితములూ -

భావఫలితములు - దృష్టి ఫలితములు - గ్రహముల సమ్మేళనము వలన ఏర్పడు యోగములు.

ఇవనీ ఆయాదశలయందు ఫలితములనిచ్చును.

సూర్యుడు బలముగానున్నచో సూర్యకారకత్వ సంబంధములైన - ఫలితములు. సూర్యదశయందు ఫలితములనిచ్చును.

ఆత్మ ప్రభావము - ప్రభుత్వము వలన లభ్య - ఎరువు ద్రవ్యలాభం - రాగి మొ || లోహప్రాప్తి - రాజకులముతో స్నేహము - సత్క్షుగుణము అలవడుట - మధుపింగళ వర్షము - ఎముకధాతు బలము మొ || కలుగును.

సూర్యుడు బలహీనుడైనచో పైవాటికి వ్యతిరేకఫలితములు సంభవించును.
ఏథావమునందు పాపగ్రహములుండునో ఆ భావమునకు హనిజరుగును.
6-8-12 భావములందు మాత్రము పాపగ్రహములుండుట మంచిది.

12లో శుభులున్న ఖర్చు ఉండదు. 8లో శుభులున్న మరణాశనము చేయును. 6లో శుభులున్న శత్రువాశనం చేయును. కాని వరాహ మిహిరాచార్యుల అభిప్రాయరీత్యా 8-12 భావములలో మాత్రము ఏగ్రహము లున్ననూ మంచిదికాదు. 6లో శుభులు శత్రువాశనము చేయుదురు. 8-12లో శుక్రుడు మినహా ఏగ్రహమూ మంచిఫలితమివ్వదు.

స్ఫుర్తిజ్ఞాతక గ్రంథమందు :

శ్లో॥ పుష్టితి శుభాః భావాన్ మూర్ఖ్యదీన్

ఫ్లుంతి సంప్రితాః పాపాః ।
సౌమ్యాః ష్టోఽరిఘ్నుః
పర్వేష్టాః వ్యయాష్టమగాః ॥

రాజయోగ-చంద్రయోగ-ద్విగ్రహయోగ-ప్రప్రజ్యాయోగ-అరిష్టయోగ-
నిర్యాణయోగ-ఆశ్రమయోగోదృవ ఫలములు అన్నియూ దశలయందు
అనుసంధానము చేయవలయును.

శ్లో॥ అధిపః సర్వభావానాం కారకః పరికీర్తితః
కర్తా భావగతః ప్రోక్తః తథాతద్భావ వీక్షితః ॥

అని ఒకచోట చెప్పబడినది.

లగ్నాది-ద్వాదశభావములకు ఆయా అధిపతులచేత, సౌమ్యగ్రహముల
చేత సంబంధమున్నచో ఆ భావము శుభఫలితమిచ్చును. శత్రుగ్రహములు,
పాపగ్రహముల సంబంధమున్నచో హని కలుగును.

దోషనివారణ నిమిత్తమే బ్రహ్మ, దయాగ్రాచిత్తుడై గురుశుక్రులను
సృష్టించెనట!

శ్లో॥ దోషాంబురాశి తరణాయ కృపాప్రచేతాః
పోతం ససర్జ గురుశుక్రమయం విధాతా ॥

అష్టమ భావ అధిపతి, ఏ భావంలో ఉంటాడో ఆ భావం నశిస్తుంది.
ఏమియి సందేహంలేదు-దానికి ప్రమాణం.

శ్లో॥ యద్భావస్థోత్రమః
తద్భావో నశ్యతే న సందేహః ॥

ఉపగ్రహముల స్థితి విషయములో-భార్యానాశనము గూర్చి-గర్భించి
భగవానులు, శుక్రుని నుంచి 4-8 స్థానములలో పాపగ్రహముల కారణము
ఇట్లు చెప్పారు.

శ్లో॥ చతుర్ధాష్టమగ్నిః శుక్రాత్ సౌరార్థ్యైః హతాశనాత్
తేషాం ద్వీతీయ మధ్యస్థి తథా శుక్రే ప్రపాత నాత్
శుక్రే తద్వ్యగ దృక్ హినే పాశాత్ భార్య వధో భవేత్ ॥

మరియు ఫలిత నిర్ణయములో, లగ్నము-చంద్రరాశి-సూర్యుడున్న రాశి
నుంచి తప్పక భావములను పరిశీలించవలయును.

అంతేగాక-“గ్రహభుక్త నవాంశ రాశితుల్యంఊ బహుసామ్యం సముపైతి
సత్యవాక్యం॥ అని వరాహమిహిరులు చెప్పాటవలన “నవాంశ” కే అత్యధిక
ప్రామాణ్యము కలదని తెలియుచున్నది.

చంద్రబల విషయములో శుక్లపక్ష చంద్రునికే అధికబలమని గ్రహించ
వలయును.

యోగముల విషయములో-జీవశర్మ మొ॥వారు, నవాంశ చక్రములోని
గ్రహములనుసరించి యోగములు చెప్పవలెనని అభిప్రాయపడ్డారు.

శృతకీర్తి మొ॥వారు, కేంద్రగత గ్రహముల ననుసరించియే యోగములు కలుగునని భావించారు.

శృతకీర్తి:

శ్లో॥ చంద్రా చ్ఛతుర్ సంసైః సునభా దశమసైః కీర్తితానభా
విషాగైరు భయస్థితైర్భూరుధురా కేమద్రుమ సంజ్ఞితో-వ్యధా॥

అనగా - చంద్రునికి 4వ స్థానములో గ్రహములున్నచో సునభాయోగము, 10లో గ్రహములున్నచో అనభాయోగము. 4-10లో ఉంటే దురుధురా యోగము, గ్రహములు లేకున్న కేమద్రుమియోగము.

అయితే జీవశర్య మాత్రము, నవాంశలో చంద్రునికి 2లో గ్రహమున సునభాయోగము, 12లో గ్రహమున్న అనభాయోగము, రెండుప్రకుల గ్రహములేకున్న కేమద్రుమయోగము కలుగునని చెప్పేను.

యోగములు సారావళి యందు విస్తరముగా చెప్పబడినది.

సారావళియందు “భద్రయోగ” ఫలితము చెప్పబడలేదు. అది శాస్త్రాంతర మందు ఈ విధముగానున్నది.

శ్లో॥ శంఖాసికుంజర గదా కుసుమేషుకేతు
చక్రాబ్జలాంగల విచిప్స్మితపాణి పాదః ।
పత్రాగరుద్విషమద ప్రథమాంబుసిక్త
భూకుంకుమ ప్రతిమ గంధ తనుస్పుఫ్మాణః
శాస్త్రార్థవిద్ ధృతియుతస్మమ సంహతభూః
నాగోపమోభవతి వస్తు నిగూఢగుహ్యః ।
సత్కుష్మిధర్మ నిరతస్ములలాట జంఘుః
ధీరష్మిరోఽప్యసిత కుంచిత కేశభారః ॥

ప్రశ్నవిషయములందు కూడా గ్రహములకు చెప్పబడిన తట్టవ్య - గుణ-స్థల-కాలాదులు అనుసంధానించి ఫలితనిర్దయము చేయవలయును.

21. **శ్లో॥** చాయాంమహోభూత కృతాంచ సర్వే॥

భిష్యంజయంతి స్వదశామవాప్య ।
క్వంబ్వగ్ని వాయ్యంబర జాన్ గుణాంశ్చ
వాసాస్య దృక్ష్వక్ శ్రవణానుమేయాన్ ॥

దశాధ్యాయి:

దశానాధుని లక్ష్మణములు, జాతకుని శరీరమునందు-చాయా మాత్రముగా ప్రత్యక్షముగా గోచరించును.

తన దశయందు గ్రహము, తన మహోభూతచ్ఛాయను జాతకునియందు ప్రకటించును.

జన్మ సమయమందు కూడా గ్రహముల ప్రభావము ప్రత్యక్షముగా కనబడును. దీనిని దర్శించుటకు శాస్త్రజ్ఞానము, సూక్ష్మ పరిశీలనాశక్తి, ఆసక్తి కావలయును.

పంచమహోభూతములూ, జ్ఞాన, కర్మంద్రియములందు గ్రహప్రభావముచే మహోభూతచాయ వ్యక్తపరచును.

22 శ్లో॥ పుభ పలదదశాయాం తాదృగేవాంతరాత్మా
బహుజనయతి పుంసాం సౌఖ్యమర్దాగమంచ ।
కథిత పలవిప్సాక్తిః తర్గ్రయేద్వర్ధమానాం
పరిణమతి ఫలోక్తిః స్వప్నచింతాస్యపీర్యః ॥

దశాధ్యాయి:

పుభఫలితము నిచ్చెడి దశయందు జాతకుని మనస్సు నిత్యసంతోషముగా, శాంతముగా నుండును. అనేక విధములైన సౌఖ్యములను, సంపదను కలిగించును.

వర్ధమాన ఫలితమును గూర్చి బాగుగా ఆలోచించవలయును.

బలవంతులైన గ్రహములిచ్చు ఫలితములు అనుభూతములగును. బలములేని గ్రహములిచ్చు శుభాశుభ ఫలితములు రెండునూ కేవలం స్వప్నమందు గోచరించి కర్మక్రమమగును. శాస్త్రాంతరమందు స్వప్నములు 7 విధములుగా చెప్పబడినది.

**శ్లో॥ దృష్టః శృతోఽనుభూతశ్చ ప్రార్థితో కల్పితత్తత్థా।
భావిజో దోషజశ్చైవం స్వప్నః సత్తవిధ స్కృతః॥**

ఇందు “భావిజస్వప్నమే” బలహీన గ్రహమిచ్చు కర్మఫలితము.

ఆయుష్మితి జాతకుని ప్రథమ సం॥నందు సద్యోరిష్టయోగము ననుసరించి యుండును. తరువాత 12సం॥ల వరకు అరిష్టయోగము ననుసరించి యుండును. ఇకనుంచి 32సం॥ల వరకూ దశాభేదములచేత యోగారిష్టము ననుసరించి యుండును. తరువాత 70సం॥ వరకు దశాసాపేక్షకే మధ్యమాయువు ఉండును. తరువాత 120 సం॥ల వరకు కేవలం దశలనను సరించే యుండును. తరువాత అమితాయురోగము ననుసరించి యుండును.

ఆయుర్వీషయములో ముందు 1.మయయవన మణిత్థపరాశరులు, 2.సత్యాచార్యులు, 3.జీవశర్ములు, చెప్పినది బాగుగా పరిశీలించి జ్యోతిష పండితుడు శాస్త్ర-అనుభవ-ఉపాసనా బుధిబలముచేత నిర్ణయించవలయును.

**23. శ్లో॥ ఏకగ్రహస్య సదృశే ఘలయోర్పిరోధే
నాశంవదేద్యదధి కం పరిషచ్యతేతత్ |
నానో గ్రహస్యదృషమవ్యఫలం హినస్తి
స్వాంస్వాం దశముపగతాః స్వఫలప్రదాః ముః ||**

దశాధ్వాయి :

రెండు గ్రహముల శుభాశుభ ఫలితములు సమానముగా నున్నపుడు ఫలితము శూన్యము. శుభమైనా, అశుభమైనా ఫలాధిక్య బలము కలిగినపుడు ఆగ్రహము తనదశయందు ఆ ఫలితమిచ్చును.

నైస్సర్పికదశా-అంతర్దశ-విదశరాశి ఫలభావఫల-యోగఫల-దృష్టిఫల. అష్టకవర్గఫల, హోరాదివర్గఫల ప్రత్యేజ్ఞమాస-ద్వ్య-నిశాఫలాది భేదములచే బలవద్దుహములు ఫలితమిచ్చును.

అష్టమాధిపతి మాత్రము ఏఖావమునందుండునో ఆ భావమును పాడుచేయును. సందేహములేదు.

శ్రీపతి దశాపరిపాకముల గూర్చి ఇతరుల పూర్వాభ్యాప్రాయమిట్లు చెప్పేను.

యవనులరీత్యా 12 విధములు-మణిత్థ-బాదరాయణాదులు-8 విధములు-సిద్ధసేన-దేవలబుషులు 6విధములు-విష్ణుగుప్తులు-3విధములు. సత్యాచార్యులు 2విధములుగా చెప్పిరి.

ఇతి గోవిందసోవుయజీక్యతీ భృతాజ్ఞతక
వాయువాయాం దశాధ్వాయాయువాయాయాం
అష్టకవాధ్వాయః

★ ★ ★

స్వామీవాధ్వాయః

అష్టకవాధ్వాయః

1. శ్లో॥ స్వాదర్మః ప్రథమాయ బంధునిధన ద్వ్యాజ్ఞాత పో ద్వానగో||
వక్రాత స్వాదివతద్వదేవ రవిజాః పుక్రాత స్కృరాంత్యారిము
జీవాధ్యర్మసుతాయ శత్రుషుదశ త్రాయాయారిగ శ్శ్వతగోః
తేష్యవాంత్య తపస్ముతేషుచ బుధాల్గ్నత్సు బంధ్వంత్యగోః||

దశాధ్వాయ :

గ్రహములు 7, 1లగ్నము కలిపి అష్టకవర్గ అనబడును. ఇందు ముందుగా సూర్య-కుజ-శనులు పొపగ్రహములు చెప్పబడినవి. తరువాత శుక్ర- గురు- బుధ-చంద్రులు శుభగ్రహములు చెప్పబడ్డాయి.

దీనివలన తెలియునదేమనగా పాపగ్రహమలు దుఃఖ ఫలితమిచ్చను గావున వాటికి పరిహార శుభక్రియలు చేయవలయును.

అష్టకవర్గరీత్యా “అదృఢ కర్మఫలమునకే పరిహార్యము చేయదగును. దృఢ కర్మని చెడుఫలితము పరిహారము చేసిననూ ఫలితము ఉండదు.

జన్మకాల గ్రహములకు, గోచారవశమున ఒక్కొక్క రాశిలో గ్రహచారము జరుగునపుడు ఇచ్చ ఫలితములను తెలియజేయునదే అష్టకవర్గు.

సూర్యష్టకవర్గు :

సూర్యుడు తానున్న రాశినుంచి 1-2-4-7-8-9-10 11స్థానములలో నున్నచో శుభఫలితమిచ్చను.

కుజుడుస్థానం నుంచి	-	4-7-8-9-10-11
శని	-	4-7-8-9-10-11
శుక్రుడు	-	6-7-12
గురుడు	-	5-6-9-11
బుధుడు	-	3-5-6-9-10-11-12
చంద్రుడు	-	3-6-10-11
లగ్నము	-	3-4-6-10-11-12

చంద్రాష్టకవర్గు :

2. శ్లో॥ లగ్నాతపట్ త్రిదశాయగస్సధనధీ భర్మేషు వారాచ్ఛశీ।
స్వాత్మాస్తాదిషు సాష్టసప్తము రవేః పట్ త్రాయధీ స్థో యమాత్||
ధీత్రాయాష్టమ కంటకేషుచ బుధా జ్యేషాధనాయాష్టగః॥
కేంద్రాష్టగ్ం సితాత్మ ధర్మ సుఖధీ త్రాయాస్పదా నంగగః॥

దశాధ్యాయి :

లగ్నమునుంచి	-	3-6-10-11
కుజుడున్న స్థానంనుంచి	-	2-3-5-6-9-10-11
చంద్రుడున్న	-	1-3-6-7-10-11
సూర్యుడున్న	-	3-6-7-8-10-11
శనియున్న	-	3-5-6-11
బుధుడున్న	-	1-3-4-5-7-8-10-11
గురుడున్న	-	1-4-7-8-10-11-12
శుక్రుడున్న	-	3-4-5-7-9-10-11

కుజాష్టకవర్గు :

3. శ్లో॥ వక్రస్తాపచయేస్వినాత్ పట్నయే స్వాద్యధికే షూదయాత్
చంద్రాద్విష్టత్రిఫలేషు కేంద్రనిధన ప్రాప్త్వర్థగః స్వాచ్చభః॥
ధర్మాయాష్టమ కేంద్రగోర్ధ్వతనయాత్ జ్ఞాత్ పట్తత్రిధీ లాభగః॥
పుక్రాత్పణ్డవ్యయలాభ మృత్యుషుగురోః కర్మాంత్య లాభారిషు॥

దశాధ్యాయి :

సూర్యునినుంచి	-	3-5-6-10-11
లగ్నమునుంచి	-	1-3-6-10-11
చంద్రునినుంచి	-	3-6-11
కుజునినుంచి	-	1-2-4-7-8-10-11
శనినుంచి	-	1-4-7-8-9-10-11
బుధునినుంచి	-	3-5-6-11
శుక్రునినుంచి	-	6-8-11-12
గురునినుంచి	-	6-10-11-12

బుధాష్టక వర్ణ :

4. శ్లో॥ ద్వ్యాద్యాయాష్ట తపస్మిజేషు భృగుజాధ్యత్రాత్మజేష్టిందుజః
సాజ్ఞాష్టేషుయమారయోర్వ్యయరిషు ప్రాప్తయోవాక్షతేః ।
ధర్మాయారి సుతవ్యయే సవితుస్వాత్మాద్య కర్మతిగః
షట్స్వాయాష్టసుఖాస్పదేషు హిమగోః సాద్యేషు లగ్నాచ్ఛభః ॥

దశాధ్యాయి :

శుక్రనినుంచి	-	1-2-3-4-5-8-9-11
కుజనినుంచి	-	1-2-4-7-8-9-10-11
శనినుంచి	-	1-2-4-7-8-9-10-11
గురునినుంచి	-	6-8-11-12
సూర్యనినుంచి	-	5-6-9-11-12
బుధనినుంచి	-	1-3-5-6-9-10-11-12
చంద్రనినుంచి	-	2-4-6-8-10-11
లగ్నమునుంచి	-	1-2-4-6-8-10-11

గుర్వాష్టక వర్ణ :

5. శ్లో॥ దిక్షాద్యాష్టమ దాయ బంధుషు కుజాత్మసాత్మత్రి కేష్టంగిరాః
సూర్యాత్మత్రినవేషు థీ స్వసవదిగ్ లాభారిగో భార్దవాత్ ।
జాయాయార్థ నవాత్మజేషు హిమగోః మందాత్రిషడ్యోవ్యయే
దిగ్గిషట్ స్వసుఖాయ పూర్వసవగో జ్ఞాత్మస్వర శీధయాత్ ॥

దశాధ్యాయి :

కుజనినుంచి	-	1-2-3-4-7-8-10-11
గురునినుంచి	-	1-2-3-4-7-8-10-11
సూర్యనినుంచి	-	1-2-3-4-7-8-9-10-11
శుక్రనినుంచి	-	2-5-6-9-10-11
చంద్రనినుంచి	-	2-5-7-9-11
శనినుంచి	-	3-5-6-12
బుధనినుంచి	-	1-2-4-5-6-9-10-11
లగ్నమునుంచి	-	1-2-4-5-6-7-9-10-11

యక్రాష్టకవర్ణ :

6. శ్లో॥ లగ్నాదాసుత లాభరంధ్ర నవగ స్వాంత్యశ్వశాంకాత్మితః ।
స్వాత్మజ్జేషు సుఖత్రిథీనవదశ చిద్రాష్టిగస్మార్వజాత్ ।
రంధ్రాయవ్యయగో రవేర్ధువదశ ప్రాప్తయోష్టాగురోః
జ్ఞాధీత్ప్రాయనవారిగ స్త్రీనవషట్ పుత్రాగమాంత్సః కుజాత్ ॥

దశాధ్యాయి :

లగ్నమునుంచి	-	1-2-3-4-5-8-9-11
శుక్రనినుంచి	-	1-2-3-4-5-8-9-10-11
శనినుంచి	-	3-4-5-8-9-10-11
సూర్యనినుంచి	-	8-11-12
గురునినుంచి	-	5-8-9-10-11
బుధనినుంచి	-	3-5-6-9-11
చంద్రనినుంచి	-	1-2-3-4-5-8-9-11-12
కుజనినుంచి	-	3-5-6-9-11-12

శన్మష్టికవర్రు:

7. శ్లో॥ మందఃస్వాత్ త్రిసుత్తాప్తి శత్పుషుభః సాజ్ఞాంత్యగో భూమిజాత్ |
కేంద్రాయాష్ట ధనేస్వినాదుపచయే స్వాద్యే సుఖేచోదయాత్ |
ధర్మాయాదిదశాంత్యమృత్యుషుబ్దా చ్ఛంద్రాత్ త్రిష్ణులాభగః
షష్ఠోయంత్యగతస్మితా త్యురగురో ప్రాప్త్యంత ధి శత్పుషుము ||

దశాధ్వాయి:

శనినుంచి	-	3-5-6-11
కుజునినుంచి	-	3-5-6-10-11-12
సూర్యునినుంచి	-	1-2-4-7-8-10-11
లగ్నమునుంచి	-	1-3-4-6-10-11
బుధునినుంచి	-	6-8-9-10-11-12
చంద్రునినుంచి	-	3-6-11
శుక్రునినుంచి	-	6-11-12
గురునినుంచి	-	5-6-11-12

8. శ్లో॥ ఇతినిగదిత మిష్టం నేష్టమన్యద్విశేషాత్
అధికఫలవిషాకం జన్మినాంతత్రదద్యః |
ఉపచయగృహమిత్ర స్వాచ్ఛగాః పుష్టమిష్టం
త్వపచయ గృహసీచా రాత్రిగై రేష్టసంపత్ ||

దశాధ్వాయి:

గ్రహచారముచేతగాని, దశయందుగాని ఆప్టకవర్గురీత్యా అధిక బిందువులు
పొందినరాశి, గ్రహము శుభఫలితముల నిచ్చును.

'విశేషాత్' అని చెప్పటపలన - త్రికోణశోధన - ఏకాధిపత్యశోధన
శాస్త్రాంతరముల పలన తెలుసుకొని విశేషఫలితములు తెలుసుకొనపలెను.

జన్మకాలమందు గ్రహములు స్థితిపలన గోచారమందు గ్రహముల
చారపలన, అప్టకవర్గు ఫలితములు 3-6-10-11, మిత్ర-ఉచ్చ స్థానములందు
శుభఫలితములనిచ్చును.

ఆప్టకవర్గునందు బిందువులు అధికముగా వచ్చినను, ఫలితమిచ్చు
గ్రహము దౌర్ఘటము పొందియున్నచో ఆప్టకవర్గు నిర్జీవమగును.
అందుచేత గ్రహము యొక్క బలమును ముందు పరిశీలింపవలయును.
స్థానబలము చాలా గొప్పది.

జాతక సంగ్రహమందు:

శ్లో॥ దిక్షాన కాల చేష్టా బలయుక్తో నాస్తగోనరిపుయుక్తః
వపరాజితశ్వయుద్ధే పుభగోయస్తస్య శోభనా హి దశా |
ఉక్త విపరీత సంస్థానాంన పుభాస్యుః చేతి కీర్తితంపూర్వైః
నీచాస్తగేత్ రిరాశా రంధ్రే వ్యయభేత్ ధ యేబలైర్వీనః
తేషాందశాసు మతిమాన్ సంపత్తి ర్మిర్షిశేద్యధాయోగ్యమ్ ||

ఇతి గోవింద సౌమయుజి కృతో

బృహాజ్ఞాతక వ్యాఖ్యాయాం

దశాధ్వాయాభ్యాయాం

నవవ్యాధ్యాయః

★ ★ ★

దశమంధ్వాయః కర్ణజీవాధ్వాయః

1. శ్లో॥ అర్థాప్తిః పితృజనని సపత్నుమిత్ర
భ్రాతు ప్రీత్తి భృతక జనాద్ధి వాకరాద్వ్యః ।
హరోరీంద్రోః దశమగతై ర్య కల్పనీయ
భేంద్వర్గాస్పద షతిగాంశ నాథ వృత్య ॥

దశాధ్వాయి :

సూర్యుడు దశమస్థానమందున్న తండ్రివైపు నుంచి ధనాగమము లేదా జీవనము కలుగును. చంద్రుడున్నచో తల్లివైపున-కుజునివలన సపత్ని మూలక ముగా, బుధుడున్న స్నేహితులవలన - గురుడున్న సోదరమూలముగా - శుక్రుడున్న భార్యా మూలకముగా - శనియున్న సేవక మూలముగా జీవనము కలుగును.

‘అర్థం భార్య శరీరస్య’ అని శాస్త్రవచనము కావున, భార్య పరిగ్రహవశాత్తు వురుషునకు గుణదోషములు కలుగును. భార్య జన్మకాలముననుసరించి వురుషుని భాగ్యముండును.

స్పృల్పజాతకమందు :

శ్లో॥ పుంజన్మ ఘలంయద్వ్యత ఘటతే నష్టిషు తత్పతిషు తత్త్వాసాం ।
వక్తవ్యం రాజాద్వ్యం వృషణ-వివాషనాది వా పాషమ్ ॥

ధనాగమము-వృత్తి-ఉద్యోగ-వ్యాపార-వ్యవహారములు గ్రహముల బలా బలముల ననుసరించియుండును. ఉచ్చవృత్తిగాని, నీచవృత్తిగాని. స్థల కాలములుగాని గౌరవా గౌరవాదులుగాని, దశమభావము ననుసరించి యుండును.

శ్లో॥ దశమే వా గ్రహరహితే చంద్రాత్ భానోష్టథా తయోర్ధులినః ।
తదధీశ్వరాంశ నాథ స్వభావవృత్యోప జీవనం కురుతే ॥

దశమమందు గ్రహములు లేనిచో, చంద్రుని నుంచి దశమముగాని, సూర్యునినుంచి దశమముగాని ఎవరు బలవంతులో, వారినుంచి దశమస్థానము పరిశీలించవలెను. ఆ దశమాధిపతి - దశమాధిపతి ఉన్న నవాంశాధిపతి స్వభావ స్థితుల ననుసరించి జాతకుని జీవనముండును.

2. శ్లో॥ అర్థాంశే తృణాకనకోర్ష భేషజాద్వ్యః
చంద్రాంశే కృషి జలజాంగనాశయాచ్చ ।
ధాత్వగ్ని ప్రహరణ సాహార్షిః కుజాంశే
సౌమ్యాంశే లిపిగణితాది కావ్యశిల్పైః॥

దశాధ్వాయి :

దశమాదిపతి నవాంశ, సూర్యసంబంధమైనచో, ఘల-వృక్ష-ధాతు-విక్రయ-శిల్ప-ద్వాత్-ప్రభుత్వోద్యోగ-వైద్యాద్యులు జీవన విషయములగును.

చంద్రాంశ వలన వ్యవసాయము-ద్రవపదార్థములు-స్త్రీల అలంకార భూషాదుల వలన జీవనముండును.

కుజాంశవలన లోహ-అగ్ని-యంత్ర సాహసముల వలన జీవన ముండును.

బుధాంశవలన వ్రాత-గణితము-రచనవ్యాపారం-కళలు-ద్వాతాదులు-జీవన విషయములగును.

3. శ్లో॥ జీవాంశే ద్వ్యాజివిబుధాగమాది ధర్మైః
పుక్రాంశే మణిరజతాది గోమహిష్యైః ।
సౌరాంశే శ్రమవధభార నీచశిల్పైః ।
కర్మై శాధ్య పిత నవాంశ కర్మసిద్ధిః ॥

దశాధ్వాయి :

గుర్వంశ అయిన బ్రాహ్మణ - మేధ - మత - విద్య సంబంధములచే జీవనము పొందును.

పుక్రాంశవలన మణులు - స్వర్ణాది లోహములు - వాహనములు - పశువులు - ద్రవపదార్థములు - (పాలు, పెత్రోలు రసాయనములు - మందులు) మొగా వాటివలన జీవనముండును.

శన్యంశవలన సేవ - ఉద్యోగము - మోసము - స్వశక్తివలన జీవనము పొందును.

“కర్మశాధ్వాపిత సమాన కర్మసిద్ధిః” అని పాతాంతరము కలదు. దీనిరీత్యా, దశమాధిపతి నవాంశ ననుసరించి ఆయుదేశములందు - ప్రాంతములందు, అనగా అరణ్య-గ్రామ-నదీ-సముద్ర-మరు-పర్వత-దీపములందు జీవనము పొందును.

ఈ విషయము సారావళియందునూ విశేషముగా చెప్పుబడినది.

జాతకుని జీవనమును, జాతి-దేశకాల-అవస్థాను రూపముగా ఊహా పోవో నైపుణ్యముచే బలవద్రహస్యముగా నిర్ణయించవలయును.

4. శ్లో॥ మిత్రారి స్వగృహగతైషత స్తతోర్ధాః

తుంగస్థే బలిని చ భాస్కరే స్వవిర్యత్ ।

ఆయశ్చై రుదయ ధనాత్రేతైశ్చ సౌమ్యః

సంచింత్యం బల సహితైరనేకథా స్వమ్ ॥

దశాధ్వాయి :

మిత్రక్షేత్రము నందున్న గ్రహము మిత్రులద్వారా, తెలిసిన వారిద్వారా ధనలభ్య కలిగించును.

స్వక్షేత్రమందున్న గ్రహము, స్వజన బంధు వర్గముద్వారా ధనాగమము కలిగించును.

సూర్యుడు ఉచ్చయందుండి బలవంతుడైనచో, లగ్న - ద్వితీయ - లాభము లందు సౌమ్యులున్నచో ఆత్మప్రభావము, స్వశక్తివలన వృద్ధిలోకి వచ్చును. తండ్రివలన ఉద్యోగ - విభవములను పొందును.

కర్మస్థానమువలన వృత్తి - ధన స్థానమువలన ధనము - లాభస్థానము వలన ధనము వచ్చువిధానము, లగ్నమువలన ఆత్మస్వభావము తెలియును.

అందుచేతనే ఇట్లు చెప్పుబడినది.

**శ్లో॥ దశమేశస్య వృత్యైవ ధనేశస్యైచితం ధనం ।
లాభాధీశా దవాష్టోత్తి విలగ్నే శాత్మతోనరః ॥**

వరాహమిహిరుల హోరాశాస్త్రము 10 అధ్యాయములూ మందబుద్ధులైన శిష్యుల హితముకొరకు వ్యాఖ్యానము ప్రాయబడినది. పాండిత్య ప్రకర్ష ప్రకటించుటకు కాదు. పునరుక్తులు - అపశబ్దములు ఉండును. కనుక బుధులు క్షమింతురుగాక॥

**శ్లో॥ స్ఫురతుభుజంగమ హోరం మమహాది తేజోమహావిషాహారం ।
శ్వేతారణ్యవిహారం శ్వేతం శీతాంపు శేఖరం హోరమ్ ॥**

ఇతి గోవింద సౌముయుజి కృతి

బృహస్పతిక వ్యాఖ్యాయాలం

దశాధ్వాయాయ్యాయాలం

దశవ్రాధాయాలం

॥ శివార్పుమస్తు ॥

